

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

Η Αφρική στο Διεθνές Σύστημα. Ο Ανταγωνισμός των Μεγάλων
Δυνάμεων στη Μαύρη Ήπειρο

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αλέξανδρος Τσιβίκης

Αθήνα, 2022

Τριμελής Επιτροπή

Κώστας Υφαντής, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Μαριλένα Κοπά, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Ανδρέας Γκόφας, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Αλέξανδρος Τσιβίκης, 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

«Υπεύθυνη δήλωση μη λογοκλοπής και ανάληψης προσωπικής ευθύνης»

Με την παρούσα δηλώνω ότι η Διπλωματική εργασία «Η Αφρική στο Διεθνές Σύστημα. Ο Ανταγωνισμός των Μεγάλων Δυνάμεων στη Μαύρη Ήπειρο» που παραδίδω, είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιώ την Πνευματική εργασία τρίτων, χωρίς τις απαραίτητες αναφορές.

Ο δηλών:

Αλέξανδρος Η. Τσιβίκης,

A.M. 01791220M020

Αθήνα, 14/01/22

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	7
Κεφάλαιο Πρώτο: Η Αφρική στο Διεθνές Σύστημα	10
1.1 Ιστορική Ανασκόπηση.....	10
1.2 Διεθνή Πολιτική και Υψηλή στρατηγική	12
1.3 Αφρικανική Πολιτική Διαμόρφωση. Παράγοντες και προβλήματα.....	17
Κεφάλαιο Δεύτερο: Ανταγωνισμός και Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων στη Μαύρη Ήπειρο	26
2.1 Υψηλή Στρατηγική των Η.Π.Α στην Μαύρη Ήπειρο	26
2.2 Υψηλή Στρατηγική της Κίνας στην Μαύρη Ήπειρο	31
2.3 Υψηλή Στρατηγική της Ε.Ε. στην Μαύρη Ήπειρο.....	36
2.4 Υψηλή Στρατηγική της Ρωσίας στην Μαύρη Ήπειρο.....	39
Κεφάλαιο Τρίτο: Εμβάθυνση Σχέσεων και Συνεργασία στην Αφρικανική Ήπειρο	47
3.1 Εισαγωγή	47
3.2 Εμβάθυνση Σχέσεων και Συνεργασία.....	47
3.3 Αφρικανική Ένωση.....	50
Συμπεράσματα	56
Βιβλιογραφία	59

Περίληψη

Το τέλος του Απαρτχάιντ και του Ψυχρού Πολέμου θα μπορούσαν να χαρακτηριστεί από πολλούς ένα σημείο εκκίνησης μιας νέας πολιτικής για την Αφρική, τόσο σε εγχώριο όσο και σε περιφερειακό, αλλά και διεθνές επίπεδο. Παρ' όλους τους εμφύλιους πολέμους και τις ανθρωπιστικές κρίσεις που επικρατούσαν σε πολλά κράτη της Ηπείρου, στο τέλος του προηγούμενου αιώνα, οι αλληλεπιδράσεις των Υψηλών Στρατηγικών των μεγάλων δυνάμεων στη Μαύρη Ήπειρο επέφεραν σημαντικές πολιτικές αλλαγές. Η Μαύρη Ήπειρος, με έκταση σχεδόν 30,000,000 τετρ. χιλ., με την πλούσια γεωργία της και τον ορυκτό της πλούτο, φαίνεται πως αναδύεται και αναπτύσσεται με αργούς, αλλά ολοένα και αυξανόμενους ρυθμούς. Τον 21^ο αιώνα, με τον τερματισμό των εμφυλίων πολέμων, το ρεύμα εκδημοκρατισμού που διαχύθηκε σε όλη την επικράτειά της και την οικονομική μεγέθυνση που παρουσιάζουν πολλά κράτη της, την καθιστούν περιοχή ιδιαιτέρου ενδιαφέροντος από πολιτική, οικονομική και στρατηγική άποψη. Αυτομάτως, γεννάται το ερώτημα της μελλοντικής της εξέλιξης και του μελλοντικού χώρου που θα καταλάβει στο Διεθνές Σύστημα. Η εργασία θα επιχειρήσει να αναλύσει το πώς η αλληλεπίδραση των Υψηλών Στρατηγικών των τεσσάρων μεγάλων δυνάμεων (ΗΠΑ, Κίνας, Ρωσίας και Ε.Ε.) στην μαύρη Ήπειρο, έχει προκαλέσει αλλαγές στη διακυβέρνηση της Αφρικής και των κρατών της, αλλά και στο διεθνή καταμερισμό ισχύος.

Λέξεις κλειδιά: Αφρική, Υψηλή στρατηγική, Μεγάλες δυνάμεις, αλληλεπίδραση

Abstract

The end of Apartheid and the Cold War could be seen by many as the starting point for a new policy for Africa, both domestically, regionally and internationally. Despite the civil wars and humanitarian crises that prevailed in many countries of the Africa Continent, at the end of the last century, the interactions of the Grand Strategies of the great powers in the Dark Continent brought about significant political changes. The Dark Continent with an area of almost 30,000,000 square meters, with its rich agriculture and mineral wealth, seems to emerge and grow at a slow but ever-increasing rate. In the 21st century, with the end of the civil wars, the current of democratization that has spread throughout its territory and the economic growth of many of its states, constituted it an area of particular political, economic and strategic interest. The question of its future evolution and the future space it will occupy in the International System automatically arises. The paper will attempt to analyze how the interaction of the Grand Strategies of the four great powers (USA, China, Russia and EU) on the Dark continent has caused changes in the governance of Africa and its states, but also in the international power-sharing.

Key Words: Africa, Grand Strategy, Great powers, interaction

Εισαγωγή

Η Αφρική, μια ήπειρος που βρισκόταν εκτός του διεθνούς συστήματος, στα «εξωτερικά πλαίσια του πλανήτη» σύμφωνα με τον Bayart, φτάνει να αποτελεί αντικείμενο συζήτησης, αλλά και το πεδίο ανταγωνισμού και βαθύτερων επιδιώξεων των μεγάλων δυνάμεων, καθώς φέρεται να είναι σημείο εκκίνησης μιας νέας πολιτικής, τόσο σε εγχώριο όσο και σε περιφερειακό, αλλά και διεθνές επίπεδο (Bayart, 2000). Παρ' όλους τους εμφύλιους πολέμους και τις ανθρωπιστικές κρίσεις που επικρατούσαν σε πολλά κράτη της Ηπείρου, στο τέλος του προηγούμενου αιώνα, οι αλληλεπιδράσεις των Υψηλών Στρατηγικών των μεγάλων δυνάμεων στη Μαύρη Ήπειρο επέφεραν σημαντικές πολιτικές αλλαγές.

Οι πλούσιες πρώτες ύλες, τα εύφορα εδάφη, οι πρωτογενείς τομείς παραγωγής και οικονομίας προσφέρουν δελεαστικές ευκαιρίες ανάπτυξης της ηπείρου, η οποία προχωρά με αργούς, αλλά ολοένα και αυξανόμενους ρυθμούς, ώστε πολλοί να μιλούν για «το θαύμα της αφρικανικής ανάπτυξης» (Youth, 2012). Η Αφρική αναδύεται μέσα από μια μακρόχρονη εξαιρετικά ταραχώδη πορεία, υπό τις ενέργειες των μεγάλων δυνάμεων και του ανταγωνισμού ισχύος τους που επιδιώκουν την πρωτοκαθεδρία στο Διεθνές Σύστημα. Εξάλλου, η τύχη των κρατών επηρεάζεται κυρίως από τις δράσεις και τις ενέργειες των κρατών που έχουν τις περισσότερες και υψηλότερες ικανότητες (Mearsheimer, 2006).

Η παρούσα εργασία διερευνά την αλληλεπίδραση των Υψηλών Στρατηγικών των τεσσάρων μεγάλων δυνάμεων στην ήπειρο της Αφρικής και πως αυτή η αλληλεπίδραση συνέβαλλε στη διακυβέρνηση της, αλλά και στο διεθνή καταμερισμό ισχύος. Θα μελετηθούν οι σχέσεις και οι αλληλεπιδράσεις των ΗΠΑ, της Κίνας, της ΕΕ και της Ρωσίας με τα κράτη της Αφρικής, στους τομείς της πολιτικής συνεργασίας, της οικονομίας, της ασφάλειας, της μετανάστευσης, του εμπορίου και θα επιχειρηθεί να διασαφηνιστεί, γιατί προκλήθηκαν οι αλλαγές αυτές και ποιες πολιτικές αναπτύχθηκαν από μέρους της Αφρικανικής Ηπείρου. Η έρευνα εμβαθύνει σε θεωρητικά ζητήματα, τα οποία επιτρέπουν μία βαθύτερη ανάλυση των διεθνών σχέσεων της μαύρης ηπείρου. Η πολιτική, κοινωνική και οικονομική της ανάπτυξη δημιουργούν προβληματισμούς που συνδέουν την πορεία της Αφρικής με την θεωρητική προσέγγιση στις διεθνείς σχέσεις.

Στο πρώτο κεφάλαιο διατυπώνεται συνοπτικά το θεωρητικό πλαίσιο πάνω στο οποίο βασίζεται η ανάλυση και η έρευνα και συγκεκριμένα προσεγγίζεται θεωρητικά η υψηλή στρατηγική, οι διαστάσεις που λαμβάνει και οι αλλαγές που προκαλεί περιγράφοντας παράλληλα το θεωρητικό υπόβαθρο στο οποίο είναι δομημένες. Πραγματοποιείται ταυτόχρονα σύντομη εισαγωγή στην ιστορία της αφρικανικής ηπείρου εξετάζοντας τους βασικούς παράγοντες που διαμόρφωσαν πολιτικά την εξεταζόμενη περιοχή, διακρίνοντάς σε εξωγενείς και ενδογενείς για την βαθύτερη κατανόησή του πλαισίου στο οποίο πραγματοποιείται η έρευνα. Η διαδικασία υπαγωγής των περιοχών αυτών σε ευρωπαϊκές αποικίες, ο αγώνας των ιθαγενών της περιοχής για την κατάκτηση της εθνικής τους ταυτότητας και ανεξαρτησίας, οι παράγοντες που συντέλεσαν στη λειτουργία των κρατών της Βόρειας Αφρικής, καθώς και η επίδραση του διεθνούς συστήματος στην πολιτική των χωρών αυτών αποτελούν μέρος του πρώτου κεφαλαίου της εργασίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται πιο λεπτομερής ανάλυση των βασικών εθνοκρατικών δυνάμεων στην ταλαιπωρημένη αυτή ήπειρο που δεν είναι άλλες από τις υπερδυνάμεις ΗΠΑ, Ρωσία, Κίνα, αλλά και την Ευρωπαϊκή Ένωση, με σκοπό να εμβαθύνουμε στη δράση των κύριων δρώντων, τον ανταγωνισμό και την επιρροή τους στο σύστημα, την υψηλή στρατηγική που ακολούθησαν, τις δομές ολοκλήρωσης και συνεργασίας, αλλά και τις αλλαγές που επέφερε η αλληλεπίδραση αυτών των στρατηγικών.

Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι κύριες εσωτερικές τάσεις που διενεργούνται, οι οποίες μετουσιώνονται σε ενέργειες των λαών της Αφρικής δημιουργώντας θεσμούς και οργανώσεις σε μια προσπάθεια ανεξαρτητοποίησής και χειραφέτησής τους. Το κεφάλαιο επιχειρεί να ερμηνεύσει την σύγχρονη υποτυπώδη ανάπτυξη των χωρών του Τρίτου Κόσμου, μέσα από το πρίσμα της εξάρτησής τους από τις χώρες-μητροπόλεις και των αλληλεπιδράσεων των υπερδυνάμεων που τις επηρέασαν ριζικά. Οι αναπτυξιακές προσπάθειες των νεοϊδρυθεισών χωρών, πρώην αποικιών, συντάσσονται δημιουργώντας την Αφρικανική ένωση και άλλες συναφείς ενώσεις αποδεικνύοντας την ισχυρή θέληση των λαών για τη μεγάλη Επανεκκίνηση.

Τέλος, καταβάλλεται προσπάθεια να αποτυπωθούν ορισμένα συμπεράσματα, τα οποία προκύπτουν μέσα από τη συνολική έρευνα και ανάλυση της εργασίας και που ενδεχομένως απαντήσουν ή βοηθήσουν μελλοντικά ερευνητικά ερωτήματα. Οι συμμαχίες που αναπτύχθηκαν και οι διακρατικές σχέσεις που διαμορφώθηκαν με επίκεντρο την Αφρική, αντικατοπτρίζουν την εξωτερική πολιτική των κρατών της

ηπείρου, αλλά κυρίως υποδεικνύουν, μέσα από τις αλληλεξαρτήσεις και αλληλεπιδράσεις των μεγάλων δυνάμεων, την ανάπτυξη και την εφαρμογή της υψηλής στρατηγικής, όπως ορίζεται από την ανάλυση των στρατηγικών αναλύσεων.

Κεφάλαιο Πρώτο: Η Αφρική στο Διεθνές Σύστημα

1.1 Ιστορική Ανασκόπηση

Η Αφρική, αποτελεί πλέον τις πιο δοκιμασμένες και ταραχώδεις περιοχές του πλανήτη σε πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό επίπεδο, καθώς και από τις πιο ανταγωνιστικές, αφού στα εδάφη της κλιμακώνονται σημαντικά γεωπολιτικά παιχνίδια όπου ανάλογα με την κατάσταση μιας περιοχής, δημιουργούνται είτε σχέσεις καθαρής συνεργασίας, είτε σχέσεις ανταγωνισμού και έχθρας (Γιαννακόπουλος, 2012). Τα πολιτικά, κοινωνικά δρώμενα επηρεάζουν άρδην τον τομέα της παγκόσμιας ασφάλειας και οικονομίας. Διαχωρίζοντας όμως τον σημαντικό παράγοντα της εξέλιξης, θα ήταν ωφέλιμο να αναφέρουμε κάποια διαχρονικά θα λέγαμε στοιχεία που επικρατούν στην περιοχή και διαταράσσουν την ηρεμία της. Αρχικά, να αναφέρουμε τον πληθυσμό των κατοίκων της αφρικανικής ηπείρου που αναπτύσσεται με υψηλούς ρυθμούς¹. Έπειτα, ακολουθεί το απολυταρχικό πολίτευμα των Αράβων, στο πρόσωπο των οποίων βρίσκονται όλες οι εξουσίες. Η μετανάστευση αποτελεί έναν ακόμα παράγοντα που ενθαρρύνει την ανάπτυξη συγκρουσιακών σχέσεων στα εδάφη της Αφρικής, καθώς κύματα προσφύγων αναζητούν καλύτερες συνθήκες ζωής, εργασίας, πολιτεύματος. Η λειψανδρία αλλά και η μακροχρόνια αντιμετώπισή της, αποτελεί ακόμα έναν ακόμα λόγω δημιουργίας εμπόλεμου κλίματος στα κράτη της Αφρικής, ενώ λόγω των συγκρούσεων αναδύονται ολοένα και περισσότερες τρομοκρατικές οργανώσεις. Κυρίως όμως οι ταραχώδεις περίοδοι στο έδαφος της Αφρικής, οφείλονται στα ιστορικά γεγονότα που έλαβαν χώρα και προσδιόρισαν το μέλλον και τον πολιτισμό της ηπείρου σε αρκετά μεγάλο βαθμό (Γιαννακόπουλος, 2012).

Ο Samuel Huntington (1993, 1998) επικεντρώθηκε στην έννοια του πολιτισμού, ως την ανώτερη πολιτιστική ομαδοποίηση ανθρώπων, υπογραμμίζοντας την εξάλειψη των ορίων του εθνικού κράτους. Συγκεκριμένα, ο Huntington, κατατάσσει τους πολιτισμούς σε δυτικούς και μη δυτικούς, προβλέποντας πως στο μέλλον, οι όποιες αντιπαράθεσεις θα εκτυλίσσονται μεταξύ εθνών-κρατών που δεν βρίσκονται στο ίδιο πολιτισμικό υπόβαθρο. Ο διαχωρισμός που επιχειρεί σε χώρες της Δύσης και της μη Δύσης, υποβαθμίζει τον εθνικό παράγοντα. Σε ένα μακροπρόθεσμο επίπεδο, οι μη δυτικοί πολιτισμοί θα προσπαθήσουν να γίνουν μοντέρνοι αλλά όχι δυτικοί, συμφιλιώνοντας τη νεωτερικότητα με τη δική τους παράδοση, ενώ ταυτόχρονα

¹ <https://www.worldometers.info/world-population/population-by-region/>

θα αυξάνεται η στρατιωτική τους δύναμη (Χουλιάρας, 2004). Η Δύση αν θέλει να προστατευτεί θα πρέπει να διατηρήσει τη στρατιωτική της ισχύ αλλά και να προσπαθήσει να καταλάβει τις αξίες των άλλων πολιτισμών, ώστε να μπορέσει να επαναπροσδιορίσει τα κοινά στοιχεία, καθώς θα πρέπει να μάθει να συνυπάρχει με τους άλλους πολιτισμούς και κυρίως με τον ισλαμικό, όπου εκεί συναντώνται οι μεγαλύτερες διαφορές. Παρεμφερώς ο Aysha (2003), επισημαίνει ότι η συγκεκριμένη θέση εμπεριέχει έναν γνήσιο προβληματισμό για τα ειδοποιά χαρακτηριστικά της νικητήριας ιδεολογικής πλευράς, ο οποίος συνεχίστηκε ιδίως αναφορικά με την ταυτότητα των ΗΠΑ. Αν μη τι άλλο, ο προβληματισμός για τη σύγκρουση των πολιτισμών μπορεί να συνεισφέρει στην κατάδειξη των ζητημάτων του εθνοκεντρισμού της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής ανθρωπολογικά, δηλαδή ως προς τη δυνατότητα για αυτογνωσία και για αυτοκριτική στην οικεία χώρα, το οποίο θα περιλάμβανε τη βαθιά συζήτηση της σχέσης μεταξύ ισχύος της κουλτούρας και κουλτούρας της ισχύος. Σε κάθε περίπτωση, η πρόσφατη μείωση του χάσματος ανάμεσα στη Δύση και σε άλλους πολιτισμούς, αναφορικά με την υλική ισχύ και με τον άμεσο έλεγχο, εξακολουθεί να λαμβάνει χώρα σε ένα πλαίσιο του οποίου οι μορφές και οι ιδέες δημιουργήθηκαν από την πρώτη. Η παράμετρος της κουλτούρας θεωρείται ούτως ή άλλως σημαντική για την επίλυση των συγκρούσεων και μάλιστα των εθνοτικών όμως όχι υποκατάστατο της πολιτικής. Οι πολιτισμικές εκφράσεις αν μη τι άλλο πλαισιώνουν τα συμφέροντα και διαμορφώνουν το περιθώριο για τη διευθέτησή τους. Η κουλτούρα δεν θεωρείται αυταπόδεικτος παράγοντας υποδαύλισης μίας διαμάχης, αλλά έχει σημασία ο τρόπος συμπεριφοράς των ατόμων με όρους κουλτούρας. Υπό αυτό το πρίσμα, παρότι υπάρχει συμφωνία με τον Huntington για τη σύνδεση της κουλτούρας και της πολιτικής, τονίζεται το γεγονός ότι η κουλτούρα δεν αποτελεί συνήθως το πρωταρχικό αίτιο των συγκρούσεων. Δηλαδή, οι συγκρούσεις σπάνια εδράζονται ή ανάγονται στις πολιτισμικές διαφορές, αν και συχνά εκδηλώνονται μέσω αυτών.

Ο γεωγραφικός παράγοντας, εννοώντας τη γεωμορφολογία του εδάφους, το κλίμα και τους φυσικούς πόρους, επηρέασε και διαμόρφωσε άρδην το κοινωνικό περιβάλλον στις χώρες του Τρίτου Κόσμου περισσότερο σε σχέση με άλλη περιοχή της υφελίου. Η Αφρική, λόγω της ιδιαίτερης γεωγραφικής της θέσης (ύπαρξη δύο ωκεανών Ατλαντικού και Ινδικού, οι δυσπρόσιτες ακτές της κ.α), δεν ευνόησε την ανάπτυξη σχέσεων, των λαών της με άλλους πολιτισμούς του υπόλοιπου κόσμου, εμποδίζοντας την όποια πολιτισμική αλληλεπίδραση με συνέπεια την οικονομική και πολιτισμική

απομόνωσή της. Στα ανυπέρβλητα γεωγραφικά εμπόδια, έρχονται να προστεθούν το ιδιότυπο εσωτερικό της ήπειρου, με την έλλειψη πλωτών ποταμιών, τις τεράστιες οροσειρές, αλλά και το κλίμα της με τις ακανόνιστες βροχοπτώσεις, παράγοντες αποτρεπτικοί για την άνθιση εμπορικών συναλλαγών. Το αφιλόξενο περιβάλλον της Αφρικής έρχεται να δικαιολογήσει η σωρεία ασθενειών, απόρροια των δύσκολων συνθηκών διαβίωσης στην ήπειρο και των σημαντικών οικονομικών επιπτώσεων που σημειώνονται. Ερμηνεύοντας τη χαμηλή αν όχι ανύπαρκτη τεχνολογική και οικονομική πορεία της Αφρικής, ο Jared Diamond (2006), υποστήριξε πως η υπανάπτυξη της Αφρικής οφείλονταν στην έλλειψη φυσικών, ρυθμών διάχυσης της γνώσης και πληθυσμού. Επιχειρώντας την ερμηνεία αυτής της διάσπαρτης επιχειρηματολογίας που αναπτύχθηκε από θετικούς και κοινωνικούς επιστήμονες, ο Diamond αναλύει τους παραπάνω λόγους διεξοδικά. Πρώτον, τα εδάφη της Αφρικής δεν ήταν εύφορα, δεν μπορούσαν να υποστηρίξουν την καλλιέργεια φυτών με καρπούς πλούσιους σε θρεπτικές ουσίες, ούτε εξέτρεφαν ζώα που μπορούσαν να εξημερωθούν, με άμεση συνέπεια τον επαγγελματικό προσανατολισμό των λαών της σε άλλους τομείς πέρα από τη γεωργική ενασχόληση. Δεύτερον η πλειονότητα των κοινωνιών της Αφρικής, δεν καινοτομούν στο πεδίο της τεχνολογίας και λοιπών δεξιοτήτων, αλλά αντιγράφουν ή αποκτούν συνήθειες μέσω αλληλεπίδρασης με άλλους πληθυσμούς. Τρίτον, η χαμηλή πληθυσμιακή πραγματικότητα, ισοδυναμεί με λιγότερο ανταγωνιστικές κοινωνίες άρα και μεγαλύτερο αγώνα για προσαρμογή των ήδη υπάρχουσών.

1.2 Διεθνή Πολιτική και Υψηλή στρατηγική

Σύμφωνα με τον Κ. Λάβδα (2004) οι ταχείες πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές που λαμβάνουν χώρα σε όλη την υφήλιο αποτελούν πρόκληση για την πολιτική επιστήμη. Η μελέτη της πολιτικής επιστήμης μπορεί εύκολα να προσαρμοστεί ανάλογα με το εκάστοτε πεδίο ενδιαφέροντος όπως αυτά που αφορούν «...τις πολιτικές διαστάσεις των δημόσιων πολιτικών, ... τις διαδικασίες εξευρωπαϊσμού, τη διεθνή διάσταση των πολιτικών στρατηγικών των επιχειρήσεων και τις πολιτικές διαστάσεις της παγκοσμιοποίησης» (Λάβδας, 2004, σ. 92-93).

Η πολιτική κατάσταση στην αφρικανική ήπειρο, διαμορφούμενη από την υψηλή στρατηγική των μεγάλων δυνάμεων, καθορίζει το διεθνές σύστημα των κρατικών μονάδων. Ο Παπασωτηρίου αναλύει την υψηλή στρατηγική μέσα από το πρίσμα της στρατηγικής ανάλυσης και δίνει τις διαστάσεις που αναπτύσσει

(Μαργαρίτου, 2015). Μία διάσταση της υψηλής στρατηγικής, επεκτείνεται στους μη στρατιωτικούς παράγοντες που καθορίζουν την έκβαση και την πορεία ενός πολέμου, αλλά και τη στρατηγική των κρατών σε περιόδους όχι μόνο πολέμου, αλλά και ειρήνης, μία προσέγγιση περισσότερο προσφιλή στη θεωρία των διεθνών σχέσεων (Παπασωτηρίου, 2004). Η δεύτερη διάσταση της ανάλυσης της υψηλής στρατηγικής επεκτείνεται στα ζητήματα συνεργασίας μεταξύ των δυνατών κρατών, αποβλέποντας σε πανανθρώπινες αξίες, χωρίς να μένει όρια του σαφή συγκρουσιακού στοιχείου της διεθνούς πολιτικής. Σύμφωνα με τη δεύτερη διάσταση ο Παπασωτηρίου, εξηγεί λεπτομερώς πως μια δύναμη είναι εφικτό να επικρατήσει όταν προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των δυνατών κρατών ακολουθώντας κοινώς αποδεκτές πολιτικές ή όταν ενισχύει πανανθρώπινες αξίες που χαίρουν ευρείας αποδοχής διεθνώς. Παρά το παράλογο της φύσης της εν λόγω διάστασης, η προώθηση διεθνών θεσμών και ιδεολογιών ευνοϊκών για την εμπέδωση της επιρροής της ισχύος τους, αποτελεί καίριο στοιχείο της υψηλής στρατηγικής τους (Παπασωτηρίου, 2004). Αυτό γίνεται εμφανές στη συνέχεια της εργασίας, εξετάζοντας την πορεία των κρατών της Αφρικής. Σύμφωνα με τον Kennedy, η υψηλή στρατηγική ερμηνεύεται μέσα από την πολιτική δεινότητα των αρχηγών να διαμορφώσουν στρατιωτικά και μη το ανάλογο περιβάλλον για την προάσπιση και σταθεροποίηση των συμφερόντων του κράτους τους (Kennedy, 1991), ενώ σύμφωνα με τον Hart η υψηλή στρατηγική καταπιάνεται με τον έλεγχο και συντονισμό των συντελεστών που διαμορφώνουν ένα έθνος ή μια εθνική ομάδα με απώτερο σκοπό την αποδυνάμωση του αντιπάλου (Hart, 1995). Στην Αφρική αναλόγως αναπτύχθηκαν οι υψηλές στρατηγικές των μεγάλων δυνάμεων αξιοποιώντας τους πόρους και τις δυνατότητες της αφρικανικής γης, ώστε να εδραιωθεί η κυριαρχία τους στην ήπειρο.

Η υψηλή στρατηγική που ακολουθεί κάθε δύναμη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη από το εκάστοτε διεθνές σύστημα. Μάλιστα, όπως διατυπώνουν οι Πλατιάς και Κολιόπουλος, η ουσία της υψηλής στρατηγικής κάθε κράτους, βρίσκεται στο διεθνές σύστημα και επηρεάζεται από τη σύνθεση του διεθνούς συστήματος, τη κατανομή ισχύος διεθνώς, την διπλωματική πολιτική των κρατών και τις απόψεις στη πολιτική οικονομία ανά τον κόσμο (Πλατιάς, 2010). Η κατάσταση στην Αφρική καθοδηγήθηκε από τις επιδιώξεις των υπερδυνάμεων, όντας για πολλά χρόνια και ούσα ακόμα πόλος ισχύος, αποτυπώνοντας το παλαιό και σύγχρονο διεθνές σύστημα, το οποίο μεταβάλλεται ανά εποχή συναρτήσει των αλληλεπιδράσεων των συμφερόντων των υπερδυνάμεων. Ενώ σύμφωνα με τον Gilpin, η περιφερειοποίηση αποτελεί δίοδο για

την επέκταση των επιδιώξεων των κρατών με την ισχυρότερη δύναμη περιφερειακά να διαμορφώνει την υψηλή στρατηγική της ανάλογα με τα δεδομένα του συστήματος (Gilpin, 2009). Και αφού, όπως αποφάνθηκαν πολλοί μελετητές, η στρατηγική κάθε κράτους δέχεται την επιρροή του διεθνούς συστήματος, η υψηλή στρατηγική μιας υπερδύναμης επηρεάζεται από τις στρατηγικές των υπολοίπων υπερδυνάμεων (Waltz, 2011), αντιγράφοντας δραστηριότητες άλλων δυνάμεων. Ο Waltz σχηματοποιεί το διεθνές σύστημα το οποίο διαμορφώνεται από τις αλληλεπιδράσεις των κρατών με τις τελευταίες να καθορίζουν τη διάρθρωσή του. Τόνισε ακόμη, ότι η δύναμη ενός υποκειμένου, είναι ουσιαστικά η εφαρμογή των δυνατοτήτων του στην προσπάθεια να αλλάξει τη συμπεριφορά κάποιου άλλου υποκειμένου ακολουθώντας συγκεκριμένη τακτική (Waltz, 2011). Συμπέρασμα των παραπάνω είναι πως οι υψηλές στρατηγικές των κρατών συνδέονται με σχέσεις αλληλεπίδρασης, όπως ακριβώς επεσήμανε ο Πλατιάς, καθώς σύμφωνα με τον τελευταίο, η διαμόρφωση της υψηλής στρατηγικής βασίζεται κυρίως στην αξιολόγηση του διεθνούς πλαισίου, τους κινδύνους και τις ευκαιρίες (Πλατιάς, 2010).

Οι ανωτέρω θεωρητικές προσεγγίσεις πλαισιώνουν την υψηλή στρατηγική αναλύοντας το κύριο πεδίο της που είναι οι αλληλεπιδράσεις και πώς αυτές επηρεάζουν το διεθνές σύστημα. Ο Παπασωτηρίου συνθέτει τις διαστάσεις στις οποίες αναπτύσσεται η υψηλή στρατηγική τις οποίες ονομάζει μακροσκοπικές υψηλές στρατηγικές των κρατών σε περίοδο πολέμου αλλά και ειρήνης και που εδραιώνονται στις αλληλεπιδράσεις που αναπτύσσονται σε εννοιολογικό αλλά και διαμορφωτικό επίπεδο (Παπασωτηρίου, 2004). Εν συνεχεία αναλύονται συνοπτικά οι διαστάσεις της υψηλής στρατηγικής στα πλαίσια συγκρούσεων, ενώ εξηγούνται και οι εναλλακτικές επιλογές της υψηλής στρατηγικής στο πλαίσιο συνεργασιών σε περιόδους ειρήνης των κρατών.

Η υψηλή στρατηγική στον πόλεμο:

Η στρατηγική σαν έννοια αναφέρεται στις συγκρούσεις αντίπαλων θελήσεων καθώς και τις αλληλεπιδράσεις που προκύπτουν αποσκοπώντας στην αποδυνάμωση της θέλησης του αντιπάλου. Ο τρόπος με τον οποίο εκδηλώνονται οι συγκρούσεις είναι συγκεκριμένος, όπου τα αντιμαχόμενα στρατόπεδα, απειλούν να πραγματοποιήσουν ή πραγματοποιούν ένοπλα μέσα με κύριο χαρακτηριστικό τη βία. Εύστοχα ο Beaufre υποστηρίζει πως «η στρατηγική είναι η τέχνη της διαλεκτικής δύο αντίπαλων θελήσεων που χρησιμοποιούν τη βία για να λύσουν τη διένεξή τους». Ωστόσο όμως, ο πόλεμος δεν αποτελεί αποκλειστικό μέσο για την αποδυνάμωση του αντιπάλου. Η διάσταση αυτή

της μικροσκοπικής υψηλής στρατηγικής ήτοι υψηλή στρατηγική σε μια ένοπλη διαμάχη, περιλαμβάνει το σύνολο των μέσων που διαθέτουν τα αντίπαλα στρατόπεδα για την επικράτηση της ισχύς τους. Η υψηλή στρατηγική που άπτεται συγκρουσιακών ζητημάτων, εκδηλώνεται σε πέντε βασικούς τομείς (Παπασωτηρίου Χ, 2004).

- Στη Στρατιωτική Στρατηγική που αφορά τη χρήση ένοπλης βίας για την επικράτηση των συμφερόντων των αντιπάλων,
- Στην οικονομική διάσταση, που άπτεται θεμάτων υλικής υποστήριξης των πολεμικών επιχειρήσεων, αλλά και κάμψη της οικονομικής κατάστασης του αντιπάλου,
- Στην εσωτερική πολιτική που κρίνει ιδιαίτερα σημαντική την πολιτική δεινότητα των κρατών να αντλούν πόρους από τους πολίτες για την υποστήριξη των ενόπλων επιχειρήσεων και να οργανώνουν κατάλληλα την άμυνα τους, αλλά και τη πολιτική συσπείρωσή τους.
- Στη διεθνή νομιμοποίηση που αφορά κυρίως τη σύμπραξη των πολεμικών σκοπών με τις επικρατούσες διεθνείς αξίες και τέλος
- Στη διπλωματία όπου κεντρικό στοιχείο είναι η επιδίωξη πολεμικής σύμπραξης τρίτων δυνάμεων ή ακόμα και η έμμεση υποστήριξή τους.

Μακροσκοπική υψηλή στρατηγική

Οι μακροσκοπικές στρατηγικές των μεγάλων δυνάμεων σε ένα περιβάλλον φόβου και αστάθειας, εφαρμόζουν πρωτόγονους τύπους συμπεριφορών διαδεδομένους ακόμα και σε προ- κρατικές συνθήκες (Παπασωτηρίου, 2004). Οι συμπεριφορές που αναπτύσσονται είναι:

- η στρατηγική της στρατιωτικής ανάσχεσης-επέκτασης όπου οι αντίπαλοι βασίζονται στις δικές τους δυνάμεις ενδυναμώνοντας το εσωτερικό δυναμικό τους για να δυναμώσουν την άμυνά τους αλλά και να απαντήσουν αποτελεσματικά στις αντίπαλες απειλές.
- Η στρατιωτική των συμμαχιών όπου οι δρώντες επιλέγουν να συνάπτουν συμμαχίες με άλλους παράγοντες που αντιμετωπίζουν τον ίδιο κίνδυνο ή επιδιώκουν κοινά συμφέροντα.
- Η στρατηγική των εξισορροπιών, όπου οι εμπλεκόμενοι σε διαμάχη αντίπαλοι εξουδετερώνουν κινδύνους και απειλές, ώστε να καταστήσουν τον αντίπαλο αδρανή λειτουργικά. Και τέλος,

- Η στρατηγική του κατευνασμού που αφορά σε μια ήπια προσέγγιση αντιμετώπισης μιας απειλής μέσω παραχωρήσεων μονομερών ή αμοιβαίων με σκοπό την υπέρβαση της αντιπαλότητας.

Όπως θα παρατηρήσουμε στη πορεία της εργασίας, οι δρώντες στη διεθνή πολιτική συνδυάζουν δύο ή περισσότερους τύπους διαμορφώνοντας υψηλές στρατηγικές που να συνάδουν με τα συμφέροντά τους. Η διαμόρφωση της υψηλής στρατηγικής αναπόφευκτα προκαλεί αλλαγές στην Αφρική, οι οποίες προκαλούνται στην προσπάθεια της να γίνει περισσότερο αυτοδύναμη. Η πρόκληση αλλαγών που επιφέρουν οι διεθνείς στρατηγικές, στα εδάφη της Αφρικανικής ηπείρου και στο πολιτικό της σύστημα, ήτοι την εσωτερική της διακυβέρνηση, αλλά και στον καταμερισμό ισχύος, αποτελούν επίσης περιεχόμενο της παρούσης εργασίας. Η εκδήλωση αλλαγών στη σύγχρονη παγκόσμια πολιτική σκακιέρα αποτελεί προϊόν συνεχών αλληλεπιδράσεων των υψηλών στρατηγικών των υπερδυνάμεων που συνθέτουν το διεθνές σύστημα. Μάλιστα οι Nye και Gilpin, συμφωνούν ότι αμερικανική δύναμη είναι η σύγχρονη στρατιωτική και οικονομική υπερδύναμη του παγκόσμιου πολιτικού χάρτη (Nye, 2008), ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση όπως και η NAFTA, αποτελούν περιφερειακές συνασπίσεις που όμως λόγω της μη ένταξης όλων των άλλων υπερδυνάμεων πχ Ρωσία και Κίνα, είναι δυνατόν να προκαλέσουν πολιτική αναστάτωση, προκαλώντας την παγκόσμια τάξη (Μαργαρίτου, 2015).

Διενεργώντας μια θεωρητική προσέγγιση στους τύπους των διεθνών αλλαγών, ταξινομούνται ως προς το ίδιο το διεθνές σύστημα κυρίως λόγω της ποικιλίας τους σε μέγεθος, ώστε να γίνουν ευκολότερα κατανοητές (Gilpin, 2007). Διακρίνουμε τρεις τύπους διεθνών αλλαγών που χαρακτηρίζουν τα διεθνή συστήματα. Ο πρώτος και πλέον ουσιαστικός τύπος αλλαγών είναι μια αλλαγή στη φύση των εμπλεκόμενων δυνάμεων που συνθέτουν ένα διεθνές σύστημα και φέρει το τίτλο αλλαγή συστημάτων. Ο δεύτερος τύπος αλλαγής αναφέρεται σε αλλαγή στη μορφή διακυβέρνησης ενός διεθνούς συστήματος και ονομάζεται συστημική αλλαγή, ενώ ο τρίτος τύπος αλλαγής συνδέεται με τη μορφή των αλληλεπιδράσεων σε ένα διεθνές σύστημα και ονομάζεται αλλαγή των αλληλεπιδράσεων. Αντικείμενο της εργασίας αποτελεί ο βαθμός πρόκλησης αλλαγών στη μαύρη ήπειρο, καθώς επίσης επιχειρεί και να καταδείξει τις αλλαγές αυτές.

Παρακάτω, θα αναλύσουμε συνοπτικά τους τύπους αλλαγών, ώστε να είναι πιο κατανοητή η μελέτη της εργασίας και η εξαγωγή συμπερασμάτων στην πορεία.

Αλλαγή Συστημάτων: Η αλλαγή συστημάτων αναφέρεται στο χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος και στις αλλαγές στις οποίες αυτό υπόκειται, ουσιαστικά έχει να κάνει με τη φύση των κύριων δρώντων που διαμορφώνουν το διεθνές σύστημα. Το διεθνές σύστημα προσδιορίζεται από τους σημαντικότερους παράγοντες που διαμορφώνουν τον χαρακτήρα του και είναι οι αυτοκρατορίες, τα κράτη έθνη, οι πολυεθνικές, των οποίων η ανέλιξη και η παρακμή αποτελεί θεμελιώδες κεφάλαιο της διεθνούς αλλαγής (Gilpin, 2007).

Συστημική αλλαγή: Είναι η αλλαγή στη διακυβέρνηση ενός διεθνούς συστήματος, ήτοι αλλαγή στα πλαίσια του συστήματος και όχι στο ίδιο το σύστημα καθαυτό. Με τη έννοια της συστημικής αλλαγής εννοείται η αλλαγή στη κατανομή δυνάμεων, κυριαρχίας, ή γοήτρου. Η συστημική αλλαγή επικεντρώνεται στην άνοδο ή παρακμή των κυρίαρχων κρατών σε διαφορά με την αλλαγή συστημάτων στην οποία όπως προαναφέραμε, επίκεντρο είναι η ακμή ή παρακμή του κρατικού συστήματος. Η συστημική αλλαγή θεμελιώνεται αντικατάσταση μιας δύναμης που παρακμάζει και την οποία υποκαθιστά μία άλλη ανερχόμενη δύναμη (Gilpin, 2007).

Αλλαγή αλληλεπιδράσεων: Η αλλαγή αλληλεπιδράσεων αναφέρεται σε τροποποιήσεις στις πολιτικές οικονομικές δράσεις ανάμεσα στους δρώντες ενός διεθνούς συστήματος (Gilpin, 2007). Ενώ ο συγκεκριμένος τύπος αλλαγών διεθνούς συστήματος δεν καταπιάνεται με αλλαγές στην κατανομή της ισχύος ή του χαρακτήρα των διεθνών συστημάτων, εντούτοις, υποστηρίζει αλλαγές στα δικαιώματα και τους κανόνες που περιλαμβάνονται σε ένα διεθνές σύστημα.

Συνεπώς, η υψηλή στρατηγική που διαρθρώνεται ανάλογα με το εκάστοτε διεθνές σύστημα ασκεί επιρροή παράλληλα στο ίδιο το σύστημα εκδηλώνοντας μία σχέση αιτιώδη μεταξύ των αλληλεπιδράσεων των υψηλών στρατηγικών και των αλλαγών που οι ίδιες εκδηλώνουν στο διεθνές σύστημα (Μαργαρίτου, 2015). Η Αφρική απασχόλησε και θα απασχολήσει στο μέλλον τη Δύση για ζητήματα διπλωματίας και οικονομικής κυριαρχίας, εξαρτώμενη από την αυξανόμενη παρουσία των μεγάλων δυνάμεων.

1.3 Αφρικανική Πολιτική Διαμόρφωση. Παράγοντες και προβλήματα

Η Αφρική και ειδικότερα, η περιοχή της Βόρειας Αφρικής, πάσχει από έντονες κοινωνικό-πολιτικές αναταραχές. Λόγοι που διαμόρφωσαν πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά την περιοχή είναι κυρίως ενδογενείς αλλά και εξωσυστημικοί. Αναφορικά με τους ενδοσυστημικούς παράγοντες, αναφέρουμε τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της κάθε

περιοχής που συνοψίζεται σε ένα ανεξάρτητο κράτος σήμερα, με τις εκάστοτε πολιτικές επιλογές τους, ενώ αναφορικά με τους εξωγενείς παράγοντες τονίζουμε την πολιτική και τη δράση των μεγάλων δυνάμεων που επηρέασαν σε σημαντικό βαθμό, την εξέλιξη της κάθε χώρας (Κεφαλά, 2015).

Για να αντιληφθούμε καλύτερα τον χώρο που καλύπτει η Μαύρη Ήπειρος στο Διεθνές Σύστημα θα πρέπει να αναφέρουμε τις ενέργειες όπου επηρέασαν σε σημαντικό βαθμό την πολιτική διαμόρφωση στην Αφρική. Αυτές θα μπορούσαν να ταξινομηθούν σε εξωτερικές και εσωτερικές (Κεφαλά, 2015). Οι ενέργειες που ασκούνται ερήμην κυρίως των πολιτικών υποκειμένων που υπάγονται σε ένα κοινωνικό υποσύστημα εντάσσονται στους εξωγενείς παράγοντες και διαδραματίζουν αναμφίβολα καθοριστικό ρόλο στην μετέπειτα πορεία του. Ενώ, οι ενδογενείς παράγοντες αφορούν στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική πορεία της Αφρικής και επηρεάζουν καθοριστικά το μέλλον της ηπείρου.

Στις εξωτερικές ενέργειες συγκαταλέγονται η ενέργειες των Μεγάλων Δυνάμεων κατά τη περίοδο της αποικιοκρατίας και της αποαποικιοκρατίας. Ήδη από τον 15ο αιώνα επιχειρούν τα πλέον δυνατά κράτη τη διεύρυνση των ορίων τους, καλύπτοντας με συνεχόμενες καταλήψεις εδαφών, τη λεγόμενη άγνωστη γη. Η εποχή των μεγάλων ανακαλύψεων και εφευρέσεων έφερε και την ανάγκη εδαφικής επέκτασης, σε νέο-ανακαλυφθείσες περιοχές, με την αποικιοκρατία να κάνει έντονη την εμφάνισή της εκπροσωπώντας την ισχύ και τη θέση των ισχυρών κρατών στο διεθνές σύστημα της εποχής. Τα ισχυρά κράτη που μεσουρανούσαν την εποχή των μεγάλων ανακαλύψεων είναι κυρίως η Αγγλία, η Ισπανία, η Γαλλία, η Πορτογαλία και η Ολλανδία. Οι ανταγωνιστικοί θαλασσοπόροι αφήνουν περνούν τα περιορισμένα σύνορα του γνωστού κόσμου, εξερευνώντας νέα εδάφη που κατακτούν με τη δύναμη των όπλων. Οι «άγριοι και οι ειδωλολάτρες», όπως έμεινε να αποκαλούν τους ιθαγενείς, υποδουλώνονταν και η προσάρτηση των εδαφών τους, άρα και της μητρόπολης, αποτέλεσε την πιο απλή μορφή αποικιοκρατίας. Να αναφέρουμε, στο σημείο αυτό πως η αποικιοκρατία λαμβάνει διαφορετική κάθε φορά μορφή ανάλογα με τις συνθήκες που συναντούν οι κατακτητές στην εκάστοτε περιοχή, αλλά τις ιδιομορφίες στα αποικιοκρατούμενα εδάφη επηρεάζοντας το μέλλον τους.

Η αποικιοκρατία αντιπροσωπεύει την αύξηση της ισχύος και της αίγλης των αποικιοκρατικών κρατών, αφού όχι μόνο διευρύνει τα όρια των εδαφών του, αλλά αποκτά και νέες πηγές πλούτου, φυσικών πόρων και νέο εργατικό δυναμικό. Ακόμα, σημαντικός είναι και ο έλεγχος που ασκείται στο αποικιοκρατικό κράτος, καθώς

αυτόματα τα αντίπαλα κράτη χάνουν τη δυνατότητα επιρροής στα εδάφη αυτά, ενώ δημιουργούνται ευκαιρίες για παγίωση της κυριαρχίας και περαιτέρω επέκταση. Ο χαρακτήρας της αποικιοκρατίας είναι φύσει κατακτητικός, αναζητώντας λυτρωτική βάση στην εκπολίτιση των αγρίων, ήτοι στη διάδοση του Χριστιανισμού, το Λόγο του αληθινού Θεού. Η αναζήτηση μιας νόμιμης βάσης των κατακτήσεων, στηρίχθηκε εν ολίγοις στη διαφορετικότητα των ανθρώπων των περιοχών που κατακτούνται, κοντολογίς οι αποικιοκρατικοί αγώνες ήταν καθόλα δίκαιοι αφού οι ιθαγενείς έπρεπε να εκπολιτιστούν και οι ο Χριστιανισμός να διαδοθεί. Οι κατακτητικοί όμως αγώνες, δεν έγιναν μόνο εναντίον των ιθαγενών, αλλά και μεταξύ των κατακτητών για τη διασφάλιση των εδαφών, άρα και την απόκτηση περισσότερων πλεονεκτημάτων προς αντιμετώπιση των ανταγωνιστών τους (Κεφαλά, 2015).

Η περίοδος που ακολούθησε τη Βιομηχανική Επανάσταση, δημιούργησε ακόμα μεγαλύτερη επιθυμία για εύρεση νέων πλουτοπαραγωγικών πηγών και νέων εμπορικών οδών. Εντάσεις, ανταγωνισμοί μεταξύ των κρατών πρωτοστάτησαν καθ όλην τον 19ο αιώνα, με τους αποικιοκρατικούς πολέμους να γίνονται ολοένα και πιο έντονοι. Η Πράξη του Βερολίνου το 1885, συνετέλεσε στην έναρξη μιας περιόδου έντονης αποικιακής δραστηριότητας από την πλευρά των ευρωπαϊκών δυνάμεων, οι οποίες εξάλειψαν κάθε μορφή αυτονομίας της αφρικανικής ηπείρου. Για τη διατήρηση των αποικιοκρατούμενων περιοχών, ο στρατιωτικός έλεγχος δεν ήταν αρκετός, η μητρόπολη δε θα κατάφερνε να διατηρήσει τις προσαχθείσες περιοχές μόνο με την απειλή των όπλων και για το λόγο αυτό, οι αποικιοκρατικές δυνάμεις επιχείρησαν να επηρεάσουν τις εσωτερικές δομές και συστήματα των ιθαγενών προς δικό τους όφελος, με αποτέλεσμα να αλλοιώσουν το χαρακτήρα των κοινωνιών τους, γεγονός που θα καθορίσει τη μελλοντική πορεία τους, αλλά και τη διαδικασία απόαποικιοποίησης που θα ακολουθήσει. Έτσι, η διοίκηση των αποικιών αντανάκλούσε το διοικητικό σύστημα της μητρόπολης, ενώ ο έλεγχος των δυνάμεων ασφαλείας συγκεντρώνονταν στους ευρωπαίους κατακτητές αν και στις δυνάμεις αυτές υπηρετούσαν και ιθαγενείς. Ο τρόπος αυτός της διοίκησης των αποικιών, εξυπηρετούσε την καταστολή ενδεχόμενης εξέγερσης και επισφράγιζε την εξουσία της μητρόπολης, άρα και τη διαίωνιση της κυριαρχίας των κατακτητών. Τα θρησκευτικά και φυλετικά προβλήματα που ανέκυπταν κάθε φορά που τίθετο επί τάπητος ζητήματα εξάλειψης της αποικιοκρατίας ή αντιδράσεις εναντίον της, ήταν τέτοιου μεγέθους που κατέστησαν την όποια προσπάθεια λύτρωσης, μια μακροχρόνια και δυσεπίλυτη κατάσταση. Οι αποικίες τροφοδοτούσαν τις μητροπόλεις με πολλά πλεονεκτήματα. Παροχή πρώτων υλών,

πλήθος φθηνού εργατικού δυναμικού, οικονομική αγορά ήταν μόνο κάποια οφέλη που έδιναν την ευκαιρία στη μητρόπολη να ανθίζει οικονομικά αλλά και στρατιωτικά. Επιπλέον, εδραιώνονταν και η γεωπολιτική θέση της μητρόπολης έναντι άλλων αποικιοκρατικών κρατών, διασφαλίζοντας εμπορικούς οδούς μεταφοράς και επικοινωνίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Μεγάλη Βρετανία, η οποία ήλεγχε σειρά σημαντικών στρατηγικών περιοχών, όπως ήταν το Γιβραλτάρ, η Μάλτα, και το Σουέζ όπου μεσουρανούσε στην αλληλουχία διατήρηση αποικιών. Ο έλεγχος αυτός επέτρεπε στην Βρετανία να παραμένει σταθερή δύναμη. Παρόλο που οι αποικίες έδιναν σημαντικά οφέλη στις μητροπόλεις, και αποτελούσαν σημαντικό παράγοντα δύναμης, για τις ίδιες τις αποικίες η αποικιοκρατία αποδείχτηκε ολέθρια. Αρχικά, η ανάπτυξη των περιοχών που τελούσαν υπό τον έλεγχο μητροπόλεων, δεν κατάφεραν να αναπτυχθούν οικονομικά και πολιτικά, ενώ η διατάραξη των παραδοσιακών κοινωνικών δομών τους, προκάλεσε σημαντική απώλεια του εθνικού χαρακτήρα τους, με αποτέλεσμα να χαθεί η εθνική ταυτότητα των περιοχών αυτών. Παράλληλα, η καταστολή όποιας προσπάθειας απελευθέρωσης των αποικιοκρατικών εδαφών, οδηγούσε στην έλλειψη διεκδίκησης των δικαιωμάτων των ιθαγενών, καταδικάζοντάς τους σε άθλιες συνθήκες διαβίωσης. Μόνο μετά από μια πορεία αγώνων, ριζικών αλλαγών σε διεθνές επίπεδο, οι αυτόχθονες κατάφεραν να δημιουργήσουν μια κοινή ταυτότητα που τους χαρακτήριζε ως έθνος και σταδιακά να διεκδικήσουν την εθνική τους ανεξαρτησία από τους αποικιοκράτες. Όμως, τα αποτελέσματα των προσπαθειών τους, αλλά και ο τρόπος εκδήλωσής των αγώνων τους, έρχονται σε άμεση συνάρτηση με τη διάρκεια της αντίδρασης και την ένταση της αντίστασης που άσκησε η εκάστοτε μητρόπολη για την αντιμετώπιση των αιτημάτων που διατυπώνονται από τους αυτόχθονες. Ο αγώνας προς διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας ήταν μακρύς προϋποθέτοντας την ωρίμανση των ιθαγενών σε πολλά επίπεδα. Έπρεπε πρώτα να αποδεχτούν την ανωτερότητα του αποικιακού συστήματος το οποίο υποχρεώθηκαν να υπηρετούν και να το στρέψουν προς όφελός τους, βελτιώνοντας μέσα από αυτό τη θέση τους και τη ζωή τους. Στο πλαίσιο αυτό, παράδοξο φαντάζει ο ίδιος ο χαρακτήρας του αποικιακρατικού συστήματος το οποίο τροφοδοτεί αν όχι στηρίζεται σε σημαντικές ρατσιστικές διακρίσεις, τις οποίες ενστερνίζεται για να νομιμοποιήσει την κατάκτηση κατοικημένων περιοχών, και να υποβάλλει την κυριαρχία του στους ιθαγενείς λαούς, οδηγώντας στην απορρόφηση πολλών στο συστημικό πλαίσιο του. Η ανεπάρκεια του αποικιοκρατικού συστήματος αργά ή γρήγορα διαφαίνεται και ακολουθεί η επόμενη φάση. Αυτή της αμφισβήτησης. Αιτήματα για βελτίωση του υπάρχοντος συστήματος

διοίκησης, των συνθηκών διαβίωσης των αποικιών κάνουν έντονη την εμφάνισή τους, αμφισβητώντας της αποτελεσματικότητα του οικονομικού και κοινωνικού μοντέλου που ακολουθείτο και κάνοντας έντονη την ανάγκη για εκπροσώπηση των αυτοχθόνων στη λήψη αποφάσεων. Ακόμα όμως και η απαίτηση αυτή για διαμόρφωση καλύτερων όρων διαβίωσης, ή η εξασφάλιση της από κοινού διαχείρισης υποθέσεων που αφορούν τις αποικίες, είναι επιφανειακής φύσεως ζητούμενα. Το ζητούμενο είναι πλέον, η ανατροπή του υπάρχοντος συστήματος, η διεκδίκηση του ελέγχου και της εξουσίας. Οι αυτόχθονες των αποικιοκρατικών περιοχών αποζητούν την εθνική τους απελευθέρωση, διεκδικούν την ανεξαρτησία τους, αλλά και το δικαίωμα να λαμβάνουν οι ίδιοι αποφάσεις που θα ωφελήσουν το έθνος τους. Η περίοδος του εθνικισμού που περνούν τα αποικιοκρατούμενα κράτη, στηρίζεται στις ανθρώπινες αξίες που τους εμφύσησε η Δύση, αξίες της δικαιοσύνης, της ελευθερίας, της έννοιας του να ανήκεις σε ένα έθνος-κράτος (Κεφαλά, 2015).

Ο εκπολιτισμός και ο εκχριστιανισμός, αποτελούν δύο πολύ σημαντικά ηθικά στοιχεία που έφεραν την ανάγκη για αντίσταση, ακόμα και αν οι μητροπόλεις τα είχαν χρησιμοποιήσει προς δικό τους όφελος, για να διευκολύνουν τον έλεγχο και τη διοίκηση των αποικιών (Κεφαλά, 2015). Το μικρόβιο της αμφισβήτησης και της ανατροπής της καθεστηκυίας κατάστασης, μεταλαμπαδεύτηκε στους αυτόχθονες υπό τη μορφή της εκπαίδευσης και του εκχριστιανισμού τους. Οι δυτικές αξίες πάνω στις οποίες πάτησαν οι αποικιοκράτες για να νομιμοποιήσουν τις κατακτήσεις και επεκτάσεις των εδαφών τους, λειτούργησε σαν συνδετικός κρίκος, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι λαοί των αποικιών τους το δικαίωμα της επανάστασης. Αξίες όπως, έθνος, ελευθερία, ανεξαρτησία, δικαιοσύνη, γίνονται πλέον ανάγκη απόκτησης για τους ιθαγενείς και ταυτόχρονα νομιμοποιούν το δικό τους αγώνα κατά της αποικιοκρατίας. Έτσι, η περίοδος της αποαποικιοκρατίας στην οποία περνούν οι λαοί του Τρίτου Κόσμου, χαρακτηρίζεται από αντίσταση και μια ανάγκη. Αντίσταση κατά των αποικιοκρατών και των οδυνηρών συνέπειών της αποικιοκρατίας και ανάγκη για κοινωνική, οικονομική και πολιτική ανάπτυξη. Η περίοδος της αποαποικιοποίησης ολοκληρώνεται με την επανάκτηση της εθνικής τους ανεξαρτησίας, με την πραγμάτωση της πολιτικής και πολιτισμικής τους χειραφέτησης. Ο δρόμος ήταν μακρύς με επιλογές ειρηνικών ή ένοπλων μέσων. Η άσκηση βίας ήταν το τελευταίο μέσο που χρησιμοποίησαν οι ιθαγενείς για να αναγκάσουν τη μητρόπολη να δεχτεί τα αιτήματά τους και ασκήθηκε μόνο εφόσον όλα τα άλλα μέσα είχαν αποτύχει. Ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούσαν στις εκάστοτε αποικιοκρατούμενες περιοχές και τα

μέσα που είχαν στη διάθεσή τους οι ιθαγενείς, προσδιορίστηκε και τρόπος με τον οποίο αποκτήθηκε η πολυπλόκτη ανεξαρτησία. Ακόμα, ανάλογα με τον τρόπο αντίστασης, και ανάκτησης της ανεξαρτησίας από την μητρόπολη, καθορίστηκε και το μετέπειτα πολιτικό μοντέλο που υιοθετήθηκε από την απελευθερωμένη αποικία, αλλά και η πολιτική συμπεριφορά που διαμορφώθηκε εν τέλει, οι σχέσεις με τη μητρόπολη και οι συμμαχίες που επιλέγει στη μετέπειτα ανεξάρτητη πορεία του.

Τα χρόνια που ακολουθούν τον Ψυχρό Πόλεμο, το κλίμα που δημιουργείται από τον οικουμενικό ανταγωνισμό ανάμεσα στις δύο μεγαλύτερες δυνάμεις είναι τόσο τεταμένο που για να αποφύγουν την ανησυχία που δημιουργείται, ορισμένα κράτη του τρίτου κόσμου επιλέγουν συνειδητά να απέχουν από το κλίμα του ψυχρού πολέμου και αυτόν τον ασφυκτικό διπολισμό που ταλανίζει το διεθνές στερέωμα. Η πολιτική που ακολουθούν είναι διαφορετική, στρέφονται σε ένα τρίτο πόλο, συνάπτοντας το Κίνημα των Αδέσμευτων, και επιδιώκουν να επιλύσουν τα προβλήματα στο εσωτερικό του κράτους τους, και να διατηρήσουν την ανεξαρτησία τους, παραμένοντας αμέτοχοι στον ανταγωνισμό των δύο υπερδυνάμεων που μάχονται πια θα επικρατήσει πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά. Η έλλειψη φυσικών πόρων σε ορισμένες περιοχές, η γενικότερη έλλειψη υποδομών, η διαφθορά, η γραφειοκρατία, ο απολυταρχισμός, εμποδίζουν κάθε αναπτυξιακή προσπάθεια των περιοχών αυτών, ενώ η αναζήτηση ξένης βοήθειας είναι μονόδρομος. Αναφορικά με το οικονομικό πλαίσιο των χωρών της Αφρικής, η οικονομία της μειώνεται ραγδαία, λόγω της ανεπαρκούς σίτισης του πληθυσμού. Λόγω της υπερχρέωσής στην οποία έχει βρίσκονται τα κράτη, δεν είναι εφικτό να επιδοτηθούν τα βασικά προϊόντα διατροφής, με αποτέλεσμα την ακριβή απόκτησή τους. Αναπόφευκτη είναι η δυσαρέσκεια του κόσμου που εκφράζεται με μαζικές διαμαρτυρίες (ταραχές ψωμιού) ενίοτε αιματηρές λόγω της βίαιης καταστολής τους από τα όργανα ασφαλείας του κράτους. Ακόμα, την ήδη δύσκολη κατάσταση επιβαρύνει η έντονη δημογραφική ανάπτυξη με τον πληθυσμό να διπλασιάζεται σε διάστημα 25 χρόνων. Το αποτέλεσμα καταστροφικό. Ο συνδυασμός ελλειπών οικονομίας και υψηλού ποσοστού κατοίκων οδηγεί στην μετακίνηση του αγροτικού πληθυσμού στα κέντρα μεγάλων πόλεων προς αναζήτηση εργασίας αλλά και στην άνοδο του ποσοστού παράνομης μετανάστευσης προς τα κράτη του Βορρά (Κεφαλά, 2015).

Η πολιτική κατάσταση στη χώρα διαμορφούμενη από διαφοροποίηση στα είδη πολιτευμάτων αποτελεί σημαντικό ενδογενή παράγοντα που επηρεάζει καθοριστικά τη πορεία των χωρών της Αφρικής. Η Αλγερία κυβερνάται από ένα ιδιαίτερο

σοσιαλιστικό καθεστώς, η Τυνησία έχει καθιερώσει την προεδρική Δημοκρατία, το Μαρόκο τη βασιλεία, στη Λιβύη επικρατεί ο αραβικός σοσιαλισμός, ενώ το κράτος της Μαυριτανίας εξουσιάζεται από ισλαμιστές. Παρά τις φαινομενικές διαφοροποιήσεις, τα κράτη αυτά κυβερνώνται από απολυταρχικά μονοκομματικής φύσεως καθεστώτα, όπου η αντιπολίτευση δεν έχει ουσιαστικό ρόλο, και η ασφάλεια των κρατών είναι συνώνυμη με την κυρίαρχη ελίτ. Απόρροια της παντελούς απουσίας αντικειμενικών δημοκρατικών πολιτευμάτων και ανθρώπινων δικαιωμάτων είναι η εμφάνιση εκτεταμένης διαφθοράς, ανισότητας, αναρχίας και αν μη τι άλλο λαϊκής δυσαρέσκειας. Η υπανάπτυξη είναι μονόδρομος. Στα προβλήματα αυτά βρίσκουν δίοδο ισλαμικές οργανώσεις που υπόσχονται δικαιοσύνη, υποστήριξη και μια δικαιότερη κοινωνία.

Η περίοδος του Ψυχρού Πολέμου ενέπλεξε τις χώρες του Τρίτου Κόσμου στην πολιτική σκηνή, μετατρέποντάς τις σε πεδία διενέξεων των ΗΠΑ και ΕΣΣΔ, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ένα τεράστιο κύμα αποαποικιοποίησης στον Τρίτο Κόσμο, κυρίως λόγω της αναδιάταξης των κυρίαρχων δυνάμεων στο διεθνές γίγνεσθαι, αλλά και της ανικανότητας τους να διατηρήσουν τον έλεγχο των αποικιών τους. Η παγκόσμια ύφεση δημιούργησε επιπλέον πίεση στις χώρες του Τρίτου Κόσμου, όπου εκτονώθηκε μέσω ενόπλων εσωτερικών συγκρούσεων, ανατροπών παλαιών καθεστώτων, και απόσχιση κινήματων. Ο αντι-αποικιακός αγώνας και οι ενδοκρατικές συγκρούσεις που εκδηλώθηκαν με τη μορφή ανταρτοπόλεμου, ήταν ουσιαστικά μια κίνηση νεότευτων ανεξάρτητων κρατών να παρέμβουν κατά τρόπο τινά στις παγκόσμιες εξελίξεις. Δημιουργήθηκε σταδιακά, στον απόηχο των διεθνών συσχετισμών των παγκόσμιων δυνάμεων το κίνημα των Αδέσμευτων, που προσπάθησε άκαρπα να φέρει την αρχή της πλειοψηφίας στο κέντρο των εξελίξεων. Η νέο-αποικιοκρατία ήρθε ως επακόλουθο της αρχής της αυτοδιάθεσης και της πολιτικής ανεξαρτησίας των νέων κρατών από τους παλαιούς αποικιοκράτες αλλά και την αναδειχθείσα ηγεμονική δύναμη τις ΗΠΑ. Ούτε όμως και αυτές οι προσπάθειες, οικονομικής φιλελευθεροποίησης από τις χώρες του Τρίτου Κόσμου, δεν επέφεραν την πολυπόθητη πολιτική και κοινωνική μεταρρύθμιση στον Τρίτο Κόσμο. Παράλληλα και η οικονομία σημείωσε στασιμότητα. Πολλά κράτη δεν επιβίωσαν από την νόμιμη άσκηση βίας με αποτέλεσμα να γίνουν έρμαιο βαρόνων ναρκωτικών, αρχηγών μαφίας πέφτοντας στη δίνη χαοτικών καταστάσεων (Σωτηρόπουλος κ.α., 2005, σελ 71-78).

Η πολιτική κατάσταση που διαμορφώθηκε κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, τοποθέτησε την Αφρική στο πεδίο των έντονων ανταγωνισμών μεταξύ των δύο πρωταγωνιστικών υπερδυνάμεων υπό τη μορφή του «πολέμου διά

αντιπροσώπων». Η Αφρική ούσα ακόμα μία φτωχή οικονομικά ήπειρος, έδειχνε ανέτοιμη να εμπλακεί στη σύγκρουση Ανατολής και Δύσης. Ωστόσο, τα υπερκείμενα συμφέροντα ήταν τέτοια που ηθελημένα ή μη, την ενέπλεξαν στην παγκόσμια διαμάχη, αναζητώντας ενδότερα στρατηγικά πλεονεκτήματα (Harris, 1970). Τα ανεξάρτητα αφρικανικά κράτη ακολούθησαν συγκεκριμένη διπλωματία υπηρετώντας ανέκαθεν δυο σκοπούς: την επιβίωση του κράτους τους και τη διατήρηση της εξουσίας. Το δίλημμα στο οποίο περιέπεσε η Αφρική ήταν η επιλογή της ουδετερότητας ή η εξίσωση με μία από τις δύο υπερδυνάμεις. Σκεπτόμενοι ρεαλιστικά, οι περισσότεροι ηγέτες της Αφρικής, σε μία προσπάθεια διατήρησης της ανεξαρτησίας τους και επίλυσης σοβαρών εσωτερικών προβλημάτων τους, εντάχθηκαν κίνημα των Αδέσμευτων, το οποίο συγκροτείται από κράτη του Τρίτου Κόσμου προσφάτως απελευθερωμένα που επέλεξαν να διατηρήσουν αμέτοχη στάση στο σκληρό ανταγωνισμό των δύο υπερδυνάμεων (Κεφαλά, 2015). Η σκοτεινή περίοδος της αποικιοκρατίας και ο φόβος της επιστροφής στην εκμετάλλευση των πλέον ανεξάρτητων κρατών που ελλόχευε, ήταν κυρίαρχος. Πρώτη και βασική ανάγκη ήταν η διαφύλαξη της ανεξαρτησίας και η εξάλειψη της όποιας εξάρτησης από τη Δύση ή την Ανατολή (Harris, 1970).

Οι ενέργειες που έλαβαν χώρα αρχικά ξεκίνησαν με την πρώτη Συνδιάσκεψη των Αδέσμευτων το 1955, όπου συμμετείχαν ισχυρές προσωπικότητες της εποχής, ο Νάσερ, μονάρχης της Αιγύπτου, ο Τίτο, πρόεδρος της Ομοσπονδιακής Λαϊκής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, ο Νεχρού της Ινδίας, και όπου συν-αποφασίστηκε η ουδέτερη στάση απέναντι στις δύο υπερδυνάμεις (Κεφαλά, 2015 στο Colard D., 1981). Λίγα χρόνια αργότερα, το 1981, στη Συνδιάσκεψη του Βερολίνου, συγκροτήθηκε μπλοκ δυνάμεων που παρά την ετερογενή μορφή του υπήρξε ικανό να επηρεάσει τα καθεστηκία γεγονότα, ελπίζοντας ωστόσο όχι μόνο στη διατήρηση της ανεξαρτησίας τους, αλλά και στην οικονομική τους ευμάρεια. Το θέμα όμως της ανάπτυξης των χωρών αυτών αποτελεί ένα ακανθώδες ζήτημα, καθώς, ενώ υπάρχουν άφθονοι φυσικοί πόροι που προσφέρουν πλήθος δυνατοτήτων εκμετάλλευσης της παραγωγής, εντούτοις απαιτούνται υποδομές, εξειδίκευση προσωπικού και πρόσβαση στις αγορές του κόσμου. Η δυσκολία αντιμετώπισης των παραπάνω προβλημάτων, καταλήγει στην εξάρτηση από τα πλέον αναπτυγμένα κράτη ακόμα και σε μητροπόλεις πρώην αποικιών. Την οικονομική εξάρτηση ακολουθεί η πολιτική εξάρτηση, καθώς πρόκειται για μια αλληλοσυμπληρούμενη σχέση, δημιουργώντας υποχρεώσεις στην χώρα που ζητά βοήθεια, αφού η παρεχόμενη βοήθεια δίνεται με όρους περισσότερο ή λιγότερο επαχθείς. Η ζυγαριά γέρνει πάλι προς την Αφρική καθώς τα μειονεκτήματα

ως χώρα που ζητά βοήθεια είναι πολλά και σημαντικά. Όντας ένα αναπτυσσόμενο κράτος, έχει ανάγκη από συγκεκριμένα έργα ανάπτυξης όπως λιμάνια, αερολιμένες, οδικές αρτηρίες, έργα υδροδότησης και ηλεκτροδότησης κλπ τα οποία για να εκτελεστούν, το κράτος υποχρεώνεται σε μακροχρόνιο δάνειο ή δάνειο, με χαμηλό επιτόκιο αποπληρωμής που ευθύς σημαίνει διόγκωση οικονομικών και κοινωνικών κατ' επέκταση προβλημάτων. Αποτέλεσμα είναι η έντονη δυσαρέσκεια και απογοήτευση των πολιτών των Τρίτων Χωρών, καθώς οι ηγέτες μη μπορώντας να ανταπεξέλθουν σε μία τέτοια υποχρέωση, καταπιέζουν τους πολίτες, τα έργα στις περισσότερες περιπτώσεις σταματούν, άρα και η ανάπτυξη, ενώ η διαφθορά ήταν θέμα χρόνου, η κακοδιαχείριση γεγονός. Η ταύτιση με μία από τις δύο υπερδυνάμεις ήταν αναπόφευκτη. Όπως πολύ σωστά διατύπωσε ο ηγέτης του Γκαμπόν Ομάρ Μπόνγκο: «παρά τη πλειοψηφία των αφρικανικών κρατών στο Κίνημα των Αδεσμεύτων, στην πραγματικότητα όλοι επέλεξαν να μία από τις δύο μεγάλες πρωταγωνίστριες δυνάμεις» (Harris P., 1970). Με τον τρόπο αυτό, ο ανταγωνισμός μεταφέρθηκε και στη Αφρική. Οι ηγέτες των αφρικανικών κρατών εξασφάλισαν στήριξη σε εξωτερικές δυνάμεις, με τις οποίες συνήψαν συμμαχίες, αναγκαίες μεν για τις υπερδυνάμεις που επιδίωκαν την άσκηση παγκόσμιας πολιτικής.

Και ενώ για τη Ρωσία και την Αμερική, η Αφρική δεν είχε τόσο σημαντικό ρόλο, για την ίδια την ήπειρο όμως η εμπλοκή της στη μεγάλη διαμάχη του Ψυχρού Πολέμου, είχε δραματικές συνέπειες. Η μεταλαμπάδευση αξιών και προτύπων της Δύσης σε χώρες του Τρίτου Κόσμου, αποδείχτηκε ανεπιτυχής, αφενός επειδή η Δύση θεωρούσε δεδομένη την υπεροχή της και άρα δεν αφιέρωσε τον απαιτούμενο χρόνο αφομοίωσης, και αφετέρου επειδή οι πολίτες του τρίτου κόσμου αντιλαμβάνονται πως οι αξίες περί δημοκρατίας, ελευθερίας, ανθρώπινων δικαιωμάτων που πρεσβεύει η Δύση δεν ανταποκρίνονται στον τρόπο διαχείρισης της εξουσίας προς τα κράτη τους. Αποτέλεσμα του φαύλου κύκλου που διαιωνίζεται είναι «η σύγκρουση των πολιτισμών», η ανάλυσή της όμως ξεφεύγει από τα αυστηρά πλαίσια της εν λόγω εργασίας.

Κεφάλαιο Δεύτερο: Ανταγωνισμός και Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων στη Μαύρη Ήπειρο

Οι σχέσεις μεταξύ των ΗΠΑ, της Ρωσίας, της Κίνας και της αφρικανικής ηπείρου έχουν εξελιχθεί από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ενώ οι ΗΠΑ, η Ρωσία και η Κίνα δεν ήταν αποικιοκρατικές δυνάμεις στην Αφρική, οι αλληλεπιδράσεις τους μεταξύ τους αυξήθηκαν και ταυτόχρονα βελτιώθηκαν καθώς η Αφρική αναδύθηκε από τη δουλεία της αποικιοκρατίας. Με την άνοδο του Ψυχρού Πολέμου, η Αφρική μετατράπηκε σε ένα πεδίο υψίστης σημασίας για τις προαναφερθείσες χώρες καθώς ανέκαθεν ανταγωνίζονταν για αύξηση της παρουσίας τους στις σφαίρες επιρροής των αλλότριων Μεγάλων Δυνάμεων (Monyae, 2018). Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου εγκαινίασε μία νέα δυναμική συμφερόντων, η οποία ώθησε τον Πρόεδρο των ΗΠΑ, George Bush, να την αποκαλέσει “νέα παγκόσμια τάξη” (Gaibulloen και Sandler, 2011). Χαρακτηρίζεται από την αμερικανική πρωτοκαθεδρία στη διεθνή πολιτική οικονομία αξιοποιώντας προς όφελός της τις νέες προκλήσεις (και ευκαιρίες) έχοντας παράλληλα εκτεταμένες επιπτώσεις στην ανάπτυξη της Αφρικής.

2.1 Υψηλή Στρατηγική των Η.Π.Α στην Μαύρη Ήπειρο

Ανέκαθεν, η Αφρικανική ήπειρος αποτελούσε κομβικό σημείο συγκρούσεων και διπλωματικών ελιγμών των Μεγάλων δυνάμεων. Ιδιαίτερα από το 2003, τόσο η Κίνα όσο και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (Η.Π.Α) συναγωνίζονται σε διπλωματικό επίπεδο για τον έλεγχο στρατηγικών πηγών (strategic resources) της Αφρικής. Η εξασφάλιση προμήθειας πετρελαίου είναι υψίστης προτεραιότητας ενέργεια από τις ενδιαφερόμενες χώρες. Η ημερήσια κατανάλωση υπολογίζεται σε 85 δισεκατομμύρια βαρέλια και ποσοστό της τάξης άνω του 50% προέρχεται από τη διεθνή αγορά. Σχεδόν το 80% αυτής εντοπίζεται μόνο σε τρεις (3) περιοχές: στη Ρωσία, στον Περσικό Κόλπο και στη νότια Αφρική. Η διαφαινόμενη κινεζική επέκταση στην Αφρικανική ήπειρο υποβιβάζει την επίδραση των Η.Π.Α σε περιφερικό ρόλο. Ιστορικά, η σχέση Αφρικής και εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α βρισκονταν σε οριακό σημείο. Η συγκεκριμένη ήπειρος αγνοούνταν επιδεικτικά από τους πολιτικούς μέχρι το τέλος του Ψυχρού πολέμου. Αξιοσημείωτο γεγονός είναι η επίσκεψη μόνο δυο Προέδρων μέχρι το δεδομένο χρονικό σημείο (τέλος Ψυχρού πολέμου) (Xu Yi, 2014). Τον Ιανουάριο του 2002, διοργανώθηκε για πρώτη φορά, ένα συμπόσιο με θέμα

συζήτησης την προμήθεια και διανομή αφρικανικού πετρελαίου ως προτεραιότητα της διεθνούς Ασφάλειας των Η.Π.Α (“African Oil: A Priority for US National Security and African Development”) με συμμετοχή αξιωματούχων της κυβέρνησης Μπους (Bush), πολιτικών, διεθνών συμβούλων και αντιπροσώπων πετρελαϊκών εταιρειών (IASPS). Τον Ιούλιο του 2005 διοργανώθηκε ανάλογη σύσκεψη από το Συμβούλιο Εξωτερικών Σχέσεων (Council on Foreign Relations) με αντικείμενο συζήτησης την κατάσταση του πετρελαίου στην Αφρική ως αναπόσπαστο μέρος της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. Το απόσταγμα των συγκεκριμένων ενεργειών ήταν η ανάδειξη και επικαιροποίηση του πετρελαίου του Κόλπου της Γουινέας ως ύψιστη προτεραιότητα για την μελλοντική εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α καθιστώντας απαραίτητο έναν ειλικρινή και ουσιαστικό διάλογο μεταξύ των εκάστοτε μερών. Τα πρακτικά της σύσκεψης είναι δυνατόν να συνοψιστούν στα εξής: (α) Η Αφρική είναι πολύ σημαντική για να αφεθεί χωρίς βοήθεια, (β) το αφρικανικό πετρέλαιο αποτελεί προτεραιότητα για τη διεθνή ασφάλεια, ιδιαίτερα μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, (γ) ο κόλπος της Γουινέας είναι περιοχή “ζωτικού ενδιαφέροντος” για τις Η.Π.Α, και (δ) οι Η.Π.Α θα πρέπει να κινητοποιήσουν όλες τις δυνάμεις τους (πολιτικές, σε διπλωματικό επίπεδο, στρατιωτικές και οικονομικές) για να διασφαλίσουν τον έλεγχο της περιοχής (Goldwyn and Marrison 2004; CFR, 2006). Η ύπαρξη νέων κοιτασμάτων πετρελαίου στη Αφρική, ιδιαίτερα στον κόλπο της Γουινέας, είναι υπεύθυνη για τη μεταβολή της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. Στην υποσαχάρια Αφρική εντοπίζεται το 9,5% των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου και αποτελεί ταυτόχρονα το 12% της παγκόσμιας παραγωγής κατά το έτος 2005. Η Δυτική Αφρική θεωρείται μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες πηγές προμήθειας πετρελαίου. Ιδιαίτερα, οι χώρες στον κόλπο της Γουινέας ευνοούνται από την απουσία στενών διαδρόμων θαλάσσιων μεταφορών (γνωστών ως “chokepoints”) και βρίσκονται εγγύτερα στις ΗΠΑ. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η χρονική διάρκεια μεταφοράς πετρελαίου από τη Μέση Ανατολή στην αγορά των ΗΠΑ εκτιμάται στις 6 εβδομάδες, ενώ η αντίστοιχη διάρκεια από τις χώρες της Δυτικής Αφρικής (χώρες κόλπου της Γουινέας) μόνο 2 εβδομάδες (Mane, 2005).

Αναλυτές των ΗΠΑ εκτιμούν ότι το ένα τρίτο των ξένων μαχητών που δραστηριοποιούνται στο Αφγανιστάν προέρχονται από την Αφρική. Για τις Η.Π.Α, η Αφρική (ιδιαίτερα η Δυτική και Κεντρική Αφρική) αποτελεί το “ασταθές υπόβαθρο για την παγκόσμια τρομοκρατία” (soft underbelly for global terrorism) και η διαχείρισή της είναι κρίσιμη τόσο για την ασφάλεια (περιφερειακή ειρήνη και ενέργειες των ΗΠΑ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας) όσο και για τη διαφοροποίηση του

ενεργειακού εφοδιασμού των ΗΠΑ (Goldwyn and Morrison 2004; Carmody, 2005). Στηριζόμενοι σε αυτή τη λογική, οι ΗΠΑ θεωρούν ότι έχουν ηθική υποχρέωση να διασφαλίσουν τη σταθερότητα και την ορθή διακυβέρνηση στην Αφρική εξασφαλίζοντας με κάθε τρόπο το γεγονός ότι οι αφρικανικές πετρελαιοπαραγωγικές χώρες θα συνεχίσουν να προμηθεύουν πετρέλαιο την παγκόσμια αγορά, διαδικασία από την οποία, οι ΗΠΑ θα επωφεληθούν περισσότερο.

Με κίνητρο τα συμφέροντα για το πετρέλαιο και άλλα στρατηγικά υλικά, όπως το μαγγάνιο (για την παραγωγή χάλυβα), το κοβάλτιο και το χρώμιο (ζωτικής σημασίας στοιχεία για κράματα, ιδιαίτερα στην αεροναυπηγική), το βανάδιο (vanadium), ο χρυσός, το αντιμόνιο (antimony), ο αργυραδάμαντας (fluorspar) και το γερμάνιο καθώς και η ολοένα αυξανόμενη ανησυχία για τρομοκρατικές ενέργειες, εξώθησε την κυβέρνηση Μπους να ολοκληρώσει μία σειρά διπλωματικών, στρατιωτικών και οικονομικών δραστηριοτήτων. Πιο συγκεκριμένα, ενορχήστρωσε σε διπλωματικό επίπεδο, επισκέψεις υψηλόβαθμων αξιωματούχων στις αφρικανικές πετρελαιοπαραγωγές χώρες: ο υπουργός Εξωτερικών, Κόλιν Πάουελ, επισκέφτηκε τη Νότια Αφρική, την Αγκόλα και την Γκαμπόν το Σεπτέμβριο του 2002 (Xu Yi, 2008). Η Ισημερινή Γουινέα (μία χώρας με μικρή έκταση και πληθυσμό), ενώ παλαιότερα αποτελούσε τον περίγelo των ΗΠΑ, ξαφνικά τράβηξε όλη την προσοχή και τις επενδύσεις των ΗΠΑ, όταν εταιρείες πετρελαίου ανακάλυψαν σημαντικά αποθέματα πετρελαίου στα ανοικτά των ακτών της. Επένδυσαν συλλογικά περισσότερα από 5 δισεκατομμύρια δολάρια σε μια χώρα με μόνο μισό εκατομμύριο ανθρώπους. Σύμφωνα με το ρεπορτάζ του περιοδικού “Nation”, το καθεστώς Obiang έδωσε σε συγκεκριμένες εταιρείες πετρελαίου έως και το 87% των εισπράξεων από την εξόρυξη και εκμετάλλευσή του (Silverstein, 2002). Αυτό το ποσοστό τελικά μειώθηκε στο 75%, αλλά εξακολουθεί να είναι πολύ υψηλότερο από ό,τι συνήθως αποδίδεται από τις αναπτυσσόμενες χώρες (50% ή και λιγότερο). Πετρελαϊκές εταιρείες, κυρίως αμερικανικές, διέθεσαν περισσότερα από 500 εκατομμύρια δολάρια για την εξερεύνηση των υδάτων ανοικτά του Κόλπου της Γουινέας, τα οποία μοιράζονται με τη Νιγηρία και το Σάο Τομέ (Abramovici, 2004). Οι ΗΠΑ αύξησαν τις στρατιωτικές τους δραστηριότητες στην Αφρική. Ενδεικτικά αναφέρεται το γεγονός του διπλασιασμού των στρατιωτικών δαπανών από 296 εκατομμύρια δολάρια (χρονικό διάστημα 1998-2001) σε 597 εκατομμύρια δολάρια για το αντίστοιχο μεταξύ 2002-2005. Μεγάλο μέρος των δαπανών δόθηκε στις πωλήσεις όπλων σε αφρικανικές χώρες με απώτερο σκοπό την ενίσχυση της στρατιωτικής τους δύναμης και καταπολέμησης

των αντιπάλων (Xu Yi, 2008). Οι επίσημες δαπάνες για τις πωλήσεις όπλων στην Αφρική ήταν 39,4 εκατομμύρια δολάρια για το έτος 2001 και ανήλθαν σε 87,3 εκατομμύρια δολάρια το 2005. Η αύξηση των ιδιωτικών εμπορικών πωλήσεων όπλων σε αφρικανικές χώρες ήταν ακόμη πιο εμφανής: 2,2 εκατομμύρια δολάρια το 2001 και εκτόξευση της στο αστρονομικό ποσό των 340,4 εκατομμυρίων δολαρίων το 2005. Η Νιγηρία, ο μεγαλύτερος παραγωγός πετρελαίου στην Αφρική, έχει απορροφήσει μεγαλύτερη οικονομική βοήθεια για τον εξοπλισμό της. Το 2003, η κυβέρνηση Μπους παρουσίασε ένα πακέτο βοήθειας αντιτρομοκρατικής αξίας 100 εκατομμυρίων δολαρίων για την Ανατολική Αφρική και το Κέρασ της Αφρικής (συμπεριλαμβανομένης της Κένυας, της Αιθιοπίας, του Τζιμπουτί, της Ουγκάντα και της Τανζανίας). Για να υποστηρίξει αυτές τις στρατιωτικές ενέργειες στην Αφρική, η κυβέρνηση Μπους ζήτησε από το Κογκρέσο 13,5 εκατομμύρια δολάρια από τον προϋπολογισμό του 2007 με το πρόσχημα της διεθνούς στρατιωτικής εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς και 29,8 εκατομμύρια δολάρια με αιτιολογία της ξένης στρατιωτικής χρηματοδότησης έναντι των διεθνών συμφερόντων των Η.Π.Α στη ευρύτερη περιοχή της Αφρικής (Klare and Volman 2006). Οι ΗΠΑ δημιούργησαν πλήρως εξοπλισμένες στρατιωτικές βάσεις στην Αφρική με τη νέα χιλιετία. Από τις γνωστότερες είναι η στρατιωτική βάση που ιδρύθηκε στο Τζιμπουτί το 2002 “για την επίβλεψη των αντιτρομοκρατικών δραστηριοτήτων στο Κέρασ, την Ανατολική Αφρική, την Υεμένη και παρακείμενα τμήματα του Ινδικού Ωκεανού” (Barnes, 2005). Επίσης, αναφέρεται ότι αμερικανικά πολεμικά πλοία που περιπολούσαν στη Μεσόγειο, μετά τις επενδύσεις της κυβέρνησής τους, αφιερώνουν 50% με 75% του χρόνου και των διαθέσιμων πόρων τους στα ανοικτά των ακτών της Δυτικής Αφρικής (Dieterich, 2004; Barnes, 2005). Οι Η.Π.Α συμμετείχαν στη δημιουργία μιας συνολικής πρωτοβουλίας για την ασφάλεια στη θάλασσα για την Αφρική μέσω των Ναυτικών Δυνάμεων τους στην Ευρώπη (NAVEUR) και ανέπτυξαν μια ισχυρή στρατηγική θαλάσσιας ασφάλειας και ένα περιφερειακό δεκαετές σχέδιο εκστρατείας για την περιοχή του Κόλπου της Γουινέας (Xu Yi, 2008). Επίσης, για την αμεσότερη και την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση εσωτερικών συγκρούσεων, οι ΗΠΑ αύξησαν και επέκτειναν τις υπάρχουσες στρατιωτικές βάσεις τους, εξασφαλίζοντας παράλληλα πρόσβαση των δυνάμεών τους στα αφρικανικά αεροδρόμια ή άλλες εγκαταστάσεις. Ισχυρίζονται ότι οι διπλωματικές, πολιτικές και στρατιωτικές ενέργειές τους έχουν σχεδιαστεί με μοναδικό σκοπό την οικονομική βοήθεια των εμπλεκόμενων και σε καμιά περίπτωση δεν αποσκοπούν στην πολιτική ή στρατιωτική επιβολή. Ενώ ο

ανταγωνισμός για το πετρέλαιο στην Αφρική δύναται να έχει σημαντικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη της Αφρικής, θεωρείται εξαιρετικά απίθανη η στρατιωτική εμπλοκή των Μεγάλων Δυνάμεων για την Αφρική (Xu Yi, 2008).

Οι Goldstein και Pevehouse (2011) εξηγούν την εξωτερική πολιτική ως τη στρατηγική που χρησιμοποιεί μια κυβέρνηση στις αλληλεπιδράσεις της στη διεθνή σκηνή. Για πολιτικούς, οικονομικούς και στρατηγικούς λόγους, η Νιγηρία παραμένει ο σημαντικότερος εταίρος των ΗΠΑ στη Δυτική Αφρική. Η εν λόγω άποψη υποστηρίζεται και αποτυπώνεται συνοπτικά από τον Morris (2006) ο οποίος έγραψε ότι, *“Η Νιγηρία υπερτερεί έναντι όλων των γειτονικών χωρών σχεδόν σε οποιοδήποτε δυνατό μέτρο οικονομικής, γεωγραφικής ή στρατηγικής σημασίας.”* Η Νιγηρία είναι η μεγαλύτερη πηγή αφρικανικών εισαγωγών πετρελαίου της αμερικανικής ηπείρου και προμηθεύει το 8% των εισαγωγών πετρελαίου στις ΗΠΑ (Shai & etc, 2017). Δύναται να υποστηριχθεί ότι, ενώ η Νιγηρία βρίσκεται στην κορυφή της λίστας των αφρικανικών χωρών με εξαγωγές πετρελαίου στις ΗΠΑ, η συμβολή της στην οικονομική και ενεργειακή ασφάλεια των ΗΠΑ είναι ελάχιστη σε σύγκριση με τις χώρες της Μέσης Ανατολής, όπως η Σαουδική Αραβία, και χώρες από άλλες περιφέρειες, συμπεριλαμβανομένων του Καναδά, του Μεξικού και της Βενεζουέλας.

Η Γκάνα, γειτονικό κράτος της Νιγηρίας, επιδεικνύει μία από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες στην Αφρική καθιστώντας τη αυτόματα ως χώρα με την οποία η Η.Π.Α θα επιθυμούσαν διμερής συνεργασία. Σύμφωνα με τον Cook (2009), η οικονομία της Γκάνας αυξήθηκε κατά 7,3% το έτος 2008. Αυτή η αξιοσημείωτη οικονομική ανάπτυξη μπορεί εν μέρει να αποδοθεί στην ανακάλυψη αποθεμάτων αργού πετρελαίου στην Γκάνα (2007). Αν και υφίστανται αδιαμφησβήτητα πλεονεκτήματα στο γεγονός ότι το πετρέλαιο της Γκάνας ανακαλύφθηκε ανοικτά των ακτών της, ωστόσο η εκμετάλλευσή τους αποτελεί πρόκληση για μία οικονομία μεσαίου διατηρήματος, δεδομένου ότι η εξόρυξη πετρελαίου από τη θάλασσα είναι δαπανηρή και απαιτεί τεχνογνωσία και υποδομές, οι οποίες απουσιάζουν τόσο από τη Γκάνα όσο και από την Αφρική γενικότερα. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ έχει πλήρης γνώση της κατάστασης, η οποία χαρακτηρίζεται από κενό δεξιοτήτων και υποδομών της Γκάνας. Ως εκ τούτου, η Ουάσιγκτον επιθυμεί να συνεργαστεί με την Άκρα με απώτερο στόχο την υπερκάλυψη του χάσματος δεξιοτήτων στον τομέα εξόρυξης της Γκάνας και τελικά την επεξεργασία των φυσικών της πόρων, συμπεριλαμβανομένου του πετρελαίου που ανακαλύφθηκε. Οι αμερικανικές εταιρείες πετρελαίου, Kosmos Energy και Anadarko, έχουν σημειώσει αξιοσημείωτα βήματα προόδου με την

εξερεύνηση και την ανάπτυξη των αποθεμάτων πετρελαίου στην Γκάνα (Ayelazuno, 2013; McCaskie, 2008). Οι ΗΠΑ με τη Γκάνα βρίσκονται σε στενή στρατιωτική συνεργασία. Ο στρατός των ΗΠΑ διεξάγει κοινές πολεμικές επιχειρήσεις με τον στρατό της στην εδαφική δικαιοδοσία της τελευταίας. Τέλος, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η Γκάνα είναι ένα από τα λίγα αφρικανικά κράτη που είναι δεκτικά στην ιδέα μιας Κεντρικής Διοίκησης της Αφρικής (AFRICOM) (Cook, 2009).

2.2 Υψηλή Στρατηγική της Κίνας στην Μαύρη Ήπειρο

Οι σχέσεις της Κίνας με την Αφρική κατά τον εικοστό αιώνα χαρακτηρίζονται από γεωπολιτικά κίνητρα, καθώς ήταν ένας τρόπος αντίθεσης στις Μεγάλες Υπερδυνάμεις και στη Δυτική ηγεμονία. Η Κίνα δήλωσε ότι μοιράζεται μια κοινή ταυτότητα με την Αφρική, ως χώρα του Τρίτου Κόσμου. Ωστόσο, ήδη από τη δεκαετία του 1990, αυτή η προσέγγιση προς την Αφρική ήταν περισσότερο οικονομικοκεντρική. Με το πέρασμα του χρόνου, ολοένα και περισσότερες κινεζικές εταιρείες ανέπτυξαν δεσμούς με στην Αφρική με απώτερο σκοπό την αύξηση του εμπορίου μεταξύ της Κίνας και της αφρικανικής ηπείρου (van den Looy και de Haan, 2006).

Ενδεικτικά, οι συνολικές εξαγωγές της Κίνας προς την Αφρική αυξήθηκαν από σχεδόν 5 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ (2002) σε περίπου 60 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ (2010) (UNCTAD, 2011). Ο κινεζικός στόχος μιας “στρατηγικής εταιρικής σχέσης” με την Αφρική ως μέρος της “ειρηνικής ανόδου” (peaceful rise) εγείρει μια πιθανή πρόκληση για την παγκόσμια ευρώ-αμερικανική ηγεμονία. Η κινεζική εξωτερική πολιτική συσχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με ενέργειες της αμερικανικής ηγεμονίας καθώς οι ΗΠΑ είναι η μόνη δύναμη με τεράστια πολιτική βούληση και επαρκή στρατιωτικά μέσα, ικανή για ανατροπή των συμφερόντων του Πεκίνου (Alden, 2005).

Η Κίνα ασκεί την εξωτερική της πολιτική με στρατηγικό τρόπο υποστηρίζοντας εμπορικές και επενδυτικές πρωτοβουλίες στην Αφρική, όπως ακριβώς λειτουργούν διαχρονικά και οι Δυτικές χώρες, υποστηρίζοντας βασικά έργα ανάπτυξης υποδομών, προγράμματα κατάρτισης, ελάφρυνση χρέους, τεχνικής βοήθειας και δασμολογικές εξαιρέσεις για επιλεγμένα προϊόντα από την Αφρική. Επιπλέον, τόσο η αμερικανική όσο και η κινεζική βοήθεια είναι σε μεγάλο βαθμό αλληλεξαρτώμενη. Το έτος 2000, οι συνολικές συναλλαγές εμπορίου μεταξύ Κίνας και Αφρικής υπολογίζονταν σε 11 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ. Το αντίστοιχο ποσό του σινο-αφρικανικό εμπόριο ανήλθε στα 55 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ το έτος 2006 και εκτοξεύθηκε στα 74

δισεκατομμύρια δολάρια το έτος 2007 (Taylor, 2009). Μέχρι το 2010, οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ Κίνας και Αφρικής προσέγγιζαν τα 120 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ (UNCTAD, 2011). Τελικά, η Κίνα ήταν ο δεύτερος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Αφρικής μετά τις ΗΠΑ και μπροστά από πατροπαράδοτες αποικιοκρατικές δυνάμεις του παρελθόντος όπως το Ηνωμένο Βασίλειο (2013).

Όσον αφορά τη στρατιωτική συνεργασία, η εμπλοκή της Κίνας με την Αφρική μπορεί να αναλυθεί σε συνιστώσες που αφορούν: α) τη διατήρηση της ειρήνης, β) τη στρατιωτική εκπαίδευση και γ) την προμήθεια όπλων. Το έτος 2000, η Κίνα ανέπτυξε ειρηνευτική δύναμη μικρότερη των 100 ατόμων. Έκτοτε, παρατηρείται μια δραματική αύξηση 20-πλάσια της αρχικής προσφοράς (Gill και Huang 2009). Τον Απρίλιο του έτος 2008, η Κίνα είχε αποστείλει στρατιωτικό προσωπικό που αποτελούνταν από 1457 άτομα, παρατηρητές και αστυνομικούς που συμμετείχαν σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ στην Αφρική. Η δέσμευσή αυτή τοποθετούσε την Κίνα ως τη δωδέκατη χώρα με τη μεγαλύτερη συνεισφορά προσωπικού στις ειρηνευτικές αποστολές του ΟΗΕ, ενώ το αντίστοιχο προσωπικό των ΗΠΑ κατατάσσεται στην τεσσαρακοστή τρίτη θέση (Shinn, 2008).

Σε πολιτικό επίπεδο, η Κίνα είχε αναπτύξει στενούς δεσμούς συνεργασίας με πολλές αφρικανικές κυβερνήσεις, υπολογίζοντας τους Αφρικανούς ηγέτες ως ίσους. Αυτή η πολιτική θέση διαφέρει σημαντικά από την ευρωαμερικανική τάση αντιμετώπισης των Αφρικανών αξιωματούχων ως κατώτερων εταίρων (Rupp, 2008). Σε πολλά σημεία, παρουσιάζονται κοινά σημεία σύγκλισης εξωτερικής πολιτικής της Κίνας με παρόμοιες παρελθοντικές ενέργειες των Βορειοαμερικανών και των Ευρωπαίων (Ovadia, 2013).

Η οικονομική σχέση της Κίνας με την Αφρική διακρίνεται σε τρεις (3) κατηγορίες: α) την οικονομική παροχή για εξεύρεση νέων πόρων, β) τη δημιουργία νέων αγορών εξαγωγικών προϊόντων, και γ) τη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για ανάπτυξη νέων κινεζικών επενδυτικών εταιρειών. Οι εξαγωγές της Αφρικανικής ηπείρου προς την Κίνα είναι κυρίως εμπορεύματα και πετρέλαιο, ενώ οι αντίστοιχες εισαγωγές από την Κίνα αποτελούνται κυρίως από μεταποιημένα προϊόντα όπως βιομηχανικά προϊόντα, ηλεκτρικός εξοπλισμός και μηχανήματα, υφάσματα και οικιακά σκεύη. Το έτος 2004, η Κίνα είχε την ταχύτερα αναπτυσσόμενη οικονομία στον κόσμο, με ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 8%-9%. Ωστόσο, μια ταχεία οικονομική ανάπτυξη τέτοιου επιπέδου στη μεταμαοϊκή εποχή απαιτούσε μια σταθερή και αυξανόμενη προσφορά πετρελαίου. Η ζήτηση πετρελαίου της Κίνας ήταν τόσο

αναγκαία που η χώρα εξελίχθηκε στο δεύτερο μεγαλύτερο εισαγωγέα πετρελαίου στον κόσμο μετά τις ΗΠΑ (2004). Η αυξανόμενη ζήτηση, κυρίως πετρελαίου, οφείλεται όχι μόνο στην αναπτυσσόμενη οικονομία με ιλιγγιώδεις ρυθμούς αλλά και στη γενικότερη ανακύπτουσα ευμάρεια της κοινωνίας και την αυξημένη ζήτηση για καταναλωτικά αγαθά όπως αυτοκίνητα και ψυγεία. Υπολογίζεται ότι η κινεζική ζήτηση για πετρέλαιο θα αυξηθεί κατά 156 τοις εκατό μεταξύ των ετών 2001 και 2025 (van den Looy and de Haan, 2006).

Η Κίνα αναζητά διαρκώς νέες χώρες-προμηθευτές για να εκπληρώσει τις απαιτήσεις της σε πετρέλαιο και να επιτύχει ενεργειακή ασφάλεια. Ως αντιστάθμισμα για την απόκτηση και διατήρηση ελέγχου αυτών των πηγών, αντιπαραβάλλει την παροχή σημαντικών στρατιωτικών, πολιτικό-διπλωματικών και οικονομικών πόρων (Alden, 2005). Η Αφρική κατέχει περίπου το 8 % των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου και το 11% της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου. Αξίζει να σημειωθεί ότι η αύξηση της ετήσιας παραγωγής στην Αφρική κυμαίνεται στο 6%. Η ανακάλυψη τεράστιων αποθεμάτων πετρελαίου στον κόλπο της Γουινέας και ειδικότερα στα θαλάσσια ύδατα της Νιγηρίας, Αγκόλας και Ισημερινής Γουινέας επιβεβαιώνουν τις προβλέψεις. Ως εκ τούτου, οι διεθνείς εταιρείες πετρελαίου συνεχίζουν να επενδύουν στην ήπειρο. Οι αφρικανικές ηγεσίες προσφέρουν ιδανικές συνθήκες εξυπηρέτησης συμφερόντων των εταιρειών και ένας άλλος ευνοϊκός παράγοντας είναι ο εντοπισμός κοιτασμάτων πετρελαίου σε διεθνή χωρικά ύδατα και σε απόσταση από την ακτή, γεγονός που ευνοεί την άμεση μεταφόρτωση της πρώτης ύλης στα δεξαμενόπλοια. Επίσης, η ποιότητα του αφρικανικού πετρελαίου είναι εφάμιλλη, αν όχι καλύτερη, της αντίστοιχης του αραβικού προϊόντος. Το 25% ένα τέταρτο του εισαγόμενου πετρελαίου στην Κίνα προέρχεται από την Αφρική: πιο συγκεκριμένα από την Αλγερία, την Αγκόλα, το Τσαντ, το Σουδάν, τη Νιγηρία, την Γκαμπόν και την Ισημερινή Γουινέα (van der Looy and de Haan, 2006).

Η Κίνα εισάγει σημαντικές ποσότητες ξυλείας από τα δάση του Καμερούν, του Κονγκό, της Ισημερινής Γουινέας, της Γκαμπόν και της Λιβερίας. Ωστόσο, έχει παρατηρηθεί υπερβολικά υψηλό ποσοστό παράνομης υλοτομίας. Πιο συγκεκριμένα, οι εξαγωγές ξυλείας από παράνομη υλοτομία ανέρχονται στο 50 τοις εκατό των συνολικών εξαγωγών του Καμερούν και στο Κονγκό, την Ισημερινή Γουινέα και τη Λιβερία το ποσοστό προσεγγίζει το 90 τοις εκατό. Οι εξαγωγίμες ποικιλίες ξύλων δεν δηλώνονται στις αρμόδιες στατιστικές υπηρεσίες εκάστοτε χώρας, καθιστώντας αδύνατο τον προσδιορισμό του αντικειμενικού αντικτύπου της παράνομης υλοτομίας

στην οικονομία. Οι κύριες χώρες εξαγωγής ξυλείας προς την Κίνα είναι η Νιγηρία, η Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, η Ισημερινή Γουινέα και η Γκαμπόν (Butler, 2005). Η Κίνα δεν εκδηλώνει ενδιαφέρον μόνο για εισαγωγή πετρελαίου και ορυκτών πόρων από τις Αφρικάνικες χώρες αλλά είναι πρόδηλη η ανάγκη της για εισαγωγή ικανοποιητικής ποσότητας πρώτων υλών για τον ολοένα αυξανόμενο πληθυσμό της. Η Κίνα έχει συνάψει συμφωνίες με τη Σιέρα Λεόνε, τη Γκαμπόν και τη Ναμίμπια σύμφωνα με τις οποίες ορίζεται ρητά η δυνατότητα αλιείας στους Κινέζους ψαράδες εντός των χωρικών τους υδάτων. Επιπλέον, έχει μισθώσει εκτάσεις γεωργικής γης με συγκριμένη χρονική διάρκεια εκμετάλλευσης στη Ζάμπια, την Τανζανία και τη Ζιμπάμπουε.

Το μεγαλύτερο εγχείρημα όμως της Κίνας στην Αφρικανική Ήπειρο δεν είναι άλλο από τον “Δρόμο του Μεταξιού”. Είναι αναμφισβήτητο το σημαντικότερο και πιο εκτεταμένο εγχείρημα που φιλοδοξεί να πραγματοποιήσει η Κίνα (Verlare και Putten, 2015). Η συγκεκριμένη διαδρομή μετονομάστηκε σε "One Belt One Road" και εισήχθη στο παγκόσμιο forum από τον Πρόεδρο της Κίνας, Xi Jinping, ως το επίκεντρο της εξωτερικής και οικονομικής του πολιτικής το έτος 2013. Το έργο “One Belt One Road” ή OBOR αποτελείται ουσιαστικά από δύο αλληλεξαρτώμενες και αλληλένδετες έννοιες: την "Οικονομική ζώνη του Δρόμου του Μεταξιού" και τον “Θαλάσσιο δρόμο του Μεταξιού”. Το έργο αποτελείται από ένα εκτεταμένο οδικό δίκτυο, σιδηροδρομικό δίκτυο, δίκτυα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας και αγωγών φυσικού αερίου, τα οποία διασχίζουν χερσαία την Ασία από την επαρχία Σαανξί (Shanxi) της κεντρικής Κίνας έως τη Μόσχα, το Ρότερνταμ και τη Βενετία (EURASIA). Το τεράστιο αυτό εγχείρημα (one belt one road) δηλώνει ξεκάθαρα την μετάβαση της Κίνας από μεγάλη περιφερειακή δύναμη σε ηγεμονική ευρασιατική δύναμη με ολοένα και αυξανόμενη παγκόσμια επιρροή (Αρβανιτόπουλος, 2020, σ. 54-55).

Ο εκτεταμένος όμιλος έργων υποδομής θα διέρχεται από πολλές χώρες. Επιπρόσθετα, θαλάσσιος δρόμος του μεταξιού (MSR) είναι ο ωκεάνιος ομόλογος βρόγχος του. Περιλαμβάνει την κατασκευή ενός δικτύου θαλάσσιων λιμένων στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας, στον Ινδικό Ωκεανό και στον Νότιο Ειρηνικό Ωκεανό. Ουσιαστικά θα συνδέει τη Νοτιοανατολική Ασία, την Ωκεανία, την Ανατολική Αφρική και τη Βόρεια Αφρική μέσω της Μεσογείου. Οι βασικοί πυλώνες της πρωτοβουλίας είναι *“προώθηση του πολιτικής συντονισμού, διευκόλυνση της συνδεσιμότητας, ανεμπόδιο εμπόριο, οικονομική ολοκλήρωση ανθρώπινων δεσμών”* (Verlare και Putten, 2015). Το αφρικανικό τμήμα του εγχειρήματος προκαλεί ανησυχία στο

παγκόσμιο φόρουμ λόγω του τεράστιας έκτασης του. Θα συνδέει τρεις χώρες (Κένυα, Τζιμπουτί και Αίγυπτος) και θα επεκτείνεται σε 3 ηπείρους, την Ασία, την Ευρώπη και την Αφρική. Θα είναι πλέον εφικτή η επικοινωνία 4,4 δισεκατομμυρίων ανθρώπων από 67 χώρες, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν το 63% του συνολικού παγκόσμιου πληθυσμού. Η Κίνα συμμετέχει σε πολλά μεγάλα έργα υποδομής στην Αφρική. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η κατασκευή σιδηροδρομικής γραμμής στην Ανατολική Αφρική, μήκους 2.700 χιλιομέτρων και η οποία θα περιλαμβάνει την Κένυα, την Ουγκάντα, τη Ρουάντα, το Μπουρούντι και το Νότιο Σουδάν (Friedman, 2009). Άλλα σημαντικά έργα υποδομής είναι η σιδηροδρομική γραμμή Kano- Lagos στη Νιγηρία (μήκους 1.315 χιλιομέτρων), η σιδηροδρομική γραμμή Bengue στην Αγκόλα (μήκους 1.302 χιλιομέτρων) (η οποία φέρνει συνολικά 4.000 χιλιόμετρα σιδηροδρομικής γραμμής στην Αγκόλα που κατασκευάστηκε από την Κίνα), 560 χιλιόμετρα στη σιδηροδρομική γραμμή Belinga-Santa στη Γκαμπόν και σιδηροδρομικές γραμμές μήκους 430 χιλιομέτρων στη Μαυριτανία. Για την πλήρη κατανόηση του εγχειρήματος ενδεικτικά αναφέρεται ότι ολόκληρο το αφρικανικό σιδηροδρομικό δίκτυο είναι 50.000 χλμ. (Executive Research Associates, 2009). Για τις μεταφορές διαμέσω θαλάσσης, η Κίνα κατασκευάζει λιμενικές εγκαταστάσεις στην Κένυα, στην Τανζανία, στη Γκαμπόν και στο Τζιμπουτί και οι περισσότερες εξ αυτών οδοποιίες διεκπεραιώνονται από Κινέζους εργολάβους λαμβάνοντας κινεζική χρηματοδότηση. Η σιδηροδρομική γραμμή της Αγκόλα, μήκους 1302 χιλιομέτρων, θα συνδεθεί στο μέλλον με την Αγκόλα-Ζάμπια και την TAZARA. Όσον αφορά την κατασκευή λιμανιών, η Κίνα συμμετέχει στην κατασκευή του λιμανιού Lamumega στην Κένυα, του λιμανιού Bagamoyo στην Τανζανία, του λιμανιού της Santa Clara στη Γκαμπόν (Greig και συν., 2016).

Η εξωτερική πολιτική που ακολουθεί η Κίνα, χαρακτηρίζεται από εξωστρέφεια αφού συμμετέχει και στηρίζει τις σημαντικότερες διεθνείς συνεργασίες. Σύμφωνα με τους Qingguo και Roegrance η Κίνα έχει *«αποκηρύξει την επιλογή της εδαφικής εξάπλωσης [...] και επωφελείται της ύπαρξης διεθνών καθεστώτων και κανόνων σε καίριους τομείς, όπως η λειτουργία της ελεύθερης αγοράς, η απρόσκοπτη πρόσβαση σε πηγές ενέργειας και η μη διασπορά όπλων μαζικής καταστροφής»* (Γκόφας & Τζιφάκης, 2017, σ. 80). Στρατηγική τακτική της Κίνας αποτελεί και η προώθηση της συνεργασίας και της αλληλεπίδρασης με άλλους οργανισμούς.

Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι το επίπεδο των εμπορικών σχέσεων μεταξύ Αφρικής και Κίνας έχει αλλάξει άρδην και το ποσοστό επενδύσεων κινεζικών εταιρειών στην Αφρική έχει αυξηθεί. Έως το έτος 2004, σχεδόν 700 κινεζικές εταιρείες

λειτουργούσαν σε 49 αφρικανικές χώρες. Μέχρι τότε, οι κινεζικές κρατικές εταιρείες επένδυναν κυρίως σε πετρέλαιο, εκμετάλλευση ορυχείων, αλιεία, προμήθεια ξύλων και πολύτιμων μετάλλων και γενικότερα σε υποδομές και τομείς τις οποίες οι Δυτικές χώρες είχαν αξιολογήσει ως λιγότερο κερδοφόρες. Έκτοτε η Κίνα επιχείρησε να ξανανοίξει τα ορυχεία χαλκού της Ζάμπιας και να αναζητήσει νέα κοιτάσματα πετρελαίου στα ανοικτά των ακτών της Γκαμπόν. Οι κινεζικές επενδύσεις στην Αφρική αντιστοιχούσαν σε περισσότερα από 900 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ (2004) (Marks, 2006). Οι κινεζικές κατασκευαστικές εταιρείες που δραστηριοποιούνταν στη ευρύτερη περιοχή της Αφρικής λειτουργούσαν με χαμηλότερο κόστος και, κατά συνέπεια, μπορούσαν να πλειοδοτήσουν τους δυτικούς ανταγωνιστές τους, κερδίζοντας συμβάσεις για έργα υποδομής. Οι διεθνείς οργανισμοί κατέκριναν το συγκεκριμένο τρόπο επιχειρηματικής δραστηριότητας, υπονοώντας τη διενέργεια άνευ όρων δωροδοκιών. Η τακτική αυτή υπονόμει τις τοπικές προσπάθειες για αύξηση της διαφάνειας και της ορθής διακυβέρνησης. Επίσης, το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα δεν μπορούσαν να ασκήσουν υπερβολική πίεση στις συγκεκριμένες χώρες επειδή υποστηρίζονταν από το οικονομικό και πολιτικό επιτελείο της Κίνας. Αποτέλεσμα του άκρατου ανταγωνισμού ήταν το γεγονός κινεζικές εταιρείες να απασχολούν αποκλειστικά Κινέζους εργάτες. Σε περιοχές με ήδη υψηλή ανεργία, οι επιπτώσεις της κινεζικής εργασίας μεταναστών έγιναν αμέσως αισθητές όπως και η δυσαρέσκεια έναντι αυτών. Για παράδειγμα, στην Αγκόλα, ορισμένοι εγχώριοι προμηθευτές και έμποροι λιανικής αναγκάστηκαν να κλείσουν τις επιχειρήσεις τους επειδή δεν μπορούσαν να ανταγωνιστούν τις τιμές των κινεζικών προϊόντων (Alden, 2005).

2.3 Υψηλή Στρατηγική της Ε.Ε. στην Μαύρη Ήπειρο

Η νέα “εταιρική σχέση” μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και της Αφρικής υπερβαίνει την επέκταση του μακροχρόνιου καθεστώτος εμπορίου και βοήθειας της ΕΕ στην Αφρική. Πλέον, η Αφρική αντιμετωπίζεται ως ένας απαραίτητος «εταίρος» στην επιδίωξη της ΕΕ για μια πραγμάτωσης μίας σειράς βασικών στόχων: γεωπολιτικά ζητήματα και ανησυχίες για την ασφάλεια (π.χ. σπάνιες στρατηγικές πρώτες ύλες, τρομοκρατία, “παράνομη μετανάστευση” και εμπορία, έλεγχος ασθενειών και ασφάλεια τροφίμων και ενέργειας), οικονομικές ανησυχίες (π.χ. ανεύρεση φθηνών πρώτων υλών και επέκταση των διεξόδων για επενδύσεις στις αναδυόμενες αγορές της Αφρικής) και δημογραφικά προβλήματα και ανησυχίες για την αγορά εργασίας (π.χ.

μετανάστευση εργατικού δυναμικού από την Αφρική). Το περιοδικό “Economist” (2000) κυκλοφόρησε έχοντας στο εξώφυλλό του τη ρήση «Hopeless Africa» και πρόκειται αδιαμφισβήτητα για δραματική ανατροπή των καταστάσεων. Όλες οι Μεγάλες Δυνάμεις επιδιώκουν μια νέα κίνηση στην Αφρική. Όλες οι πατροπαράδοτες και αναδυόμενες παγκόσμιες δυνάμεις εμπλέκονται σε μια ολοένα και πιο σκληρή μάχη για τον πλούτο της Αφρικής. Ερευνητές και παγκόσμια μέσα ενημέρωσης υποδηλώνουν μάλιστα ότι γινόμαστε μάρτυρες ενός “νέου αγώνα για την Αφρική” (Southall και Melber, 2009).

Από το 2005 και μεταγενέστερα, έχουν υπογραφεί πολυάριθμες διακηρύξεις μεταξύ ΕΕ και Αφρικής, εταιρικές σχέσεις και πλαίσια συνεργασίας (π.χ. η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας) προκειμένου να καθιερωθεί μια αμοιβαία επωφελής “διαχείριση» της αφρικανικής μετανάστευσης”. Οι όροι “διαχείριση μετανάστευσης” και “συνεργασία” αποτελούν τις λέξεις - κλειδιά. Έχουν υιοθετηθεί με σκοπό να διευκρινιστεί πλήρως ότι η πρόθεση της ΕΕ δεν επικεντρώνεται πλέον μόνο στον μονόπλευρο “έλεγχο” και την “πρόληψη”. Σε αυτήν την εξίσωση, η διαχείριση της μετανάστευσης για την ενίσχυση της αφρικανικής ανάπτυξης είναι απολύτως θεμελιώδης (European Commission, 2009).

Ένα σημείο αμφισβήτησης ήταν η απόφαση της Ισπανίας το έτος 2005 να νομιμοποιήσει και να χορηγήσει μόνιμη διαμονή σε ένα εκατομμύριο μετανάστες χωρίς έγγραφα. Πολλές κυβερνήσεις της ΕΕ ισχυρίστηκαν ότι αυτή η ενέργεια έστειλε τα λάθος μηνύματα. «Δεν είναι λύση», δήλωσε ο Αυστριακός Υπουργός Εσωτερικών, «η νομιμοποίηση των ανθρώπων, όπως έγινε από την Ισπανία, γιατί δίνει κάποιου είδους παράγοντα προσέλκυσης ανθρώπων από την Αφρική, όπως δυστυχώς είδαμε τους τελευταίους μήνες» (Mahoney, 2006). Μετά τη διάσκεψη στο Ραμπάτ, έχουν πραγματοποιηθεί πολυάριθμες συναντήσεις και συμφωνίες υψηλού επιπέδου ΕΕ-Αφρικής με επίκεντρο τη μετανάστευση.

Ωστόσο, παρά τη ρητορική περί “εταιρικής σχέσης των ίσων” και μελλοντικής Αφρικανικής ανάπτυξης, οι ασύμμετρες σχέσεις ισχύος μεταξύ ΕΕ και Αφρικής αποκαλύπτουν με απόλυτη σαφήνεια ότι η ΕΕ επιδιώκει μία ιδιαίτερη μορφή εταιρικής συνεργασίας (Betts, 2008). Η ΕΕ επιθυμεί την εισαγωγή εργατικού δυναμικού από την Αφρική, αλλά ταυτόχρονα θέλει την πλήρη ελευθερία επιλογής σχετικά με τον τελικό αριθμό ανθρώπινου δυναμικού. Για τον έλεγχο των μεταναστευτικών ροών θεωρείται απόλυτη αναγκαιότητα η ενίσχυση της καταπολέμησης της παράνομης μετανάστευσης (Hansen and Jonsson, 2011).

Η προσοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης επικεντρώθηκε στην παράνομη μετανάστευση, μεταξύ Αφρικής και Ευρώπης, από τους θανάτους στα σύνορα Ισπανίας – Αφρικής (παραλίες Κεούτα (Ceuta) και Μελίγια (Meligia) (Οκτώβριος 2005)), γεγονός που αποκάλυψε τις αυξανόμενες ανισότητες μεταξύ της Ευρώπης και των όμορων χωρών στο Νότο. Συνέπεια των ανθρωπίνων απωλειών ήταν η εκπόνηση ειδικού προγράμματος “Προσέγγιση για τη Μετανάστευση”, από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Δεκέμβριος 2005). Το πρόγραμμα οριοθετούσε και συμπλήρωνε τις πρακτικές και τις πολιτικές διαχείρισης της μετανάστευσης στη λεκάνη τη Μεσογείου. Το έτος 2008, συνέβησαν δύο σημαντικές εξελίξεις, οι επιπτώσεις των οποίων έφεραν μακροπρόθεσμες αλλαγές στην γενικότερη προσέγγιση της ΕΕ με τον εν λόγω ζήτημα. Μέχρι πρότινος, η ΕΕ αντιμετώπιζε την παράνομη μετανάστευση αποκλειστικά με διάλογο ενώ με την εκπόνηση του προγράμματος έγιναν εφικτές πιο άμεσες οι πολιτικές παρεμβάσεις. Επιπλέον, αποσαφηνίστηκε η εμπλοκή των αφρικανικών χωρών εντοπίζοντας και επιλύοντας τις ιδιαίτερες ανάγκες τους. Αυτές οι εξελίξεις μεταξύ της ΕΕ και της ECOWAS, (Οικονομική Κοινότητα των Κρατών της Δυτικής Αφρικής (ECOWAS), δρομολογούν και υποδηλώνουν την αρχή μιας πιο ουσιαστικής προσέγγισης και συνεργασίας (Collyer, 2008a).

Ανεξάρτητες μελέτες στην Ισπανία και στην Ιταλία αποκάλυψαν ότι το ποσοστό των μεταναστών που εισέρχονται παράνομα στις συγκεκριμένες χώρες εκτιμάται σε ποσοστό 5% και 10% του συνολικού αριθμού επισκεπτών (Collyer, 2008a). Ο αριθμός των λαθρομεταναστών που συλλαμβάνεται στα σημεία διέλευσης παρουσιάζει μεγάλη απόκλιση από περιοχή σε περιοχή. Αυτή η κατάσταση αποτυπώνεται στο συνολικό αριθμό συλλήψεων, χωρίς τα απαραίτητα ταξιδιωτικά έγγραφα, κατά την προσπάθεια διέλευσης μεταναστευτικών ροών από το ΒΔ άκρο της Αφρικής στην Ισπανία, οι οποίες εκτοξεύτηκαν από τις 4.715 (2005) σε 31.678 (2006). Στη ευρύτερη περιοχή της Ιταλίας, οι συλλήψεις ανήλθαν σε 37.000 (2008) ενώ είχαν σταθεροποιηθεί για το χρονικό διάστημα 2006-2007. Η συντριπτική πλειοψηφία αυτών (31.300) συνέβησαν στην ευρύτερη περιοχή του νησιού Λαμπεντούζα (Lampedusa) (Collyer, 2008b). Οι συλλήψεις περίξ της Μάλτας υπερδιπλασιάστηκαν για το χρονικό διάστημα 2007-2008) από 1.700 σε 2.800 ενώ στην ανατολική Μεσόγειο διπλασιάστηκαν σε 29.100.

Ενόψει της παγκόσμιας εκμετάλλευσης των αφρικανικών πόρων και της αναζήτησης υποσχόμενων νέων αφρικανικών αγορών, η ΕΕ προσπαθεί να συνάψει συμφωνίες οικονομικής εταιρικής σχέσης με τα αφρικανικά κράτη. Επίσημα, οι

Ευρωπαίοι εταίροι ισχυρίζονται τη δημιουργία και προώθηση μίας κατάστασης αμοιβαίου κέρδους (“win-win”), σε μια εταιρική σχέση μεταξύ ίσων. Ωστόσο, η πλειοψηφία του Αφρικανικού κόσμου θεωρεί ότι η ΕΕ προωθεί εγωιστικά εξαγωγικά συμφέροντα σε βάρος της ανάπτυξης των αφρικανικών χωρών (Kohnert, 2015).

2.4 Υψηλή Στρατηγική της Ρωσίας στην Μαύρη Ήπειρο

Η Ρωσία θεωρείται ως ο κυριότερος κληρονόμος της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ ή Σοβιετική Ένωση). Το κοινωνικοοικονομικό θεμέλιο της Ρωσίας, ιδιαίτερα το βιοτικό επίπεδο και το υψηλό επίπεδο μόρφωσης των πολιτών της, διαφέρει σημαντικά από εκείνα των άλλων αναδυόμενων σοσιαλιστικών δυνάμεων (MacFarlane 2006; Aslund 2010). Επιπλέον, οι ιστορίες της Τσαρικής Αυτοκρατορίας και της ΕΣΣΔ αποδίδουν στη Ρωσία μια εξαιρετική φήμη σχετικά με τις ικανότητες της να αποτελέσει μια νέα μεγάλη δύναμη όσον αφορά την οργάνωση και τη διατήρηση της στρατηγικής ηγεσίας. Η μεταψυχροπολεμική Ρωσία δεν αρνείται καν τη φιλοδοξία ότι προσπαθεί να αποκαταστήσει αυτήν την κατάσταση ισχύος - δόξας (Clunan, 2014). Τα άφθονα κοιτάσματα υδρογονανθράκων αντιπροσωπεύουν ένα από τα πιο ισχυρά διπλωματικά όργανα της Ρωσίας για την υλοποίηση αυτού του στόχου (Newnham, 2011).

Μία χώρα της Αφρικανικής Ηπείρου που είναι επίσης άφθονα σε κοιτάσματα υδρογονανθράκων είναι η Αλγερία. Για τη Ρωσία, η διατήρηση άσπογων σχέσεων με την Αλγερία είναι ύψιστης γεωστρατηγικής σημασίας. Η Αλγερία αποτελεί έναν ουσιαστικό κρίκο στη γενικότερη δυναμική της Βόρειας Αφρικής ενώ χαρακτηρίζεται από μια διόλου ευκαταφρόνητη επίδραση στον αραβικό κόσμο. Η εγγύτητά της και η διατήρηση καλών σχέσεων με την Ευρώπη είναι μείζονος σημασίας. Τέλος τα εδάφη της είναι πλούσια σε υδρογονάνθρακες (φυσικό αέριο) και κατά αυτόν τον τρόπο μοιράζεται τις ίδιες αγορές με τη Ρωσία αποτελώντας έναν παράγοντα που σχετίζεται άμεσα με την εξωτερική ενεργειακή στρατηγική της Ρωσία (Sanchez, 2006).

Κατά τη δεκαετία του '90, οι πολιτικές σχέσεις μεταξύ της Ρωσίας και της Αλγερίας είχαν ουσιαστικά τερματιστεί, αλλά αναζωπυρώθηκαν εκατέρωθεν το έτος 1999. Στον ενεργειακό τομέα και δεδομένου του στρατηγικού ενδιαφέροντος της Ρωσίας για τη δημιουργία μιας ένωσης παραγωγών-εξαγωγών φυσικού αερίου, πραγματοποιήθηκε μια συνάντηση μεταξύ Ρώσων και Αλγερινών ομολόγων στην Αλγερία (Δεκέμβριος 1999), γεγονός που κάτι που οδήγησε αργότερα σε συνέδρια

ανάλογης θεματολογίας τόσο στο Ιράν όσο και στην Αλγερία. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η Ρωσία και η Αλγερία ενίσχυσαν τις σχέσεις τους στον τομέα του φυσικού αερίου και άρχισαν να σχεδιάζουν έναν οργανισμό συντονισμού μεταξύ των χωρών-παραγωγών φυσικού αερίου. Ταυτόχρονα, υπογράφηκε συμφωνία στρατιωτικής συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών (Μάρτιος 1999), η οποία οδήγησε σε πρόσθετη σύσφιξη των πολιτικών τους σχέσεων. Υπό αυτό το πρίσμα, η επαναπροσέγγιση μεταξύ Ρωσίας και Αλγερίας, ο Ρώσος Υπουργός Εξωτερικών, Σέργκιεβ Λαβρόφ (Δεκέμβριος 2005), επισκέφθηκε εκ νέου την Αλγερία προτείνοντας ένα ολοκληρωμένο πλάνο συνεργασίας, το οποίο θα επεκτείνεται σε πολλούς στρατηγικούς τομείς που αφορούν και τις δύο χώρες. Η αποπληρωμή του προκύπτοντος χρέους προς τη Ρωσία θα πραγματοποιούταν σταδιακά. Το συνολικό χρέος ανήλθε στο ποσό των 4,7 δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ, και το αρχικό 1 δισεκατομμύριο δολάρια θα εξοφλούνταν σε μετρητά ενώ τα υπόλοιπα 3,7 δισεκατομμύρια δολάρια θα ισοσκελισθούν με την αγορά αντίστοιχης αξίας ρωσικού οπλισμού. Επιπλέον, ο Λαβρόφ πρότεινε στενότερη συνεργασία, μια συνεργασία στην οποία οι ρωσικές πετρελαϊκές εταιρείες θα μπορούσαν να έχουν πρόσβαση στην εκμετάλλευση των αλγερινών κοιτασμάτων χωρίς την ανάγκη συμμετοχής τους σε διαγωνισμούς ανάθεσης. Στις αρχές του 2006 και στο πλαίσιο του Ρωσικού Αραβικού Επιχειρηματικού Συμβουλίου, η Ρωσία δημιούργησε ένα ειδικό τμήμα για τις σχέσεις της με την Αλγερία. Ο Mijail Gutseriev, Διευθυντής της ιδιωτικής ρωσικής εταιρείας πετρελαίου RussNefit ορίστηκε ως ο Ρώσος εκπρόσωπος στο φόρουμ. Για την αναθέρμανση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών προγραμματίστηκε επίσημη επίσκεψη του Προέδρου Βλαντιμίρ Πούτιν στην Αλγερία. Πέντε εμπορικές συμφωνίες επικυρωθήκαν με το πέρας της επίσημης επίσκεψης. Οι δύο αρχικές αφορούσαν την Οικονομική και Χρηματοδοτική Συμφωνία Συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών και τη Συμφωνία για τη ρύθμιση του χρέους της Αλγερίας. Εν συνεχεία συμπληρώθηκαν με άλλα τρία: μια συμφωνία για την αποφυγή της διπλής φορολογίας, μια συμφωνία για την προώθηση των αμοιβαίων επενδύσεων και μια συμφωνία συνεργασίας μεταξύ εμπορικών επιμελητηρίων. Υπό το φως των αποτελεσμάτων της επίσκεψης του Προέδρου Πούτιν στην Αλγερία, έγιναν αντιληπτά δύο είδη προβλημάτων στις πολιτικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Από την πλευρά της Αλγερίας, αποτελούσε μέγιστη προτεραιότητα η εξόφληση του χρέους της και η προσπάθεια μείωσης των δεσμεύσεων που συνδέονται με αυτόν τον δημοσιονομικό κανονισμό. Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι οι αλγερινές αρχές είχαν σταθερή επιθυμία τη διακοπή οποιαδήποτε

σχέσης μεταξύ της αποπληρωμής του χρέους και της αμοιβαίας συνεργασίας τους στον ενεργειακό τομέα (Sanchez, 2006). Αυτός είναι ο κύριος λόγος για τον οποίο η Αλγερία πρότεινε αυτές οι ιδιαίτερου χαρακτήρα συμφωνίες να συζητηθούν ειδικά και χωριστά κατά την επικείμενη επίσκεψη του Αλγερινού Υπουργού Ενέργειας, Chakib Khelil, στη Μόσχα, η οποία είχε προγραμματιστεί να πραγματοποιηθεί το εντός του έτους (2006). Επιπλέον, η ρωσική κυβέρνηση συμπεριέλαβε την Αλγερία στον κατάλογο των χωρών που επωφελούνται από την κρατική της στήριξη στο αμοιβαίο εμπόριο (Ιούλιος 2006).

Οι ρωσικές επενδύσεις στην Αλγερία ανήλθαν σε 50 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ (2005). Η αμοιβαία συνεργασία για τον ενεργειακό τομέα χρήζει ξεχωριστής αναφοράς. Ο όμιλος των εταιρειών που συμμετείχαν ήταν πολύ μικρός. Στην εταιρεία Stroitransgaz ανατέθηκε ο διαγωνισμός για την κατασκευή του βόρειου τμήματος του αγωγού πετρελαίου Haud El Hamra-Arzen (2000) (αξίας 80 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ) και το έτος 2003, ανέλαβε τα καθήκοντα συντήρησης αυτού του αγωγού. Στις εταιρείες Rosneft και Stroitransgaz, ανατέθηκε ο διαγωνισμός για την εξερεύνηση πόρων υδρογονανθράκων στο τεμάχιο 245-South, το οποίο φαινόταν να είναι εμπορικά εκμεταλλεύσιμο². Ένα άλλο έργο στο οποίο συνεργάστηκαν αυτές οι δύο εταιρείες ήταν η κατασκευή του αγωγού φυσικού αερίου που θα συνέδεε απευθείας την Αλγερία με την Ισπανία (Medgas) και ο οποίος είχε προγραμματιστεί να τεθεί σε λειτουργία το έτος 2008. Στην εταιρεία Stroitransgaz ανατέθηκε ο διαγωνισμός για την κατασκευή αγωγού φυσικού αερίου (2005) μήκους 273 χλμ. και το 2004 στην εταιρεία SoyuzNefteGaz ανατέθηκε ο διαγωνισμός για την προμήθεια εξοπλισμού γεώτρησης. Έκτοτε, οι ρωσικές ενεργειακές εταιρείες έχουν προσπαθήσει να διεισδύσουν πιο δυναμικά στην εσωτερικό πολιτικό γίγνεσθαι της Αλγερίας, αλλά αυτές οι προσπάθειες απέβησαν άκαρπες και ανεπιτυχείς (Sanchez, 2006).

Στην αυγή της χιλιετίας (2000) αναζωπυρώθηκαν οι σχέσεις μεταξύ Ρωσίας και Αιγύπτου, και την ίδια χρονιά, ο Ρώσος Υπουργός Εξωτερικών (Ιγκόρ Ιβάνοφ) πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη σε αυτή τη βορειοαφρικανική χώρα. Εκείνη τη χρονική περίοδο είχε επιτευχθεί αμοιβαία προσέγγιση με την υπογραφή επίσημης Διακήρυξης Φιλίας και Συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών. Ωστόσο, στα μέσα του έτους 2006 υπογράφηκε ένα πρωτόκολλο συνεργασίας μεταξύ των ελεγκτών των ανώτατων κρατικών οργάνων καθώς και μία συμφωνία για την κοινή καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η Αίγυπτος είναι η αραβική χώρα της Βόρειας Αφρικής με τις πιο

² <http://www.rosneft.ru/projects/algeria.html>

εκτεταμένες οικονομικές σχέσεις με τη Ρωσία. Πιο συγκεκριμένα, για τη χρονική περίοδο 2002-2005, η χώρα αυτή συγκέντρωσε το 51,3% της συνολικής εμπορικής ροής από τη Ρωσία στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή της Βορείου Αφρικής. Εξέχουσα θέση με το εμπόριο κατέχει και ο τουρισμός, ο οποίος είναι ιδιαίτερα επωφελής για την Αίγυπτο. Η τάση των Ρώσων τουριστών για επιλογή τελικού προορισμού την Αίγυπτο ήταν συνεχώς σε άνοδο, φτάνοντας τα 114.000 άτομα το έτος 2000 και τις 586.000 το έτος 2004. Η σημασία της Αιγύπτου ως ρωσικού τουριστικού προορισμού γίνεται εμφανής από το γεγονός ότι έχει ανέβει στις προτιμήσεις των Ρώσων τουριστών από το ποσοστό 2,7% στο 10,1%. Πραγματικά, η Αίγυπτος ήταν ο τρίτος προορισμός προτίμησης για τον ρωσικό τουρισμό (2004). Υπό αυτές τις συνθήκες, το αιγυπτιακό ενδιαφέρον για την βελτίωση των σχέσεων με τη Ρωσία ήταν προφανές (Sanczez, 2006). Ένα άλλο κοινό σημείο επαφής και επιθυμητής συνεργασίας των δύο χωρών ήταν η ανάπτυξη ατομικής ενέργειας. Ειδικότερα, η δημιουργία ενός κέντρου ατομικής ενέργειας βασιζόμενο σε πυρηνικό αντιδραστήρα διαθέσιμο για ερευνητικούς σκοπούς ήταν επιδίωξη και των δύο χωρών. Οι αξιωματούχοι της Μόσχας είχαν θέσει ως ύψιστη προτεραιότητά τους τον τομέα της ενέργειας και πιο συγκεκριμένα τους τομείς του φυσικού αερίου και του πετρελαίου. Παραδοσιακά οι ρωσικές εταιρείες εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων είχαν περιορισμένη παρουσία στην Αίγυπτο. Στην πραγματικότητα, μόνο δύο από αυτές είναι άξιες αναφοράς: η Lukoyl και η Gazprom. Η Lukoyl είχε περισσότερο ενεργή ανάμιξη στα αιγυπτιακά κοιτάσματα: στο κοιτάσμα “Meleiya” (24%), στο μπλοκ “WEEM” (50%) και στο “North-East Geysum” και “West Geysum” (μερίδια 100%). Συνολικά, οι επενδύσεις της εταιρείας Lukoil στην Αίγυπτο ανέρχονται σε περίπου 12 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ³.

Επιπρόσθετα, η Ρωσική Ομοσπονδία επιδίωξε να δώσει μία νέα ώθηση στις σχέσεις της με τη Λιβύη. Μία αντιπροσωπεία ρωσικών εταιρειών, η πλειοψηφία των οποίων δραστηριοποιείται στο χώρο του φυσικού αερίου και του πετρελαίου, επισκέφτηκε την Τρίπολη με σκοπό την προώθηση των οικονομικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών (2006). Το πιο σημαντικό αποτέλεσμα ήταν η ίδρυση του Επιχειρηματικού Συμβουλίου Λιβύης-Ρωσίας για την τόνωση των κοινών οικονομικών δραστηριοτήτων. Η νέο δημιουργηθείσα δομή απόρροια της συμφωνίας που υπεγράφη από τον Λίβυο Υπουργό Εσωτερικών, Mohamed Saleh Mansuri, και τον Πρόεδρο της

³ www.lukoil.ru, 2006

Επιτροπής Διεθνούς Συνεργασίας με τη Λιβύη, Yuri Safranik. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Γιούρι Σαφράνικ ήταν στενά συνδεδεμένος με τον ρωσικό πετρελαϊκό τομέα, καθώς ηγούνταν της Ένωσης παραγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου της Ρωσικής Ομοσπονδίας και της εταιρείας φυσικού αερίου/πετρελαίου SoyuzNefteGaz (Sanczez, 2006).

Άλλη μία χώρα που έχει βρεθεί στο στόχαστρο της εξωτερικής πολιτικής της Ρωσικής Δημοκρατίας είναι το Μαρόκο. Ανέκαθεν, το Μαρόκο βρισκόνταν πλήρως υπό τη δυτική επιρροή. Αυτή δυναμική εξηγείται πλήρως από το γεγονός της σύναψης συμφωνίας τόσο με την ΕΕ για προνομιακή μεταχείριση όσο και με την υπογραφή συμφωνίας με τις ΗΠΑ για τη δημιουργία ζώνης ελεύθερου εμπορίου. Επιπλέον, διατηρούσε στενούς δεσμούς με τη Σαουδική Αραβία ενώ επιχειρούσε να αυξήσει τη συνεργασία της με το Ισραήλ. Στα τέλη του έτους 2005, ο Ρώσος Υπουργός Εξωτερικών Σεργκέι Λαβρόφ επισκέφθηκε το Μαρόκο και εν συνεχεία ο Βλάντιμιρ Πούτιν πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη το Σεπτέμβριο του έτους 2006. Ο Πρόεδρος της Ρωσίας συνοδευόταν από μεγάλη αντιπροσωπεία Ρώσων επιχειρηματιών και κατά τη διάρκεια της επίσκεψης πραγματοποιήθηκε σύνοδος του Ρωσο-Μαροκινού Επιχειρηματικού Συμβουλίου (Sanczez, 2006). Σε οικονομικούς όρους, το Μαρόκο ήταν ο δεύτερος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Ρωσίας στη Βόρεια Αφρική. Την περίοδο 2002-2005 συγκέντρωσε το 24,1% των ρωσικών εμπορικών συναλλαγών στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Αν και πρόκειται για μέτρια μεγέθη σε απόλυτες τιμές, οι ρωσικές εξαγωγές είχαν σημειώσει σημαντική αύξηση. Συγκεκριμένα, οι εξαγωγές υπολογίζονταν σε 53 εκατ. Δολάρια (1999) ενώ ανήλθαν οι πωλήσεις από τη Ρωσία σε 352,8 εκατ. δολάρια ΗΠΑ το έτος 2005. Οι ρωσικές εξαγωγές αποτελούνται κυρίως από πετρέλαιο, αλουμίνιο, αμμωνία, σιτηρά, θείο και λιπάσματα. Οι αγορές προϊόντων εσπεριδοειδών από τη Ρωσία προς το Μαρόκο αυξήθηκαν την ίδια περίοδο: το 1999 οι εισαγωγές ανήλθαν σε 47,9 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ, ενώ το 2005 έφθασαν τα 143,5 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ. Γενικά, οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών ήταν μέτριες και η ρωσική κυβέρνηση δεν τους έδινε ιδιαίτερη βαρύτητα. Ωστόσο, η Ρωσία συμπεριέλαβε το Μαρόκο στον κατάλογο των χωρών για τη χορήγηση κρατικών εγγυήσεων ανεξάρτητα από τον όγκο των εξαγωγών (Ιούλιος 2006). Το ενδιαφέρον του Μαρόκου για τη Ρωσία έγκειται στην επιθυμία του να αυξήσει τον όγκο του τουρισμού του. Η κυβέρνηση του Μαρόκου άλλαξε το σύστημα εισόδου στη χώρα με τη θεώρηση βίζας και ορισμένες ρωσικές επενδύσεις διευκολύνθηκαν ακόμη περισσότερο από αυτήν την εξέλιξη. Το

αποτέλεσμα ήταν η αύξηση του αριθμού των Ρώσων τουριστών σε αυτή τη χώρα της Βόρειας Αφρικής (Sanczez, 2006).

Ρώσοι μελετητές και επιχειρηματίες έχουν προτείνει τη δημιουργία ενός χρηματοοικονομικού-βιομηχανικού ομίλου υπό την αιγίδα της Ρωσικής κυβέρνησης και ειδικότερα για τη διευκόλυνση της ανάπτυξης των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων με την Αφρική (Arkhangelskaya A. & Shubin, 2013). Ταυτόχρονα, Ρώσοι επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται στην Αφρική έχουν προχωρήσει σε ίδρυση του Ρώσο-αφρικανικού Επιχειρηματικού Συμβουλίου, ένα είδος συντονιστικού οργάνου (Taylor and Williams, 2004). Η Ρωσία είναι ιδιαίτερα επιλεκτική στην επιλογή εμπορικών εταίρων στην Αφρική. Σύμφωνα με το δόγμα εξωτερικής πολιτικής της Ρωσίας, που εγκρίθηκε από τον Ρώσο Πρόεδρο, οι κύριοι εταίροι της Ρωσίας στη Νότια Σαχάρα Αφρική αναφέρονται ως οι εξής: Αγκόλα, Γουινέα, Ναμίμπια, Νιγηρία και Νότια Αφρική, ενώ η Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (ΛΔΚ), η Γκαμπόν, η Ζιμπάμπουε, η Αιθιοπία, το Καμερούν, η Ακτή Ελεφαντοστού, η Κένυα, η Μοζαμβίκη και η Τανζανία είναι επίσης στόχοι για μελλοντική συνεργασία (Υπουργείο Οικονομικής Ανάπτυξης της Ρωσικής Ομοσπονδίας 2008).

Η Νότια Αφρική είναι η μεγαλύτερη οικονομία στην αφρικανική ήπειρο με ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) που αποτελεί το 50% του συνολικού ΑΕΠ των άλλων χωρών της υποσαχάριας Αφρικής (στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, Δείκτες Παγκόσμιας Ανάπτυξης, Παγκόσμια Τράπεζα, Ουάσιγκτον, 2012) ενώ διαθέτει και πυρηνικά όπλα. Επίσης, διαθέτει ταχέως αναπτυσσόμενη υποδομή και μία από τις πιο ανεπτυγμένες χρηματοπιστωτικές αγορές στον κόσμο καθώς είχε την υψηλότερη κατάταξη όσον αφορά τη θεσμική ανάπτυξη μεταξύ των χωρών BRICS. Η αφρικανική ήπειρος είναι πρακτικά το μόνο μέρος στη γη με αφθονία φυσικών πόρων που μπορούν να εξαχθούν σχετικά εύκολα και δεν έχουν ακόμη αναπτυχθεί πλήρως οι θεσμοί για την αξιοποίησή τους, δεδομένης της προβλεπόμενης αύξησης της παγκόσμιας ζήτησης. Αναμφίβολα, οι υπόλοιπες χώρες του συνασπισμού BRIC επιδεικνύουν μεγάλο ενδιαφέρον για μελλοντική και ουσιαστική συνεργασία με τη Νότια Αφρική ενώ ορισμένες έχουν ήδη επενδύσει πακτωλό χρημάτων στην οικονομία της. Η Ρωσία θεωρεί ότι είναι εφικτή η αύξηση της επιρροής της Νότιας Αφρικής μεταξύ των γειτόνων της και στη συνολική παγκόσμια οικονομική αρένα μέσω της ανάπτυξης μιας εθνικής ανταλλαγής νομισμάτων στο πλαίσιο των BRICS. Εάν οι χώρες BRICS είναι σε θέση να πραγματοποιήσουν εμπορικές συναλλαγές σε εθνικά νομίσματα, όλες οι υπόλοιπες αφρικανικές χώρες ενδέχεται να διακανονίσουν τους λογαριασμούς τους με

τη Ρωσία, τη Βραζιλία, την Ινδία και την Κίνα και τη Νότια Αφρική (BRICS). Οι πιθανές συνέπειες ενδέχεται να είναι πολύ επιδραστικές και σημαντικές για την τιμή του δολαρίου των ΗΠΑ και, κατά συνέπεια, για την παγκόσμια οικονομία. Ως ένα πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση, η VEB, μαζί με άλλες τράπεζες των χωρών μελών BRICS, υπέγραψε σύμβαση για την άσκηση της πιστωτικής τους πολιτικής σε εθνικά νομίσματα (Volchkova, and Ryabtseva, 2013). Η Ρωσία θεώρησε επίσημα τη Νότια Αφρική ως έναν ανεξάρτητο παίκτη, παρά το μέτριο ειδικό οικονομικό της βάρος σε σύγκριση με τις άλλες χώρες BRICS. Η συνεργασία με τη Νότια Αφρική ταιριάζει απόλυτα με την επιθυμητή οικονομική και πολιτική διπλωματική στάση της Ρωσίας. Αυτή η νέα ισορροπία δυνάμεων συμβάλλει στη δημιουργία της πολυπολικής (multipolar) παγκόσμιας τάξης και ενισχύει τη θέση της Ρωσίας σε θεσμούς παγκόσμιας διακυβέρνησης όπως η G-20, το ΔΝΤ και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου. Ταυτόχρονα, βοηθά στη δημιουργία ενός καθεστώτος παγκόσμιας νομιμότητας του πολυπολικού συστήματος των διεθνών σχέσεων. Οι νέες ευκαιρίες για οικονομική συνεργασία παρέχουν πρόσθετα οφέλη.

Σε επίπεδο οικονομίας, οι ρωσικές επιχειρήσεις αναγνωρίζουν τη χώρα της Νότιας Αφρικής ως τον οικονομικό ηγέτη της αφρικανικής ηπείρου και εξετάζουν διεξοδικά διαδικασίες αξιοποίησης της παραγωγικότητάς τους. Η Ρωσία επιθυμεί να χρησιμοποιήσει την ταχέως θετικά αναπτυσσόμενη σχέση της με τη Νότια Αφρική για αμοιβαία επωφελή συνεργασία με απώτερο σκοπό την ανάπτυξη κοινής εκπροσώπησης σε όμορες χώρες, τουλάχιστον στην Κοινότητα Ανάπτυξης της Νότιας Αφρικής. Η κυβέρνηση της Ρωσίας εντοπίζει περιοχές ειδικού ενδιαφέροντος στη Νότια Αφρική, των οποίων βασικό χαρακτηριστικό είναι τα αποθέματα ορυκτών πόρων. Η εξόρυξη και εκμετάλλευσή τους θα έδινε ώθηση στη ρωσική μεταλλουργία. Οι επενδύσεις επιχειρηματικών κεφαλαίων διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο για τη Ρωσία, καθώς η Νότια Αφρική έχει ανεπτυγμένη χρηματοπιστωτική αγορά και αξιόπιστους τραπεζικούς και ασφαλιστικούς τομείς. Το Χρηματιστήριο του Γιοχάνεσμπουργκ συγκαταλεγόταν μεταξύ των 15 παγκοσμίως και το έτος 2011 η χρηματοπιστωτική αγορά της Νότιας Αφρικής κατατάχθηκε στην πέμπτη θέση σε σύνολο 141 αγορών. Ανέκαθεν για τη ρωσική οικονομία, η συνεργασία με άλλες χώρες σε τομείς υψηλής τεχνολογίας αποτελούσε υψηλή προτεραιότητα. Οι αγορές της Νότιας Αφρικής για υπηρεσίες κινητής τηλεφωνίας και IP- βασιζόμενες τεχνολογίες ήταν μία από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες στον κόσμο. Υπήρχαν επίσης εξαιρετικά καινοτόμες τεχνολογίες εξόρυξης ορυκτών πόρων και επαρκές ερευνητικό δυναμικό

για την εξεύρεση νέων πηγών ενέργειας. Η Νότια Αφρική έχει ευνοϊκή γεωγραφική θέση καθώς διαθέτει μεγάλης έκτασης λιμάνια μέσω των οποίων διευκολύνεται η πρόσβαση σε όλες τις θάλασσες και παρέχουν ιδανικές ευκαιρίες για συνεργασία τόσο στον οικονομικό όσο και στο στρατιωτικό τομέα.

Ωστόσο, η Ρωσία δεν είναι αποκλειστικός συνεργάτης της Νότιας Αφρικής καθώς όλες οι χώρες που αποτελούν το συνασπισμό BRICS ανταγωνίζονται ενεργά μεταξύ τους σχεδόν σε όλες τις αγορές της Νότιας Αφρικής. Η Ρωσία ανταγωνίζεται την Κίνα, την Ινδία και τη Βραζιλία όσον αφορά την πρόσβαση τους σε έργα υποδομής και έργα σε τομείς εξόρυξης στη Νότια Αφρική. Επίσης, ο ανταγωνισμός με την Κίνα και τη Βραζιλία επεκτείνεται και στα ενεργειακά προγράμματα και στον τομέα εξόρυξης φυσικών πόρων (Volchkova και Ryabtseva, 2013). Η συμφωνία για την συνθήκη της “Φιλίας και Εταιρικής Σχέσης” που υπογράφηκε το 2006 επισφράγισε τις διμερείς σχέσεις μεταξύ Νότιας Αφρικής και Ρωσίας. Προέβλεπε *“τακτικό διάλογο σε επίπεδο πολιτικής ηγεσίας”* και *“τακτικές διαβουλεύσεις σε διαφορετικά επίπεδα”* σύμφωνα με το Πρωτόκολλο για τις Διαβουλεύσεις μεταξύ του Υπουργείου Εξωτερικών της Δημοκρατίας της Νότιας Αφρικής και του Υπουργείου Εξωτερικών της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Το έγγραφο προσδιόριζε επτά τομείς για εντατική διμερή συνεργασία. Σε πολιτικό επίπεδο προέβλεπε τακτικές συναντήσεις υψηλού επιπέδου μεταξύ της Νότιας Αφρικής και της Ρωσίας και στενότερης συνεργασίας στον ΟΗΕ και στο πλαίσιο των BRICS, στους τομείς του εμπορίου και της οικονομίας (εμπόριο, επενδύσεις, τράπεζες, εξόρυξη, πυρηνική ενέργεια, γεωργία, μεταφορές), σε κοινοβουλευτικό επίπεδο, επιδιώκοντας τακτικές διακοινοβουλευτικές ανταλλαγές, στον αμυντικό τομέα, συμπεριλαμβανομένης της στρατιωτικής και στρατιωτικό-τεχνικής συνεργασίας, στην επιστήμη και στην τεχνολογία, που αποτελούν θεμέλιο λίθο για οποιαδήποτε κοινωνική εξέλιξη, στις ανθρωπιστικές επιστήμες, οι οποίες καλύπτουν ευρύ φάσμα του κοινωνικού ιστού όπως ο πολιτισμός, οι γλώσσες, η εκπαίδευση, ο αθλητισμός και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τέλος, οργανώσεις αμοιβαίας συνεργασίας μεταξύ ευρασιατικών και αφρικανικών περιφερειακών οργανισμών. Μέχρι τα τέλη του έτους 2014, η Ρωσία και η Νότια Αφρική είχαν υπογράψει περισσότερες από 40 διμερείς συμφωνίες μνημόνια αμοιβαίας συνεννόησης. Η κυβέρνηση De Klerk συνήψε τέσσερις συμφωνίες με τη Ρωσική Ομοσπονδία, ενώ η κυβέρνηση Μαντέλα πρόσθεσε άλλες 17 συμφωνίες.

Κεφάλαιο Τρίτο: Εμβάθυνση Σχέσεων και Συνεργασία στην Αφρικανική Ήπειρο

3.1 Εισαγωγή

Η χαρακτηριζόμενη μέχρι πρότινος «ήπειρος χωρίς ελπίδα», ένα έθνος με αρκετές παθογένειες στο εσωτερικό του, αντιμέτωπο με συνεχόμενους πολέμους, φτώχεια και ασθένειες, φαντάζει αδιάφορη τα διεθνή πολιτικά και οικονομικά ζητήματα ούσα σε μια κατάσταση μόνιμης κρίσης (The Economist, 2000). Ωστόσο, μέσα από μια έντονη πορεία ταραχών, προσπαθειών, αγώνων η Αφρική ανακάμπτει, αναδύεται από το σκοτάδι στο μέλλον, προχωρώντας με σταθερά βήματα ανάπτυξης (Radelet, 2010). Η Ανόρθωση αποτελεί πλέον λέξη που χρησιμοποιείται συχνά για να περιγράψει την κατάσταση στην Αφρική. Οι παράγοντες που ενίσχυσαν τη θετική πορεία της ηπείρου είναι εσωτερικοί: οι δημοκρατικές αρχές, οι σωστές οικονομικές ενέργειες, η αποπληρωμή του χρέους, η άνοδος της τεχνολογίας, και η επιλογή δραστήριων πολιτικών αρχηγών, καθώς και εξωτερικοί παράγοντες, όπως η υψηλή στρατηγική των υπερδυνάμεων πάνω στην πολύπαθη ήπειρο (Χουλιάρας & Πετρόπουλος, 2016). Η ώρα της Αφρικής έφτασε!

Στην πορεία 60 χρόνων ανεξαρτησίας, οι αρχηγοί των κρατών της Αφρικής δε μπορούν να κοιτούν την δική τους πραγματικότητα να αλλάζει στα χέρια ξένων παραγόντων. Οι ηγέτες των κρατών της πρέπει να διαχειρίζονται τα εσωτερικά τους προβλήματα μόνοι τους, βασιζόμενοι στις δικές τους δυνάμεις. Η πολιτικές του παρελθόντος λειτουργούν σαν αφετηρία για τη διαμόρφωση της Αφρικής του μέλλοντος. Η ανάγκη για τον μετασχηματισμό των απαρχαιωμένων δομών πολιτικών και κοινωνικών οδήγησε στην ίδρυση ενός νέου διακυβερνητικού οργανισμού, της Αφρικανικής Ένωσης που ήρθε να πάρει τη θέση του παλαιότερου και κουρασμένου πια από το χρόνο θεσμού, του ΟΑΕ (Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας). Η ίδρυση της Αφρικανικής Ένωσης, που πραγματοποιήθηκε μέσα σε ένα κλίμα πολιτικών εντάσεων, οικονομικών δυσκολιών και αναρχίας, αποτελεί ένα νέο όραμα των λαών της ηπείρου, ενώ αποσκοπεί να δώσει νόημα στις επιδιώξεις για την οικονομική και πολιτική της αναγέννηση (Δούση & Ναβροζίδης, 2004).

3.2 Εμβάθυνση Σχέσεων και Συνεργασία

Μετά το τέλος του Β παγκοσμίου Πολέμου, οι πολιτικές διοίκησης των αφρικανικών χωρών που εκφράζονταν με τη μορφή καταπίεσης και ελέγχου των λαών

της Αφρικής, άρχισαν να αποδυναμώνονται, ώστε στη δεκαετία του 1960 έγινε προσπάθεια απόκτησης του ελέγχου από τα τοπικά όργανα εξουσίας, αποδεικνύοντας πως το όραμα για μια ανεξάρτητη από ξένους παράγοντες Αφρική είχε πλέον δρομολογηθεί. Στις αρχές του 21ου αιώνα, οι αρχηγοί των κρατών της Αφρικής, πήραν μια σειρά από σημαντικές πρωτοβουλίες για το μέλλον της ηπείρου ιδρύοντας τον Οργανισμό Αφρικανικής Ενότητας.

Η εποχή που ακολούθησε τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο συνέβαλλε στην αφύπνιση των τοπικών ελίτ που θέλησαν να πάρουν τη διαχείριση της εξουσίας στα χέρια τους. Η αποαποικιοποίηση, η οποία διενεργήθηκε σταδιακά, είχε δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες, ώστε να γίνει πράξη το όραμα για την ανεξαρτησία και αυτοκυριαρχία των αφρικανικών κρατών. Η έντονη πορεία μέσα από πολέμους, πιέσεις, περιόδους υποδούλωσης και αναρχίας, στιγμάτισε ανεπανόρθωτα κοινωνικά και ηθικά όχι μόνο την ήπειρο της Αφρικής, αλλά και τη παγκόσμια κοινότητα γενικότερα, η οποία πίεσε μέσα από ειρηνικές διαδηλώσεις για την το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των λαών, μεταφέροντας το ανάλογο κλίμα στο ΟΗΕ, που και με τη δική του συνεισφορά η Αφρική εντάχθηκε σε τροχιά ανάπτυξης και μετασχηματισμού. Τα περισσότερα κράτη προχώρησαν σε έναν εκδημοκρατισμό του πολιτικού τους συστήματος εφαρμόζοντας σειρά διαδοχικών αλλαγών υπό τον έλεγχο των διεθνών οικονομικών οργανισμών, χωρίς ωστόσο να έχουν εφαρμοστεί τα περισσότερα από αυτά τα μέτρα (Τσάλτας, 2009). Και ενώ στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια μόνο το κράτος της Αιθιοπίας, Λιβερίας, της Αιγύπτου και της Νότιου Αφρικής ήταν ανεξάρτητα, ως το τέλος της δεκαετίας του 1960, είχαν ήδη ανεξαρτητοποιηθεί και άλλα 17 κράτη αποκαλώντας τη χρονιά αυτή ως το έτος της Αφρικής (Boniface, 2001). Ταυτόχρονα, με την αποαποικιοποίηση και ανεξαρτητοποίηση περιοχών, δημιουργούνται πλήθος νέων κρατών, η διοίκηση των οποίων θα επηρεάσει κατά πολύ τη διαμόρφωση του πολιτικού σκηνικού (Χατζηβασιλείου, 2001). Αυτό επέφερε και αλλαγή στη διάρθρωση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, στην οποία πλέον την πλειοψηφία κρατούσαν τα νέα κράτη και τα οποία μέσα από συγκρούσεις και διαπραγματεύσεις με τις Μητροπόλεις στις οποίες ανήκαν στο παρελθόν, ευελπιστούσαν σε μία αυτόνομη πορεία στο μέλλον. Τα αιτήματα των αφρικανικών λαών για την κατοχύρωση των κεκτημένων τους, εκφράστηκαν με τη σύναψη του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας, ένας οργανισμός που λειτούργησε σαν ενσάρκωτης του παναφρικανικού οράματος, που δεν ήταν άλλο από την ανεξαρτητοποίηση των αφρικανικών λαών, τη δημιουργία τους σε μια εθνότητα που

θα έχει τη βάση της στην πρωτογενή γνήσια αφρικανική κουλτούρα (Δούση, & Ναβροζίδης, 2004). Οι ανάγκες και τα αιτήματα των λαών της Αφρικής, διαμόρφωσαν και τους κεντρικούς στόχους της Οργανισμού, που ήταν κυρίως η εθνική τους χειραφέτηση, η προάσπιση των εθνικών τους συμφερόντων, η εξασφάλιση της εδαφικής τους ακεραιότητας, η ανεξαρτητοποίηση και η απουσία κάθε είδους αποικιακής εξάρτησης. Ειδικότεροι στόχοι αποτελούσε η σύγκλιση των αφρικανικών κρατών σε ενιαία εθνότητα, η οικονομική ολοκλήρωση και η βελτίωση κοινωνικών και τοπικών υποδομών και οι επικοινωνίες. Παρόλα όμως τα ενθουσιώδη συναισθήματα που συνόδευσαν την ίδρυσή του και τη θερμή υποδοχή του από τα αφρικανικά κράτη, ο ΟΑΕ εμφάνισε αρκετά γρήγορα πολλά κενά που λειτούργησαν ως τροχοπέδη στην ευρεία δράση του. Η έλλειψη ενότητας και συνοχής μεταξύ των κρατών μελών του οργανισμού ήταν από τα βασικότερα προβλήματα που τον κατέστησαν ανίκανο να διαχειριστεί τις αναδυόμενες συγκρούσεις μεταξύ των κρατών και αδύναμο να λειτουργήσει συνεκτικά, αφήνοντας στο περιθώριο τις όποιες ξένες παρεμβάσεις. Σίγουρα, στη χαλάρωση της συνεκτικότητας του οργανισμού, συνέβαλλε και η ίδια η φύση ενός τέτοιου διακρατικού οργανισμού, με τους αυτονόητους περιορισμούς που επιβάλλει στην πχ παραχώρηση αρμοδιοτήτων, στην ανάληψη επιχειρήσεων για τη διατήρηση της ασφάλειας. Η ανάγκη για εσωτερικούς μετασχηματισμούς προς άνοδο της οικονομίας ήταν επιτακτική και η Αφρική δεν είχε επιλογή παρά να συσπειρώσει τα κράτη της στο εμπορικό και οικονομικό πεδίο, ακολουθώντας τις εξελίξεις στο διεθνές στερέωμα, με δυσμενή όμως αποτελέσματα λόγω κυρίως των απαρχαιωμένων δομών της, και της έλλειψης βασικών υποδομών των κρατών της. Τα παραπάνω αποτελούν ζητήματα για οποία καμία μέριμνα δεν έδειξε ο ΟΑΕ με αποτέλεσμα την συνεχή αποδυνάμωσή του. Ακολούθησε τροποποίηση της διάρθρωσης του καταστατικού του Οργανισμού, και το 1979 συστάθηκε η Επιτροπή Μεσολάβησης και Συνδιαλλαγής με την ίδια νωθρή δραστηριότητα (Packer & Rukare, 2002). Η δυσβάστακτη οικονομική κρίση που έπληξε την αφρικανική ήπειρο την περίοδο αυτή, συνετέλεσε στη δέσμευση για άμεση οικονομική ανάκαμψη που μεταφράστηκε με τη σύναψη του Σχεδίου Δράσεως και την Τελική Πράξη του Λάγος, σχέδια που προοικονομούν την ίδρυση μιας Αφρικανικής Οικονομικής Κοινότητας, αποτέλεσμα της πλέον σοβαρής προσπάθειας του ΟΑΕ για βελτίωση των οικονομικών πόρων της αφρικανικής ηπείρου. Άλλες προσπάθειες που συζητήθηκαν στο πλαίσιο ενός μακροχρόνιου προγράμματος ανάκαμψης, είναι το ανώτατο αφρικανικό δικαστήριο, και το συμβούλιο Ασφαλείας, που όμως δεν επέφεραν καρπούς (Packer & Rukare,

2002). Η μη αναστρέψιμη πορεία προς την παρακμή προκάλεσε την ανάγκη για ριζική αλλαγή του Οργανισμού και άμεση προσαρμογή στα νέα διεθνή δεδομένα. Η αναποτελεσματικότητα των προηγούμενων χρόνων, ώθησε τα αφρικανικά κράτη στην αντικατάσταση της Οργάνωσης της Αφρικανικής Ενότητας με ένα νέο οργανισμό, την Αφρικανική Ένωση (Τσάλτας, 2009).

Τα κράτη μέλη πρέπει να αφήσουν στο παρελθόν τα αποαποικιακά κατάλοιπα, και να απεγκλωβιστούν από τις εσωτερικές συγκρούσεις συμβάλλοντας στην προσπάθεια διαμόρφωσης ενός νέου πλαισίου κοινωνικής και οικονομικής ανάκαμψης. Η τροποποίηση αυτή έφερε ξανά στην επιφάνεια το μεγάλο όραμα των Αφρικανών, που συμπίπτει με την πρόκληση ενός βαθύ προβληματισμού στην αφρικανική ήπειρο σχετικά με την τραγική κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει η Αφρική τη μεταποικιακή περίοδο, όπου η κοινωνική, πολιτική και οικονομική αθλιότητα περιθωριοποίησε την Αφρική παγκοσμίως. Το νέο προτεινόμενο σχέδιο οραματίζεται ένα πολυεθνικό κράτος βασιζόμενο σε μία κοινωνική και δημοκρατική βάση και το οποίο θα συμφωνεί απόλυτα με την κουλτούρα, τα ήθη και τις παραδόσεις των λαών που τα κατοικούν (Τσάλτας, 2009).

3.3 Αφρικανική Ένωση

Η Αφρικανική Ένωση αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους διακυβερνητικούς οργανισμούς παγκοσμίως. Θεμελιώνεται πάνω στις ιδεολογικές βάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και επιχειρεί να βελτιώσει το βιοτικό επίπεδο του περίπου ενός δισεκατομμυρίου ανθρώπων που κατοικούν την αφρικανική ήπειρο. Μετά από το μεγάλο κάλεσμα του κράτους της Λιβύης για έκτακτη συνέλευση των αρχηγών των κρατών - μελών του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας, κατέληξαν στην υιοθέτηση της Διακήρυξης της Σύρτης, μία συνθήκη που ουσιαστικά θα αντικαθιστούσε τον Οργανισμό. Έλαβαν μέρος όλα τα κράτη της αφρικανικής ηπείρου εκτός από το Μαρόκο, λόγω της πρόσφατης αποχώρησής του από τον ΟΑΕ. Η ίδρυση της Αφρικανικής Ένωσης ήρθε ένα χρόνο αργότερα στις 11 Ιουλίου το 2000, ενώ επικυρώθηκε η ισχύ της μετά τη συμφωνία και υπογραφή της πλειοψηφίας των αφρικανικών κρατών τον Μάιο του 2001. Έδρα της αφρικανικής ένωσης είναι η Αντίς Αμπέμπα και αριθμεί 55 κράτη μέλη. Η ΑΕ καθοδηγείται από το όραμά της για *«Μια ολοκληρωμένη, ενημερούσα και ειρηνική Αφρική, που καθοδηγείται από τους ίδιους τους*

πολίτες της και αντιπροσωπεύει μια δυναμική δύναμη στην παγκόσμια αρένα» (African Union).

Όπως προαναφέραμε, η Αφρικανική Ένωση είναι θεμελιωμένη στον καταστατικό χάρτη του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας, και υπηρετεί τους στόχους και την ιδεολογία του πλην όμως επιχειρεί να αποβάλλει τον κρατο κεντρικό χαρακτήρα που είχε αφομοιώσει ο ΟΑΕ. Γενικότερα, οι στόχοι της ΑΕ, διαμορφώνονται ανάλογα με τις ανάγκες και τις προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν τα αφρικανικά κράτη στο παγκόσμιο γίγνεσθαι. Η ειρήνη και η κατοχύρωση της ασφάλειας των κρατών, η συνοχή των πολιτών αντιπροσωπεύουν τους βασικότερους στόχους. Η ανάπτυξη συνεργατικών σχέσεων με ΜΚΟ, εργατικά σωματεία, φορείς οικονομίας και επιχειρήσεων αποτελεί ακόμα πρωταρχικό στόχο της ΑΕ, για τη δημιουργία μιας ενωμένης και δυνατής Αφρικής. Ακόμα, η ΑΕ αποσκοπεί στην διαμόρφωση ενωμένων κρατών, στην πολιτική και κοινωνική ανάκαμψη των κρατών που θα βασίζεται σε ένα ενιαίο, κοινό βιοτικό επίπεδο των αφρικανικών λαών βελτιώνοντας την ήπειρο σε όλα τα επίπεδα. Η προσκόλληση στον καταστατικό χάρτη των Ηνωμένων Εθνών διαφαίνεται στις ιδέες που υιοθετεί η Αφρικανική Ένωση και τις οποίες πρεσβεύει, ήτοι κατοχύρωση της ειρήνης, προάσπιση της ασφάλειας και της σταθερότητας, ιδεολογίες που στη βάση της διεθνούς συνεργασίας αποκτούν νέα διάσταση. Οι ηγέτες των κρατών υπόσχονται να δουλέψουν ενεργά και αποφασιστικά για την προάσπιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, όπως αναφέρει ο Αφρικανικός Χάρτης των Ανθρώπινων δικαιωμάτων, ενώ παράλληλα εκφράζουν την μεγάλη επιθυμία τους για την εξασφάλιση της πολυπόθητης πολιτικής σταθερότητας, σύμφωνα με τους δημοκρατικούς θεσμούς που πρεσβεύουν οι πολιτικές ενέργειες που υπόσχονται ότι θα ακολουθήσουν (Hansungule, 2000). Επιπρόσθετα, η Αφρικανική Ένωση διεκδικεί τη δική της θέση στη διεθνή οικονομική κοινότητα, συντονίζοντας περιφερειακούς οργανισμούς που λειτουργούν στην αφρικανική ήπειρο υποστηρίζοντας το βιώσιμο μετασχηματισμό της. Οι στόχοι τους οποίους διακηρύττει η Αφρικανική Ένωση, είναι δομημένοι πάνω σε ορισμένες βασικές αρχές. Αυτές είναι η Αρχή της Ισότητας του σεβασμού της ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας των εδαφών, της ειρηνικής συζήτησης επί των διαφορών που προκύπτουν, ενώ νέες αρχές συνθέτουν το κείμενο της Αφρικανικής Ένωσης, δομημένες κατά τρόπο που να ανταποκρίνονται στα σύγχρονα δεδομένα και τις προκλήσεις που έχει να διαχειριστεί η Αφρική. Παρατηρούμε, στη νέα σύσταση του ο οργανισμός, επιχειρεί μια στροφή προς τις δημοκρατικές αρχές και την κατοχύρωση των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Στη

συνθήκη που υπέγραψαν τα κράτη μέλη, πλαισιώνουν σημαντικές αξίες όπως η ισότητα των φύλων, η θέσπιση κοινωνικής δικαιοσύνης, το απαραβίαστο της ανθρώπινης ζωής, ενώ σε αντίθεση με τον ΟΑΕ, που δεν είχε ανάλογη πρόβλεψη, προβλέπεται στο καταστατικό τους η υποχρέωση της Αφρικανικής Ένωσης να καταδικάζει καθεστώτα με παράνομη δράση, να επιβάλλει ανάλογες κυρώσεις διασφαλίζοντας τις παραπάνω αρχές. Η Αφρικανική Ένωση ακόμα καινοτομεί, στην ανάληψη της αρμοδιότητας με την οποία είναι εξουσιοδοτημένη, να επεμβαίνει σε περιπτώσεις εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας βάσει πλαισίου του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Hansungule, 2000), συνθήκη που έχει ιδιαίτερη σημασία για την ήπειρο της Αφρικής καθώς όπως αναφέρεται σε σχόλια από τον γραμματέα της Ένωσης «η εποχή της πλήρους και αποκλειστικής κυριαρχίας» έχει παρέλθει (Hansungule, 2000). Βασική επιδίωξή της είναι να απαλλάξει την ήπειρο από τα εναπομείναντα υπολείμματα του αποικισμού και του απαρτχάιντ. για την προώθηση της ενότητας και της αλληλεγγύης μεταξύ των αφρικανικών κρατών· να συντονίσει και να εντατικοποιήσει τη συνεργασία για την ανάπτυξη· να διαφυλάξει την κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα των κρατών μελών και να προωθήσει τη διεθνή συνεργασία.

Ωστόσο, μιλάμε για μια ήπειρο της οποίας το δίκαιο υιοθετεί θεσμούς που στην καθημερινή πρακτική τους παραβιάζουν άρδην τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ η ανθρώπινη ζωή καθημερινά αμφισβητείται, γεννώντας το ερώτημα κατά πόσο εφικτή είναι η πραγμάτωση των παραπάνω στόχων από το σύνολο των αρχών που συμπληρώνουν την αφρικανική ένωση;

Το καταστατικό για την διάρθρωση της Αφρικανικής Ένωσης προβλέπεται ως εξής⁴: Τη Συνέλευση, που αποτελεί το ανώτατο όργανο πολιτικής λειτουργίας και είναι επιφορτισμένο με τη λήψη αποφάσεων που λαμβάνονται από την ΑΕ. Περιλαμβάνει μάλιστα τους ηγεμόνες των κρατών μελών της ΑΕ. Εκ των λειτουργιών της Συνέλευσης, περιλαμβάνονται και ο καθορισμός των προτεραιοτήτων και η έγκριση του προγράμματός της, η εφαρμογή των αποφάσεων που ψηφίζει, η εκλογή του Προέδρου της ΑΕ, ο διορισμός των Επιτρόπων, ο έλεγχος του προϋπολογισμού, η τροποποίηση του καταστατικού σύμφωνα με τις προβλεπόμενες ενέργειες, η σύνθεση και η οργάνωση του Εκτελεστικού Συμβουλίου. Η Συνέλευση μπορεί να δημιουργήσει οποιαδήποτε επιτροπή ή ομάδα εργασίας, όπως κρίνει απαραίτητο. Μπορεί επίσης να μεταβιβάσει τις εξουσίες και τις λειτουργίες του σε άλλα όργανα της ΑΕ, κατά

⁴ <https://au.int/en>

περίπτωση. Ο Πρόεδρος της Συνέλευσης είναι αρχηγός κράτους ή κυβέρνησης που εκλέγεται από τους ομοτίμους του/της στην Τακτική Σύνοδο του Ιανουαρίου για ανανεώσιμη θητεία ενός έτους.

Το Εκτελεστικό Συμβούλιο, αποτελεί εξέλιξη του παλαιότερου Συμβουλίου των Υπουργών του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας. Το Εκτελεστικό Συμβούλιο συντονίζει και λαμβάνει αποφάσεις για πολιτικές σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος για τα κράτη μέλη. Είναι υπόλογος στη Συνέλευση. Εξετάζει θέματα που του παραπέμπονται και παρακολουθεί την εφαρμογή των πολιτικών που διαμορφώνει η Συνέλευση. Το Εκτελεστικό Συμβούλιο αποτελείται από υπουργούς Εξωτερικών ή άλλους υπουργούς ή αρχές που ορίζονται από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών. Είναι επιφορτισμένο να λαμβάνει αποφάσεις με συναίνεση ή με πλειοψηφία, να προετοιμάζει την ημερήσια διάταξη της Συνέλευσης, να συντάσσει αποφάσεις που βρίσκονται υπό εξέταση, να εκλέγει μέλη της Επιτροπής, να προωθεί τη συνεργασία και το συντονισμό με τις Περιφερειακές Οικονομικές Κοινότητες (RECs), την Αφρικανική Τράπεζα Ανάπτυξης (AfDB), άλλα αφρικανικά ιδρύματα και την Οικονομική Επιτροπή του ΟΗΕ για την Αφρική (UNECA), να καθορίζει πολιτικές συνεργασίας μεταξύ της ΑΕ και των εταίρων της Αφρικής, να εξετάζει και να υποβάλει συστάσεις προς τη Συνέλευση σχετικά με τη δομή, τις λειτουργίες και το καταστατικό της Επιτροπής και να διασφαλίζει τη προώθηση την ισότητα των φύλων σε όλα τα προγράμματα της ΑΕ.

Το Συμβούλιο Ειρήνης και Ασφάλειας, είναι το μόνιμο όργανο λήψης αποφάσεων της ΑΕ για την πρόληψη, διαχείριση και επίλυση συγκρούσεων. Πρόκειται για μια συλλογική ρύθμιση ασφάλειας και έγκαιρης προειδοποίησης που αποσκοπεί στη διευκόλυνση έγκαιρων και αποτελεσματικών απαντήσεων σε καταστάσεις συγκρούσεων και κρίσεων στην Αφρική. Είναι επίσης ο βασικός πυλώνας της Αφρικανικής Αρχιτεκτονικής Ειρήνης και Ασφάλειας (APSA), η οποία αποτελεί το πλαίσιο για την προώθηση της ειρήνης, της ασφάλειας και της σταθερότητας στην Αφρική

Το Παναφρικανικό Κοινοβούλιο, συστάθηκε για να διασφαλίσει την πλήρη συμμετοχή των αφρικανικών λαών στην οικονομική ανάπτυξη και την ολοκλήρωση της ηπείρου. Το Παναφρικανικό Κοινοβούλιο λειτουργεί και ως πλατφόρμα για τη συμμετοχή ανθρώπων από όλα τα αφρικανικά κράτη σε συζητήσεις και λήψη αποφάσεων σχετικά με τα προβλήματα και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ήπειρος. Το Κοινοβούλιο συνεδριάζει στο Midrand της Νότιας Αφρικής. Τα μέλη του

εκλέγονται από τα νομοθετικά σώματα των κρατών μελών τους και τα μέλη των εγχώριων νομοθετικών σωμάτων τους και έχουν συμβουλευτικές, δημοσιονομικές και εποπτικές εξουσίες εντός της ΑΕ. Κάποιες από τις λειτουργίες του Κοινοβουλίου είναι η διευκόλυνση και επίβλεψη της εφαρμογής των πολιτικών, στόχων και προγραμμάτων της ΑΕ, η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εδραίωση των δημοκρατικών θεσμών και του πολιτισμού, η ενίσχυση της ηπειρωτικής αλληλεγγύης, συνεργασίας και ανάπτυξης· προώθηση της ειρήνης, της ασφάλειας και της σταθερότητας· και επιδίωξη κοινής στρατηγικής οικονομικής ανάκαμψης.

Την Επιτροπή των Μόνιμων Αντιπροσώπων, η οποία αποτελείται από Μόνιμους Αντιπροσώπους στην Ένωση και φορείς πληρεξούσιους των κρατών μελών. Η επιτροπή είναι επιφορτισμένη με τις καθημερινές εργασίες της Αφρικανικής Ένωσης για λογαριασμό της Συνέλευσης και του Εκτελεστικού Συμβουλίου. Οι βασικές λειτουργίες της επιτροπής, όπως αναφέρονται στο άρθρο 4 του Κανονισμού της, περιλαμβάνουν τη λειτουργία της ως συμβουλευτικό όργανο, την προετοιμασία των συνεδριάσεων του εκτελεστικού συμβουλίου, τη διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ της Επιτροπής της Αφρικανικής Ένωσης και των πρωτευουσών των κρατών μελών, τον έλεγχο της οικονομικής έκθεσης της Επιτροπής και την υποβολή συστάσεων προς το Εκτελεστικό Συμβούλιο.

Το Δικαστικό Όργανο, το οποίο είναι εξουσιοδοτημένο να επιβλέπει νομικά θέματα για λογαριασμό της Ένωσης, των κρατών μελών της και των Αφρικανών πολιτών.

Το Οικονομικό, Κοινωνικό και Πολιτιστικό Συμβούλιο, το οποίο λειτουργεί ως συμβουλευτικό όργανο που αποτελείται από διαφορετικές κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες των κρατών μελών της ΑΕ. Κύριος σκοπός του είναι να συμβάλλει στην υποστήριξη των κρατών μελών της ΑΕ, ώστε να συμμετάσχουν ενεργά στις αρχές, τις πολιτικές και τα προγράμματα της ΑΕ. Οι λειτουργίες του Οικονομικού, Κοινωνικού και Πολιτιστικού Συμβουλίου περιλαμβάνει την Ανάλυση μελετών και διατύπωση συστάσεων, την προώθηση και υλοποίηση του οράματος και των στόχων της ΑΕ, την υποστήριξη των προσπαθειών των ιδρυμάτων που ασχολούνται με την αναθεώρηση του μέλλοντος της Αφρικής, την εδραίωση εταιρικών σχέσεων μεταξύ της ΑΕ.

Τα Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα. Αναφέρεται στη δημιουργία τριών βασικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, ήτοι της Αφρικανικής Κεντρικής Τράπεζας (ACB), του Αφρικανικού Νομισματικού Ταμείου (AMF) και της Αφρικανικής Τράπεζας

Επενδύσεων (AIB), τα οποία είναι επιφορτισμένα με το έργο για την επιτάχυνση της περιφερειακής ολοκλήρωσης και της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης της ηπείρου, καθώς θα διαδραματίσουν κεντρικό ρόλο στην κινητοποίηση των πόρων και στη διαχείριση του χρηματοπιστωτικού τομέα. Ο ρόλος αυτών των θεσμικών οργάνων είναι να εφαρμόσουν την οικονομική ολοκλήρωση που απαιτείται στη Συνθήκη του 1991 για την ίδρυση της Αφρικανικής Οικονομικής Κοινότητας (Συνθήκη της Abuja)

Η Αφρικανική Ένωση στελεχώνεται από όργανα, κάποια από τα οποία αποτελούν νέο δημιούργημα, ενώ άλλα τροποποίηση παλαιότερων. Θα πρέπει να διερωτηθεί κανείς, δεδομένου του πλήθους των οργάνων που απαρτίζουν την Αφρικανική Ένωση, άρα και των αυξημένων δαπανών τους, εάν δημιουργείται προβλήματα στη λειτουργία της. Παρατηρείται δε πως η δομή της Αφρικανικής Ένωσης ακολουθεί σε πολλά σημεία τη διάρθρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χωρίς να λείπουν βέβαια και οι διαφοροποιήσεις, όπως εκείνη που παρατηρείται μεταξύ της Επιτροπής της Αφρικανικής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς ο προσδιορισμός και η φύση των δύο αυτών οργάνων είναι τελείως διαφορετική. Βέβαια, η υιοθέτηση μιας ευρωπαϊκής προσέγγισης, που γίνεται χωρίς να ληφθεί σε βάθος η αφρικανική ιδιοσυγκρασία, δεν θεωρεί δεδομένη την επιτυχία της λειτουργίας του οργανισμού. Σίγουρα πάντως, η βιωσιμότητα της Αφρικανικής Ένωσης εξαρτάται και από άλλους παράγοντες αλλά και κυρίως από τη βαθιά επιθυμία των μελών της να δώσουν ειλικρινές νόημα στο θεσμό.

Συμπερασματικά, ο αυξανόμενος ρόλος των διεθνών συνεργασιών, στο μετα ψυχροπολεμικό περιβάλλον, κερδίζει ολοένα και περισσότερο έδαφος στην επιλογή της εξωτερικής πολιτικής των κρατών. Η «σκληρή» ισχύ φαίνεται πως παραγκωνίζεται από την «ήπια» ισχύ της συνεργασίας καθιστώντας την δεύτερη εξίσου σημαντική. Η μεταλλασσόμενη φύση της ισχύος έχει επιφέρει την σταδιακή αλλαγή της παγκόσμιας τάξης από ένα διπολικό σε ένα πολυπολικό σύστημα (Heywood, 2013).

Συμπεράσματα

Η πολύπαθη ήπειρος της Αφρικής, αναδύθηκε μέσα από το σκοτάδι, ακολουθώντας σταθερούς ρυθμούς ανάπτυξης, γεγονός που οδηγεί σε ενθουσιώδεις διατυπώσεις για την ήπειρο, όπως το «θαύμα της αφρικανικής ακμής» (Young, 2012), ενώ δε λείπουν και οι πιο φιλόδοξες προβλέψεις ότι η Αφρική θα είναι η επόμενη Ασία (French, 2012). Στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των κρατών της συνέβαλλε σημαντικά ο εκδημοκρατισμός των πολιτευμάτων της Αφρικής, όπου τα διαμορφωμένα πιο ανοιχτά συστήματα, προετοίμασαν το έδαφος για τη νέα γενιά πολιτικών αρχηγών. Αποτέλεσμα ήταν η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της Αφρικής με την τεχνολογία να σημειώνει ραγδαία άνοδο, ώστε οι αγορές να καταστούν περισσότερο αποτελεσματικές. Ωστόσο, η αφρικανική ανάκαμψη εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την ποιότητα της διακυβέρνησης των κρατών της ηπείρου. Βασική απειλή για τον εκδημοκρατισμό της Αφρικής είναι η ανέχεια που την κατακλύζει. Όπως πολύ εύστοχα παρατηρεί ο Huntington, η φτώχεια αποτελεί την μεγαλύτερη απειλή για τη δημοκρατική ακμή ενός τόπου και το μέλλον της δημοκρατίας βρίσκεται σε συνάρτηση με την οικονομική άνοδο (Huntington S., 1991).

Σίγουρα όμως η Αφρική δεν θα υφίστατο αναδιάρθρωση χωρίς τη συμβολή και αλληλεπίδραση των μεγάλων δυνάμεων και των αλλαγών που η υψηλή στρατηγική τους επέφερε σταδιακά. Η αλληλεπίδραση των στρατηγικών των υπερδυνάμεων ξεκινά από την αποικιοκρατία και προκάλεσε την περίοδο αυτή αλλά και μετά σημαντικές αλλαγές στην διακυβέρνηση της ηπείρου. Αποτέλεσμα των αλληλεπιδράσεων της υψηλής στρατηγικής των μεγάλων δυνάμεων, αποτελούν οι αλλαγές στο σύστημα διακυβέρνησης των αφρικανικών κρατών, όπως διαφαίνεται από τα σχήματα συνεργασίας που ανέπτυξαν μεταξύ τους τα κράτη αλλά και από τη σύσταση των οργανισμών, καθώς και αυτοί με τη σειρά τους πίεσαν για πολιτικό μετασχηματισμό, ενώ οι απλές διακρατικές σχέσεις γίνανε διακυβερνητικές.

Οι Αφρικανικές χώρες ξεκίνησαν να εμβαθύνουν περισσότερο την συνεργασία τους μέσα από την ίδρυση Οργανισμών όπως η Αφρικανική Ένωση, μειώνοντας τα εμπορικά εμπόδια για να διευκολύνουν το εμπόριο μεταξύ αφρικανικών χωρών, επενδύοντας σε σταθερές αφρικανικές κυβερνήσεις ώστε να βεβαιωθούν ότι δεν χρειάζεται να ανησυχούν για έναν εμφύλιο πόλεμο πέρα από τα σύνορά τους. Και αυτές οι τάσεις είχαν αποτέλεσμα τα τελευταία χρόνια, ορισμένες χώρες της Μαύρης Ηπείρου να είναι πλέον οι ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες στον κόσμο.

Η Αφρική προχωρά! Και προχωρά με γρήγορο βήμα. Υπόσχεται πολλά από οικονομικής, αλλά και διεθνοπολιτικής άποψης. Οι Αφρικανικές χώρες εξετάζουν τις οικονομικές επιτυχίες των χωρών της Δύσης και της Ανατολικής Ασίας και προσαρμόζουν τις πολιτικές αυτές για τις δικές τους χώρες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να ανοίγουν εργοστάσια, γεωργικά κέντρα και τεχνολογικά κέντρα σε πολλές αφρικανικές χώρες αλλά και να προχωρούν σε εμβάθυνση των μεταξύ τους σχέσεων και συνεργασιών.

Η Αφρική εξακολουθεί όμως, να έχει αρκετά προβλήματα. Είναι η λιγότερο προετοιμασμένη Ήπειρος για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής ενώ πιθανότατα είναι και η πιο επηρεασμένη από αυτή. Το 1/3 όλων των παιδιών υποσιτίζονται, το 1/3 δεν τελειώνουν το γυμνάσιο, οι εξτρεμιστές δεν δυσκολεύονται να στρατολογήσουν ένα μεγάλο αριθμό φτωχών, άνεργων νέων ανθρώπων, οι πανδημίες είναι κοινές σε ολόκληρη την ήπειρο με τον Covid να είναι μόνο ένας από τους πολλούς ιούς που υπάρχουν και μαστίζουν την ήπειρο και η οικονομική ανάπτυξη της Αφρικής περιορίζεται σε ορισμένες χώρες. Φυσικά δε λείπουν οι προκλήσεις που εγκυμονούν, ώστε η οικονομική της ανάπτυξη να είναι εύκολη, χωρίς άνιση κατανομή του πλούτου, υποστηρίζοντας και τις μειοψηφίες που προσπαθούν να επιβιώσουν στα μεγάλα αστικά κέντρα. Το σημαντικότερο όλων όμως είναι η αίσθηση συνείδησης που πρέπει να καλλιεργηθεί σε όλη την ήπειρο, καλώντας τους λαούς της Αφρικής στη δημιουργία μιας οντότητας με κοινό όραμα την ανάπτυξη του τόπου τους και την καλύτερευση του βιοτικού τους επιπέδου υπό μια ενιαία βάση κανόνων δικαίου, ασφάλειας και ανιδιοτελούς πολιτικής. Η φωνή της Αφρικής θα πρέπει να είναι δυνατή απέναντι στους διεθνείς παράγοντες επηρεάζοντας τη λήψη αποφάσεων σε ζητήματα που έχουν να κάνουν με την πορεία της και την αυθυπαρξία της ως ήπειρο.

Η νέα γενιά Αφρικανών εισέρχεται τον 21^ο αιώνα στις αγορές εργασίας, που είναι αναμφιβόλως καλύτερα μορφωμένοι και πιο εξειδικευμένοι από οποιαδήποτε γενιά προηγουμένως. Με αυτή τη γενιά, οι αφρικανικές κυβερνήσεις έχουν δημιουργήσει οικονομικές πολιτικές για να εκμεταλλευτούν τα ταλέντα των Αφρικανών, αφήνοντας τους να δημιουργήσουν τις δικές τους επιχειρήσεις σε μια ελεύθερη αγορά που δημιουργεί πλούτο από Αφρικανούς, για τους Αφρικανούς στην Αφρική (Αφρικανική Αναγέννηση). Και ενώ η Αφρική εξακολουθεί να βρίσκεται στη θέση όπου εξάγει κυρίως πρώτες ύλες, αυτή τη στιγμή βιώνει μια οικονομική ανάπτυξη που, αν συνεχιστεί, θα θέσει επιτέλους ένα τέλος στη μεγάλης κλίμακας φτώχεια που

μαστίζει συστηματικά την Αφρική για αιώνες και η Αφρική θα είναι έτοιμη σε λίγα χρόνια να διεκδικήσει τη θέση που της αξίζει στο Διεθνές Σύστημα.

Οι Αφρικανοί για πρώτη φορά μετά τον αποικισμό αποκτούν στην πραγματικότητα τα εργαλεία που θα δημιουργήσουν ένα αισιόδοξο για αυτούς μέλλον.

Βιβλιογραφία

Βιβλία

- Boniface, P., (2001). *Άτλας Διεθνών Σχέσεων*. μτφ Καλαντζή, Ε., Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Diamond, J., (2006). *Όπλα, μικρόβια και ασάβι. Οι τύχες των ανθρώπινων κοινωνιών*, μτφ. και επιμ.: Κατερίνα Γαρδίκια, Αθήνα: Κάτοπτρο
- Gilpin, R., (2009). *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία. Η διεθνής οικονομική τάξη*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Gilpin, R., (2007). *Πόλεμος και αλλαγή στη διεθνή πολιτική* (Τόμ. γ). Αθήνα: Ποιότητα.
- Hart, L., (1995). *Η Στρατηγική της Έμμεσης Προσεγγίσεως*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Heywood, A., (2013). *Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική Στην Παγκόσμια Εποχή*. Αθήνα: Κριτική.
- Huntington, S., (1991). 'The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century'. University of Oklahoma Press
- Huntington, S., (1998). 'The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order', London: Touchstone Books
- Kennedy, P., (1991). *Grand Strategies in War and Peace*. Yale University.
- Mearsheimer, J., (2006). *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*. Εκδόσεις Πολιτεία.
- Waltz, K., (2011). *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Αρβανιτόπουλος, Κ., (2020). *Η Διαδικασία της Συστημικής Αλλαγής στις Διεθνείς Σχέσεις*. Στο: Α. Γκόφας, Γ. Λ. Ευαγγελόπουλος & Μ. Κοππά, επιμ. *Ένας αιώνας Διεθνών Σχέσεων 1919-2019*. Αθήνα: Πεδίο
- Γιαννακόπουλος, Β., (2012). *Αραβική Άνοιξη: Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική*. Αθήνα: Ιδιωτική
- Γκόφας, Α. & Τζιφάκης, Ν., (2017). *Θεωρητικές Προβολές στη Διεθνή Πολιτική. Η Σινο-Αμερικανική Πρόκληση*. Αθήνα: Πεδίο.

- Κεφαλά, Β., (2015). *Βόρεια Αφρική. Εσωτερική Πολιτική. Περιφερειακές και Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Λάβδας, Κ.Α., (2004). *Συμφέροντα & Πολιτική*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Μαργαρίτου, Κ., (2015). *Η Ευρασιατική Ένωση και η Υψηλή Στρατηγική της Ρωσικής Ομοσπονδίας*. Αθήνα: Ι. Σιδέρη.
- Παπασωτηρίου, Χ., (2011). *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Πλατιάς, Α., (2010). *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*. Αθήνα: Εστία.
- Σωτηρόπουλος, Δ.Α., Χουλιάρης, Α., Ρούσσο, Σ., & Σκλιάς, Π., (2005). *Ο Τρίτος Κόσμος. Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Τσάλτας, Γ., (2009). *Αφρική και Ανάπτυξη: Η τελευταία παγκόσμια πρόκληση-ευκαιρία*. Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης.
- Χατζηβασιλείου, Ε., (2001). *Εισαγωγή στην ιστορία του μεταπολεμικού κόσμου*. Αθήνα: Πατάκης.
- Χουλιάρης, Α. & Πετρόπουλος, Σ., (2016). *Η Αφρική και οι Άλλοι. Οι Σχέσεις της Αφρικής με την Ευρώπη και τον κόσμο*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος.
- Χουλιάρης, Α., (2004). *Γεωγραφικοί Μύθοι της Διεθνούς Πολιτικής*. Αθήνα: Ροές.

Άρθρα

- Abramovici, P., (2004). 'United States: the new scramble for Africa', *Le Monde Diplomatique*, Διαθέσιμο στο: <https://mondediplo.com/2004/07/07/usinafrica> [Πρόσβαση 28 12 2021]
- Alden, C. (2005). "China in Africa". *Survival* 47(3): 147–164.
- Arkhangelskaya A. & Shubin V., (2013). 'Russia's Africa Policy. Global Powers and Africa Programme'. No.157
- Aslund, A. (2010). Does Russia belong in the BRICs?. *Financial Times*, ΠΙΕ Διαθέσιμο στο: <https://piie.com/commentary/op-eds/does-russia-belong-brics> [Πρόσβαση 25 12 2021]

- Ayelazuno, J. (2013). “Oil wealth and the well-being of the Subaltern classes in Sub-Saharan Africa: A critical analysis of the resource curse in Ghana”, *Resources Policy*, 40, 66–73. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2013.06.009>
- Aysha, D., (2003). “Samuel Huntington and the Geopolitics of American Identity. The Function of Foreign Policy in America s Domestic Clash of Civilizations” *International Studies Perspectives*, 4(2): 113-132, DOI:[10.1111/1528-3577.402001](https://doi.org/10.1111/1528-3577.402001)
- Barnes, S.T. (2005). ‘Global Glows: Terror, Oil and Strategic Philanthropy’. *African Studies Review*, 48(1): 1- 22. <http://www.jstor.org/stable/20065043>
- Bayart, J., (2000). *Africa in the World: A History of Extraversion*. 99(395): 217-265. DOI: <https://doi.org/10.1093/afraf/99.395.217>
- Betts, A. (2008). *Global Migration Governance*, GEG Working Papers, 2008/43, University College Oxford. [Ηλεκτρονικό] <https://www.geg.ox.ac.uk/publication/geg-wp-200843-global-migration-governance> [Πρόσβαση 10 12 2021]
- Butler, T., (2005). “Timber Hungry China Moves into Africa”, Διαθέσιμο στο: <https://news.mongabay.com/2005/04/timber-hungry-china-moves-into-africa/> [Πρόσβαση 04 01 2022]
- Carmody, P., (2005). ‘Transforming Globalization and Security: Africa and America Post- 9/11’. *Africa Today*, 52(1): 97-120. <http://www.jstor.org/stable/4187846>
- CFR, Council on Foreign Relations, (2006). ‘More than Humanitarianism: a strategic US approach toward Africa: report of an Independent Task Force N.56’. ISBN [0876093535](https://doi.org/10.1016/j.postcomstud.2014.09.002)
- Clunan, A. (2014). Historical aspirations and the domestic politics of Russia’s pursuit of international status. *Communis Post - Commun* 47(3–4): 281–290 DOI: <https://doi.org/10.1016/j.postcomstud.2014.09.002>
- Collyer, M., (2008a). ‘Towards Mediterranean Migration Management 2008? Developing Discourse and Practices.’ Real Instituto Elcano, Διαθέσιμο στο: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GL

[OBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/demography+population/ari54-2008](#) [Πρόσβαση 25 11 2021]

Collyer, M., (2008b). “Euro-African Relations in the Field of Migration, 2008”, Culture and Society | Migration, Διαθέσιμο στο: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.505.7046&rep=rep1&type=pdf> [Πρόσβαση 25 11 2021]

Cook, N. (2009). Ghana: Background and US relations. CRS Report for Congress. Διαθέσιμο στο <https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc795407/> [Πρόσβαση 30 11 2021]

Dieterich, J., (2004). ‘The Gulf of Guinea and the Global Oil Market: supply and demand’, στο Rudolf Traub-Merz and Douglas Yates (2004), Oil Policy in the Gulf of Guinea: Security and Conflict, Economic Growth, Social Development. Friedrich-Ebert-Stiftung. Διαθέσιμο στο: <https://library.fes.de/pdf-files/iez/02115/dieterich.pdf> [Πρόσβαση 05 11 2021]

European Commission, (2009). COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Implementation of the Joint Africa-EU Strategy and its First Action Plan (2008-2010). Input into the mid-term progress-report (SEC (2009) 1064 final), European Commission, Brussels, 2009. Διαθέσιμο στο <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2012320%202009%20INIT/EN/pdf> [Πρόσβαση 03 12 2021]

French, H., (2012). The Next Asia Is Africa: Inside the Continent's Rapid Economic Growth. Διαθέσιμο στο: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2012/05/the-next-asia-is-africa-inside-the-continent-rapid-economic-growth/257441/> [Πρόσβαση 14 01 2022]

Friedman, T.L., (2009). ‘Our One Party Democracy, New York Times’, Διαθέσιμο στο: <https://www.nytimes.com/2009/09/09/opinion/09friedman.html> [Πρόσβαση 20 11 2021]

Gaibullov, K., & Sandler, T., (2011). The Adverse Effect of Transnational and Domestic Terrorism on Growth in Africa. Journal of Peace Research, 48(3), 355–371. DOI: [10.1177/0022343310395798](https://doi.org/10.1177/0022343310395798)

- Gill, B., and Huang, C., (2009). “China’s Expanding Peacekeeping Role”. Stockholm International Peace Research Institute. No. 25. Διαθέσιμο στο: <https://www.files.ethz.ch/isn/109216/SIPRIIPP25.pdf> [Πρόσβαση 15 11 2021]
- Goldstein, J.S. and Pevehouse J.C. (2011). *International relations*. 5th Ed., Boston: Pearson.
- Goldwyn, D. L., and J. Stephen Morrison, (2004). ‘Promoting Transparency in the African Oil Sector: A Report of the CSIS Task Force on Rising US Energy States in Africa’. CSIS. Διαθέσιμο στο: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/media/csis/pubs/0403_african_oil_sector.pdf [Πρόσβαση 23 11 2021]
- Greig, J.M., Mason, T.D & Hamner, J (2016). ‘Win, Lose or Draw in the Fog of Civil War’, *Conflict Management and Peace Science*, 35(4), 523–543. DOI: [10.1177/0738894216649343](https://doi.org/10.1177/0738894216649343)
- Hansen, P. and Jonsson, S., (2011). ‘Demographic Colonialism: EU–African Migration Management and the Legacy of Eurafrika’, *Globalizations*, 8(3), 261-276, DOI: [10.1080/14747731.2011.576842](https://doi.org/10.1080/14747731.2011.576842)
- Hansungule, M., (2000). The African Charter on Human and Peoples Rights: a critical review. *African Yearbook of International Law*. 8(): 265-331
- Harris P. (1970). *Studies in African Politics*. 68-80. London: Hutchinson University Library.
- Huntington, S., (1993). ‘The Clash of Civilizations’, *Foreign Affairs*, 72(5): 28-49
- Klare, M., and Volman D., (2006). ‘The African ‘Oil Rich’ and US National Security’. *Third World Quarterly*, 27(4): 609-628. DOI: [10.1080/01436590600720835](https://doi.org/10.1080/01436590600720835)
- Kohnert, D., (2015). ‘Horse-trading on EU–African Economic Partnership Agreements’, *Review of African Political Economy*, 42(143), 141-147, DOI: [10.1080/03056244.2014.988700](https://doi.org/10.1080/03056244.2014.988700)
- MacFarlane, S.N. (2006). ‘The ‘R’ in BRICs: is Russia an emerging power? *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), 82(1):41–57. DOI:[10.1111/j.1468-2346.2006.00514.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-2346.2006.00514.x)

- Mahoney, H., (2006). 'EU states bicker over immigration issues, EUobserver', Διαθέσιμο στο: <https://euobserver.com/justice/22478> [Πρόσβαση 28 11 2021]
- Mane, D.O., (2005). 'Emergence of the Gulf of Guinea in the Global Economy: prospects and challenges'. IMF Working Paper, WP/05/235, DOI: [10.5089/9781451862546.001](https://doi.org/10.5089/9781451862546.001)
- Marks, S., (2006). 'China in Africa – the New Imperialism?', Διαθέσιμο στο: <http://www.pambazuka.org/en/category/features/32432> [Πρόσβαση 02 01 2022]
- McCaskie, T.C., (2008). "The United States, Ghana and oil: Global and local perspectives", *African Affairs* 107(428):313–332. DOI: <https://doi.org/10.1093/afraf/adn019>
- Monyae, D., (2018). 'US, Russia, China and Africa in the Evolving Global Order', *Changing Societies & Personalities*, (2)4:351–365 DOI: [10.15826/csp.2018.2.4.051](https://doi.org/10.15826/csp.2018.2.4.051)
- Morris, D., (2006). 'The chance to go deep: US energy interests in West Africa', *American Foreign Policy Interests*, 28(3):225–238 DOI: [10.1080/10803920600791047](https://doi.org/10.1080/10803920600791047)
- Newnham, R., (2011). 'Oil, carrots, and sticks: Russia's energy resources as foreign policy tool'. *Journal of Eurasian Studies*, 2(2):134–143 DOI: [10.1016/j.euras.2011.03.004](https://doi.org/10.1016/j.euras.2011.03.004)
- Nye, J.S., (2008). *Toward a Liberal Realist Policy: A memo for the next president.* Harvard Magazine. Διαθέσιμο στο: <https://wcfia.harvard.edu/publications/toward-liberal-realist-foreign-policy-memo-next-president> [Πρόσβαση 11 12 2021]
- Ovadia, J.S., (2013). 'Accumulation with or without dispossession? A 'both/and' approach to China in Africa with reference to Angola', *Review of African Political Economy*, 40(136): 233–250, DOI: [10.1080/03056244.2013.794724](https://doi.org/10.1080/03056244.2013.794724)
- Packer, C.A.A., & Rukare, D., (2002). *The New African Union and its Constitutive Act.* *American Journal of International Law*, 96(2): 365-379. DOI: <https://doi.org/10.2307/2693932>

- Radelet, S., (2010). *Emerging Africa: How 17 Countries Are Leading the Way*. *Center for Global Development*. Διαθέσιμο στο: https://www.cgdev.org/sites/default/files/1424419_file_EmergingAfrica_FIN_AL.pdf . [Πρόσβαση 13 01 2022]
- Rupp, S., (2008). ‘Africa and China: Engaging Postcolonial Interdependencies’. Στο *China into Africa: Trade, Aid, and Influence*, από τον R. I. Rotberg, 65–86. Washington: Brookings Institution Press. ISBN [9780815701750](https://www.brookings.edu/books/china-into-africa-trade-aid-and-influence/)
- Sanczez, A., (2006). ‘Political-Economic Relations Between Russia and North Africa’ *Real Instituto Elcano* Διαθέσιμο στο: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GL_OBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/dt22-2006 [Πρόσβαση 25 11 2021]
- Shai, K., Molapo, R., Sodi, T., (2017). ‘The United States of America’s Post-1990. Foreign Policy Towards West Africa: The Case Study Of Ghana’. *Journal of Contemporary History*, 42(1). DOI: <https://doi.org/10.18820/24150509/JCH42.v1.9>
- Shinn, D.H., (2008). ‘Military and Security Relations: China, Africa, and the Rest of the World’. Στο *China into Africa: Trade, Aid, and Influence*, από τον R. I. Rotberg, 155–196. Washington: Brookings Institution Press. ISBN [9780815701750](https://www.brookings.edu/books/china-into-africa-trade-aid-and-influence/)
- Silverstein, K., (2002). ‘US Oil Politics in the ‘Kuwait of Africa’’, *The Nation*, Διαθέσιμο στο: <https://www.thenation.com/article/archive/us-oil-politics-kuwait-africa/> [Πρόσβαση 05 12 2021]
- Southall, R. & Melber, H. (eds) (2009) *A New Scramble for Africa? Imperialism, Investment and Development*, University of KwaZulu-Natal Press, 50(1):171-173 DOI: [10.1017/S0022278X11000747](https://doi.org/10.1017/S0022278X11000747)
- Taylor, I., (2009). ‘China’s New Role in Africa. Boulder’, Εκδόσεις: Lynne Rienner.
- Taylor, I., and Williams P., (2004). ‘Africa in International Politics External involvement on the continent’, Εκδόσεις: Routledge

- The Economist*, (2000). Hopeless Africa. Διαθέσιμο στο: <https://www.economist.com/leaders/2000/05/11/hopeless-africa> . [Πρόσβαση 13 01 2022]
- Van de Looy, J., Judith and de Haan, L., (2006). ‘Africa and China: A Strategic Partnership?’, *Strategic Analysis*, 30(3):562-575
- Verlare, J., & vanPutten, F.P., (2015). ‘One Belt, One Road: An Opportunity for EU’s Security Strategy’, Netherlands Institute of International Relations. Διαθέσιμο στο: https://www.clingendael.org/sites/default/files/2016-02/One_belt_one_road_vdPutten_Verlare_Clingendael_policy_brief_2015.pdf
- Volchkova, N., and Ryabtseva, M., (2013). ‘Russia–South Africa Relations: Collaboration in BRICS and the G-20’, *South African Institute of International Affairs* No. 135, Διαθέσιμο στο: https://media.africaportal.org/documents/saia_sop_135_volchkova_ryabtseva_20130307.pdf
- Xu -Yi, C., (2008). ‘China and the United States in Africa: Coming conflict or commercial coexistence?’, *Australian Journal of International Affairs*, 62(1): 16-37. DOI:[10.1080/10357710701842660](https://doi.org/10.1080/10357710701842660)
- Youth, A., (2012). The African Growth Miracle. :*Journal of Political Economy*, 120(4): 696-739. DOI: <https://doi.org/10.1086/668501>
- Δούση, Ε., & Ναβροζίδης, Π., (2004). Η Αφρικανική Ένωση: μια νέα ευκαιρία για την αφρικανική ήπειρο ή ένα ακόμη αποτυχημένο πείραμα;. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 23(1): 138-164. DOI: <https://doi.org/10.12681/hpsa.14736>

Ιστότοποι

Africa Union. <https://au.int/en>

Economy. <http://economy.gov.ru>

Energy Information Administration. <http://www.eia.gov/>

Rosneft. <http://www.rosneft.ru/projects/algeria.html>

Trade Map. <http://www.trademap.org/Index.aspx>.

UNCTAD. <https://unctad.org/>

World Bank data, World Development Indicators. <https://data.worldbank.org/>

World Meter Statistics: <https://www.worldometers.info/world-population/population-by-region/>